

การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ)

ในจังหวัดร้อยเอ็ด

สงวน ศรีขัตติ์

มหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ)
ในจังหวัดร้อยเอ็ด

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

THE PROMOTION OF BUDDHISM ACCORDING TO THE VIEW OF
PHRATHEPWACHIRAWIMON (SAYAN SRISURA)
IN ROI ET PROVINCE

The logo of Mahamakut Buddhist University is a large, intricate emblem. It features a central shield with a sunburst at the top, a stupa in the middle, and a lotus flower at the bottom. The shield is flanked by two figures holding a banner. Above the shield is a large, multi-tiered stupa. The entire emblem is surrounded by a decorative border of lotus flowers and leaves.

SANGUAN SRIKHADKHAO

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHISM AND PHILOSOPHY
FACULTY OF RELIGION AND PHILOSOPHY
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2026

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด
ชื่อนักศึกษา	สงวน ศรีขัตติ์
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษา	พระมหาสากล สุภรเมธี, ดร.

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา

(พระราชสุทธีวชิรเมธี , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(พระมหาสากล สุภรเมธี, ดร.)

กรรมการ

(พระครูสีลสรวิคคุณ ไซยันต์, ดร.)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิน ท่องปั้น)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัส ลีกา)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ)
	ในจังหวัดร้อยเอ็ด
ชื่อนักศึกษา	สงวน ศรีขัตติ์
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	พระมหาสากล สุภรเมธี, ดร.

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาการส่งเสริมพระพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด ตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) 3) เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ดตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) วิทยานิพนธ์นี้เป็นงานวิจัยเอกสาร โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนา

ผลจากการวิจัยพบว่า :

- แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนาเน้นไปที่การประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนให้เข้ากับบริบทสังคมสมัยใหม่ และการบริหารจัดการองค์กรทางศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการเผยแผ่และการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและสันติสุขในชีวิต
- การส่งเสริมพระพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด ตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) เน้นการขับเคลื่อนภารกิจคณะสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ และการศึกษาสงเคราะห์ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาพระสงฆ์ ศาสนสถาน และประชาชนให้มีคุณธรรมและความเข้มแข็งทางปัญญา พร้อมเป็นแกนหลักในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนในพื้นที่
- แนวคิดการส่งเสริมพระพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด ตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) เน้นการประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับยุคสมัย ผ่านการใช้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ในการเผยแผ่ มุ่งเน้นการพัฒนา "ประชาชน" ให้มีความรู้คู่คุณธรรม และสร้าง "องค์กรสงฆ์" ให้เข้มแข็ง พร้อมกับมีธรรมาภิบาล เพื่อเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและสังคมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การส่งเสริมพระพุทธศาสนา, ทัศนะ, พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ)

ABSTRACT

Thesis Topic	THE PROMOTION OF BUDDHISM ACCORDING TO THE VIEW OF PHRATHEPWACHIRAWIMON (SAYAN SRISURA) IN ROI ET PROVINCE
Student's Name	Sanguan Srikhadkhao
Degree Sought	Master of Arts
Program	Program in Buddhism and Philosophy
Anno Domini	2026
Advisor	Phramaha Sakon Subharamethi, Dr.

The objectives of the research were: 1) to examine theoretical concepts related to the promotion of Buddhism; (2) to study the promotion of Buddhism in Roi Et Province according to the perspectives of Phra Thepwachirawimon (Sayan Srisura); and (3) to analyze the promotion of Buddhism in Roi Et Province based on the viewpoints of Phra Thepwachirawimon (Sayan Srisura). This study employed documentary research methods, primarily analyzing data from relevant documents and previous studies. The collected data were analyzed and synthesized and then presented in a descriptive manner.

The research findings revealed that :

1) Theoretical concepts concerning the promotion of Buddhism emphasize the application of Buddhist principles in accordance with contemporary social contexts, along with effective management of religious organizations. The focus is on dissemination and religious practice aimed at cultivating morality and peace in life. 2) The promotion of Buddhism in Roi Et Province, according to the perspectives of Phra Thepwachirawimon (Sayan Srisura), emphasizes driving the Sangha's six core missions: administration, religious education, dissemination of Buddhism, public infrastructure development, public welfare, and educational support. These efforts aim to develop monks, religious institutions, and the public to possess moral integrity and intellectual strength, enabling them to serve as a central force for sustainable social development in the region. 3) The conceptual framework for promoting Buddhism in Roi Et Province, as viewed by Phra Thepwachirawimon

(Sayan Srisura), highlights the adaptation of Buddhist teachings to the modern era by technology and contemporary media for dissemination. It focuses on developing “the public” to possess both knowledge and morality and strengthening “the Sangha organization” with good governance, enabling it to function as a sustainable spiritual and social leader.

Keywords : The Promotion of Buddhism; The Viewpoints; Phra Thepwachirawimon

กิตติกรรมประกาศ

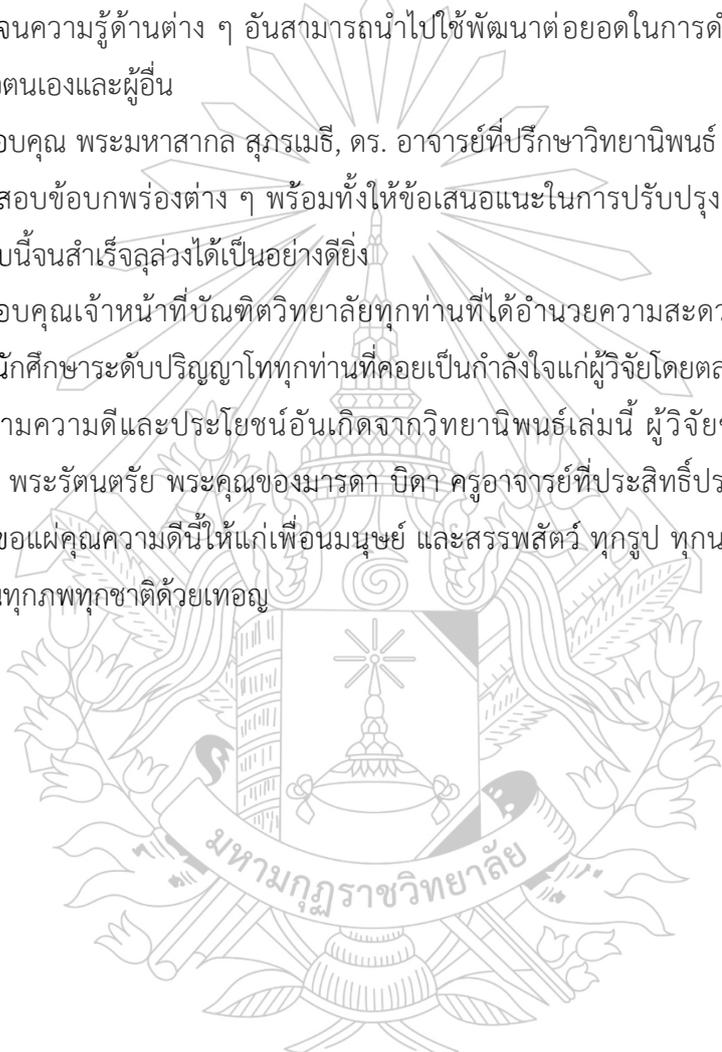
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องด้วยความเมตตาจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือใน
ครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณ พระธรรมวชิรจินดาภรณ์, รศ.ดร. อธิการบดี มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย และพระราชสุทิวาธิรเมธี, ผศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส
มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย คณาจารย์ของบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรสทุกรูป/ท่าน ที่
ได้อบรมสั่งสอนประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ให้เกิดสติปัญญาทั้งในด้านพระพุทธศาสนาและ
ปรัชญา ตลอดจนความรู้ด้านต่าง ๆ อันสามารถนำไปใช้พัฒนาต่อยอดในการดำเนินชีวิตให้เกิด
ประโยชน์สุขต่อตนเองและผู้อื่น

ขอขอบคุณ พระมหาสากล สุภรเมธี, ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษา
ตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้อำนวยความสะดวกด้วยดีเสมอมา
ตลอดจนเพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาโททุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยโดยตลอดมา

คุณงามความดีและประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่อง
สักการบูชาคุณ พระรัตนตรัย พระคุณของมารดา บิดา ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มี
คุณค่ายิ่ง และขอแผ่คุณความดีนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์ และสรรพสัตว์ ทุกรูป ทุกนาม พร้อมทั้งเจ้า
กรรมนายเวรในทุกภพทุกชาติด้วยเทอญ

สงวน ศรีชัดเค้า

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ซ
สารบัญคำย่อ.....	ณ
สารบัญ.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	3
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ.....	4
1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	16
1.8 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	17
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา.....	18
2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา.....	18
2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ.....	28
2.3 สรุป.....	33
บทที่ 3 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด.....	35
3.1 ชีวิตประวัติและปฏิปทาของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ).....	35
3.2 ผลงานของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ).....	38
3.3 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการปกครอง.....	39
3.4 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางการศาสนศึกษา.....	45
3.5 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางการศึกษาสงเคราะห์.....	48
3.6 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางการเผยแผ่.....	50
3.7 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางการสาธารณูปการ.....	54
3.8 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางการสาธารณสงเคราะห์.....	56
3.9 สรุป.....	57

บทที่ 4	วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด	63
4.1	วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการปกครอง	63
4.2	วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการศาสนศึกษา	67
4.3	วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางการศึกษาสงเคราะห์	69
4.4	วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการเผยแผ่	71
4.5	วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางการสาธารณูปการ	74
4.6	วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางการสาธารณสงเคราะห์	75
4.7	สรุป	76
บทที่ 5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	79
5.1	สรุปผลการวิจัย	79
5.2	อภิปรายผลการวิจัย	82
5.3	ข้อเสนอแนะ	88
บรรณานุกรม		90
ภาคผนวก		95
	ภาคผนวก ก ประกาศอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์	96
ประวัติผู้วิจัย		97

สารบัญรูปภาพ

หน้า

1.1 แนวคิดการวิจัย.....17

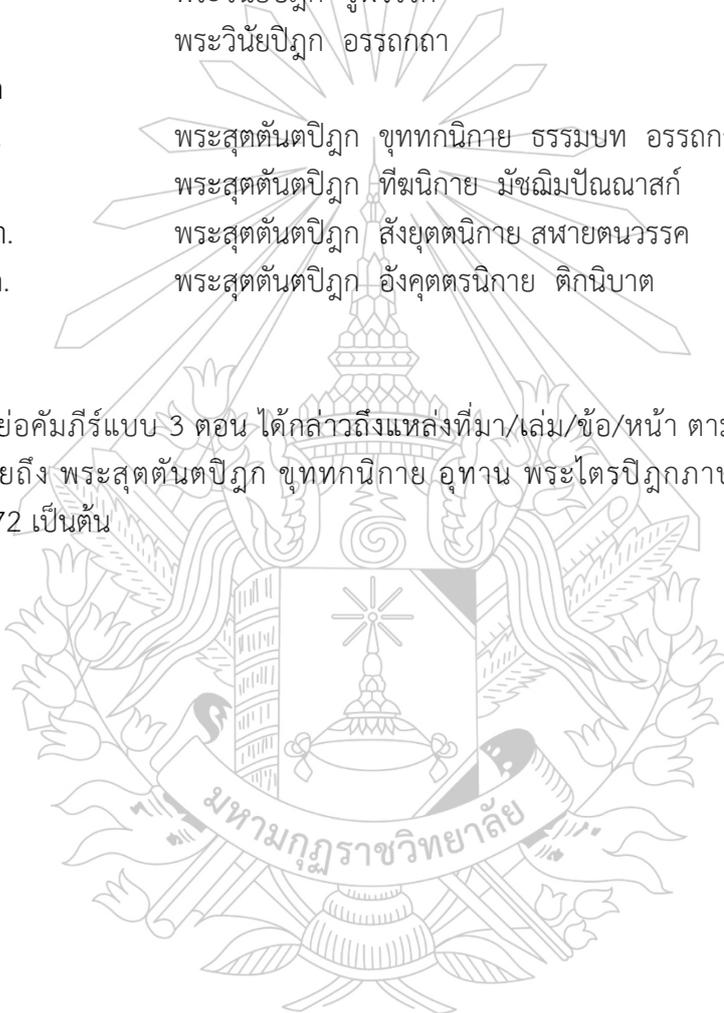
สารบัญคำย่อ

พระไตรปิฎกที่ใช้ศึกษาค้นคว้าในการเขียนดัชนีพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยใช้พระไตรปิฎกฉบับ มหามกุฏราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2534 อรรถกถา 91 เล่ม ในการอ้างอิงโดยมีคำย่อและคำเต็มเรียง ตามลำดับ ดังนี้

คำย่อ	คำเต็ม
พระวินัยปิฎก	
วิ.มหา.	พระวินัยปิฎก ภิกขุณีวิภังค์
วิ.จ.	พระวินัยปิฎก จูฬวรรค
วิ.อ.	พระวินัยปิฎก อรรถกถา
พระสุตตันตปิฎก	
ขุ.ธ.อ.	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท อรรถกถา
ที. ม.	พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มัชฌิมปิณณาสก์
ส.สฬา.	พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
อง.ติก.	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต

หมายเหตุ :

ใช้คำย่อคัมภีร์แบบ 3 ตอน ได้กล่าวถึงแหล่งที่มา/เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ขุ.อ.
25/1/172. หมายถึง พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 25
ข้อที่ 1 หน้าที่ 172 เป็นต้น

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน โดยหลักคำสอนและแนวปฏิบัติได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต การปกครอง และการพัฒนาประเทศในทุกมิติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2556) บทบาทของพระพุทธศาสนาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น หากแต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคม (วิศิษฐ์ ชัยสุวรรณ, 2551) การดำรงอยู่และความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาจึงขึ้นอยู่กับ การส่งเสริมและการเผยแผ่ที่เข้าถึง และสอดคล้องกับบริบทของยุคสมัยและความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในยุคปัจจุบันสังคมไทยเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงค่านิยมอย่างรวดเร็ว ปัญหาความเสื่อมโทรมทางจริยธรรม และการแพร่หลายของลัทธิหรือความเชื่อที่มิได้เป็นไปตามหลักการแห่งพระธรรมวินัย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2548) ความท้าทายเหล่านี้ทำให้การส่งเสริมพระพุทธศาสนา มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้หลักธรรมคำสอนยังคงเป็นที่พึ่งและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชนได้อย่างยั่งยืน (ตรี จตุรานัน, 2548) การส่งเสริมพระพุทธศาสนาจึงไม่ได้เป็นเพียงหน้าที่ของคณะสงฆ์เท่านั้น แต่ยังเป็นภารกิจร่วมกันของทุกภาคส่วนในสังคม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา การส่งเสริมพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยหลักการทางพุทธธรรมและหลักการบริหารจัดการที่หลากหลาย แนวคิดหลักในการส่งเสริมพระพุทธศาสนามักอ้างอิงจากหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา โดยถือเป็นหัวใจของการศึกษาและพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา (ผิวทองงาม ส., 2566) ด้านการบริหารและการจัดการ มีการนำหลักธรรม เช่น สัปปริสธรรม 7 คือ อัมมัญญุตตา: รู้จักเหตุ, อัตถัญญุตตา: รู้จักผล, อัตตัญญุตตา: รู้จักตน, มัตตัญญุตตา: รู้จักประมาณ, กาลัญญุตตา: รู้จักกาล, ปริสัญญุตตา: รู้จักชุมชน, บุคคลัญญุตตา: รู้จักบุคคล มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์และศาสนสถาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ศิวกร อินทญา, พระมหาพิสิฐ วิสิษฐปญโญ, พระฮอนด้า วาหสทโท และเอกราช โฆษิตพิมานเวช, 2567) ด้านการเผยแผ่ แนวคิดการเผยแผ่จะต้องอาศัยหลักการที่หลากหลายและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย โดยเน้นการสร้าง ภัลยามิตร และการให้ผู้ฟังได้เกิด โยนิโสมนสิการ (การคิดอย่างมีระบบ) เพื่อให้เกิดความ

เข้าใจและยอมรับหลักธรรมอย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงการเชื่อตามตรรกะหรือคำบอกเล่า (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556)

บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ ในฐานะผู้นำทางศาสนาและผู้สืบทอดพระธรรมวินัย มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา บทบาทดังกล่าวครอบคลุมทั้ง ด้านการศึกษา การจัดการศึกษาปริยัติธรรมและศึกษาอื่น ๆ ด้านการปกครอง การดูแลให้พระภิกษุสามเณรปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ด้านการเผยแผ่ การสอนและการถ่ายทอดหลักธรรม และ ด้านการสาธารณูปการ การดูแลศาสนสถานและการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2560) ความสามารถในการนำหลักการทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในบริบททางสังคมและท้องถิ่นจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การส่งเสริมพระพุทธศาสนาประสบความสำเร็จ

พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) เป็นหนึ่งในพระเถรานุเถระที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด โดยท่านดำรงตำแหน่ง เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธรรมยุต) และมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาสังคมอย่างต่อเนื่อง บทบาทและการดำเนินงานของท่านจึงเป็นแบบอย่างที่สำคัญในการศึกษาแนวทางการส่งเสริมพระพุทธศาสนาในระดับภูมิภาค การศึกษาแนวทางการดำเนินงานของพระเถระชั้นผู้ใหญ่ในพื้นที่เฉพาะ เช่น จังหวัดร้อยเอ็ด จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำความเข้าใจว่า การส่งเสริมพระพุทธศาสนาจากระดับนโยบายสู่การปฏิบัติจริงนั้น มีลักษณะและวิธีการอย่างไร โดยเฉพาะในบริบทของพื้นที่อีสาน ซึ่งมีความโดดเด่นทางวัฒนธรรมและความเชื่อที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนาสายวิปัสสนาธุระ (สายวัดป่า)

ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวจึงทำให้ผู้ศึกษาวิจัยเกิดความสนใจอย่างมากและจำเป็นที่จะต้องศึกษาการส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาประวัติผลงาน และการส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) เป็นการน้อมเชิดชูเกียรติบูรพาจารย์ พระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ให้เป็นแบบอย่าง และเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนและพุทธบริษัททั้งหลาย ได้สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนเองและสังคมต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา
- 1.2.2 เพื่อศึกษาการส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด
- 1.2.3 เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาของการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของ พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านเอกสาร

1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเอกสารที่เป็นปฐมภูมิประกอบการศึกษา ได้แก่ พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม ฉบับมหายานมหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2534

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้แบ่งชั้นทุติยภูมิออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

2.1) เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนาทั้งที่เป็นหนังสือและตำราวิชาการ

2.2) เอกสารที่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและ เอกสารทางวิชาการอื่น ๆ

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเนื้อหาของการศึกษาซึ่งประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎี และการส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด ดังนี้

1) เพื่อศึกษาการส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย ความหมาย จุดมุ่งหมายและการสอนของ พระพุทธเจ้า พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า

2) การศึกษาการส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วยประวัติและผลงานของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ชาตินิยม บรรพชาอุปสมบท การศึกษา จุดคงวัตรคณาจารย์ที่มีบทบาทสำคัญ การอบรมธรรมปฏิบัติ

3) เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1.4.1 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary sources) คือ พระไตรปิฎกที่ใช้ศึกษาค้นคว้าในการเขียนดัชนีฉบับนี้ ผู้วิจัยใช้พระไตรปิฎกฉบับมหายานมหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2534 อรรถกถา 91 เล่ม

1.4.2 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากชั้นทุติยภูมิ (Secondary sources) มีอรรถกถา ฎีกา ตลอดจนทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.4.3 วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.4.4 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1.4.5 เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

1.5.2 ทำให้ทราบการส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด

1.5.3 วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด

1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.6.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระครูวิจิตรธรรมโกศล (2527) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของการเป็นนักเผยแผ่ ไว้ในหนังสือ “รวมปาฐกถายอดอดีต” พอสรุปความได้ว่า เป็นการนำเอาความรู้ เอาแสงสว่างหรือเอาธรรมะ ไปแนะนำเขา ที่เรียกว่าชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชี้สุขเกษมศานต์ ชี้ทางพระนฤพาน อันพันโศกวิโยคภัย การที่จะไปจุ่งจิตวิญญาณของชาวบ้าน ไปสื่อสารหลักการให้เขาเข้าใจ นักเผยแผ่ต้องมีข้อมูลประกอบ โดยอาศัยหลักสูตรแห่งความสำเร็จ คือ 1) ต้องมีศาคมนิต 2) ต้องมีสุภาชิตทนต์ 3) อร่อยต้องมีคำกลอน 4) ไม่มั่งงอนต้องมีคำชา

ประเวศ วะสี (2530) ได้กล่าวถึงปัญหาในการเผยแผ่ธรรมของสถาบันสงฆ์ไทยไว้ว่า “พระสงฆ์และสามเณรส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยไม่เข้าใจในพุทธธรรมอย่างลึกซึ้งและไม่เข้าใจสภาพของสังคมในปัจจุบันจึงสื่อถึงประชาชนไม่ได้และเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณไม่ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับประชาชนเป็นเพียงพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่ การที่พระสงฆ์ที่เข้าใจในพุทธธรรมได้ลึกซึ้งและเข้าใจชีวิตและสังคมในปัจจุบัน และมีความสามารถในการสื่อสาร มีความสำคัญต่อประเทศไทยและต่อโลกมากสมควรที่รัฐบาลและทางการคณะสงฆ์จะให้ความสนใจต่อเรื่องนี้ให้มากที่สุด

บรรจบ บรรณรุจิ (2536) ได้กล่าวถึงพระปทุมมณีนันทานีบุตรเถระ ไว้ในหนังสือ “อัสติมหาสาวก” พอสรุปความได้ว่า พระปทุมมณีนันทานีบุตรเถระ หลังจากได้บรรลุอรหัตตผลแล้ว ท่านได้เป็นกำลังสำคัญในการช่วยพระพุทธเจ้าประกาศพระพุทธศาสนาตลอดเวลา ผลงานชิ้นสำคัญของท่าน

คือ ได้แสดงธรรมกถาให้พระอานนท์ฟังคราวที่พระอานนท์บวชได้ใหม่ ๆ จนได้บรรลุโสดาปัตติผลสำเร็จเป็นพระอริยบุคคลขั้นต้น นอกจากสอนพระอานนท์ให้ได้บรรลุโสดาปัตติผลแล้ว ต่อมายังได้สอนกุลบุตรชาวเมืองกบิลพัสดุ์อีก 500 คน จนเลื่อมใสแล้วมาขอบวชในสำนักของท่าน โดยท่านได้แสดงกถาว่าตถุ 10 ประการให้ปฏิบัติ ไม่นานพระเหล่านั้นก็ได้บรรลุอรหัตตผล

พิสิฐุ เจริญสุข (2539) ได้กล่าวถึงวิธีการเผยแผ่ธรรมะไว้ในหนังสือ “คู่มือการเผยแผ่ธรรมะ” พอสรุปความได้ว่า วิธีการเผยแผ่ธรรมะที่มีประสิทธิผล โดยสรุปมีอยู่ 2 วิธี คือ การเผยแผ่ทางกาย ได้แก่การปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง เวลา ยืน เดิน นั่ง นอน เป็นไป ด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีสติสำรวม ระมัดระวังแสดงท่าทางของผู้สงบเยือกเย็น และเผยแผ่ ทางวาจา ได้แก่พูดธรรมะให้ผู้อื่นฟังด้วยวิธีที่เรียกว่าบรรยาย ปาฐกถาธรรม แสดงธรรม ที่เรียกว่า ธรรมกถึก แปลว่า ผู้กล่าวธรรม ผู้สอนธรรม แสดงให้ผู้อื่นฟัง อย่างมีศิลปะ

พระมหาแหวนทอง ปุณฺณาคโม (2540) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนไว้ในหนังสือ “วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏในพระสูตรและพระวินัย” พอสรุปความได้ว่า วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าโดยทั่วไปแล้ว นับว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่พระองค์คิดค้นขึ้นและได้ทดลองใช้เห็นผลมาแล้วแต่สมัยพุทธกาล แต่ปัจจุบันกระบวนการสอนการเรียนทางด้านศีลธรรมหรือหลักพุทธธรรมอื่น ๆ ดูเหมือนว่าจะเป็นปัญหาใหญ่ เมื่อมองจากสายตาของผู้ให้การศึกษาและผู้เรียน ทั้งนี้ก็เพราะหลักการสอนอันยอดเยี่ยมนั้น มีลักษณะเป็นนามธรรมทั้งมีนิสัยลึกซึ้งมาก จึงต้องมีการตีความหรืออธิบายขยายความถึงวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าให้เป็นที่กระจ่างชัดยิ่งขึ้น

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2541) ได้เขียนหนังสือเรื่องพุทธวิธีการสอน ในตอนหนึ่งได้กล่าวถึงหลักการสอนโดยทั่วไปที่ควรคำนึง 5 ประการ โดยสรุปคือ 1) ในการสอนนั้น การเริ่มต้นเป็นจุดสำคัญมากอย่างหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จผลดีเป็นอย่างมาก อย่างน้อยก็เป็นเครื่องดึงความสนใจและนาเข้าสู่เนื้อหาได้ 2) สร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลินไม่ให้เกิดเครียดไม่ให้เกิดความอึดอัดใจและให้เกียรติแก่ผู้เรียนให้เขามีความภูมิใจในตัว 3) สอนมุ่งเนื้อหา มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญ ไม่กระทบตนและผู้อื่นไม่มุ่งยกตน ไม่มุ่งเสียดสีใคร ๆ 4) สอนโดยเคารพ คือ ตั้งใจสอน ทำจริง ด้วยความรู้สึกรู้ว่าเป็นสิ่งมีคุณค่ามองเห็น ความสำคัญของผู้เรียน และงานสั่งสอนนั้นไม่ใช่สักว่าทำ หรือเห็นผู้เรียนโง่เขลา หรือเห็นเป็นคนชั้นต่ำ

จำเนียร ทรงฤกษ์ (2542) ได้กล่าวถึงพระปุลณฺณมันตานีบุตรเถระ ไว้ในหนังสือชีวประวัติพุทธสาวก สรุปได้ว่าพระปุลณฺณมันตานีบุตรเถระเป็นผู้มีธรรมสมบัติชั้นเลิศในด้านธรรมกถึก เป็นพระอรหันตพุทธสาวกซึ่งทรงคุณความสามารถอยู่ในขณะของพระอสิติมหาสาวกทั้งเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่ธรรมะ และชีวประวัติของท่านน่าสนใจทั้งในอดีตชาติและปัจจุบันชาติ ผลงานที่เด่นของท่านคือมีกุลบุตรประมาณ 500 คน ได้เข้ามาบวชในสำนักของท่านและท่านได้ สั่งสอนภิกษุเหล่านั้นด้วย

กล่าววัตถุ 10 ประการ ทั้งนี้ เพราะท่านได้ตั้งอยู่ในกล่าววัตถุ 10 และสอนพระอานนทเถระให้สำเร็จพระโสดาปัตติผลด้วย

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาณ) (2542) ได้กล่าวถึงพุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่า พระพุทธเจ้าทรงอาศัยหลักการ วิธีการของพระพุทธเจ้าในสมัยอดีตเป็นหลัก พระอริยบุคคลสมัยพุทธกาลจะยึดพระพุทธเจ้าเป็นหลัก พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้อย่างไรท่านจะแสดงอย่างนั้น คือ การแสดงแบบครูตั่งนั้นนักเผยแผ่ศาสนาจะต้องตระหนักว่า การนำเสนอธรรมะนั้นอาจจะแตกต่างกันได้ในเชิงรูปแบบของการนำเสนอ แต่เนื้อหาสาระจะต้องยึดด้วยหลักธรรมตามที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้เพราะนักเผยแผ่ คือ ราชทูต ทาหน้าที่ส่งราชสาสน์ว่าไว้อย่างไรแสดงอ่านไปตามนั้น ราชทูตที่ดีจึงต้องไม่แปลงราชสาสน์ให้คลาดเคลื่อนไป หรือเรียกว่าอย่าให้คลาดเคลื่อนจากทานองคลองธรรม เพราะการอธิบายหลักธรรมให้คลาดเคลื่อนด้านเนื้อหาสาระเหมือนกับการทาลายพระปฏิมาหนึ่งองค์ อย่างไรก็ตามคนที่ทาหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาตามเสด็จรอยพระบาทพระพุทธเจ้า รอยเท้าพระอรหันต์พระอริยบุคคลบูรพาจารย์ สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าถึงหลักธรรมคนฟัง เบื้องหลังของคนตามโครงสร้างของสัปปุริสธรรม 7 ด้วยปัญญา

พระมหานัด อุดจจารี และพระปลัดอำพล สุธีโร (2543) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ในหนังสือ “พระธรรมทูตสายต่างประเทศ” พอสรุปความได้ว่า คุณสมบัติของพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ว่า ต้องมีความแม่นยำในหลักของพระพุทธศาสนามีทั้งภูมิธรรม-ภูมิปัญญา สามารถใช้ภาษาและวิธีสอน ที่สามารถสื่อถึงประชาชนได้ มีความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเผยแผ่ มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมนั้นได้ดี เป็นผู้มีหลักมนุษยสัมพันธ์ ระหว่างพระสงฆ์และประชาชนนั้นได้ดี และมีคุณสมบัติที่เหมาะสมทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของวัด และสังคม

เสถียรพงษ์ วรรณปก (2544) ได้กล่าวถึง พระปุณณมันตานีบุตรเถระไว้ในหนังสือพุทธสาวก พุทธสาวิกา สรุปได้ว่าภิกษุหนุ่มเด็นามเรียกขานในหมู่บรรพชิตว่า ปุณณมันตานีบุตร คำแรกเป็นนามของท่าน ส่วนคำที่สองให้หมายรู้ว่า ท่านเป็นบุตรของนางพราหมณีนามว่า มันตานี หลังจากบวชไม่นานก็บรรลอรหัตต์ เป็นผู้มีความสามารถในการบรรยายธรรม ท่านสอนพระจนวน 500 รูป ให้บรรลธรรมด้วยการแสดงกล่าววัตถุ 10 ประการ

วศิน อินทสระ (2545) ได้กล่าวถึงการสอนไว้ในหนังสือ “พุทธวิธีการสอน” พอสรุปความได้ว่า พุทธวิธีการสอน หมายถึง วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัทด้วยพุทธวิธีหลายอย่าง เพื่อให้เหมาะสมแก่ผู้ฟังเพื่อให้ได้ประโยชน์มากที่สุด เมื่อจบการสอนโดยมีจุดมุ่งหมายในการสอน เพื่อให้ผู้ฟังรู้จักเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น เพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอตรงตามให้เห็นด้วยตนเอง และเพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลของการปฏิบัติตามสมควรสามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน ๆ

1.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระชลญาณมุนี และคณะ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ของการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในสังคมไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา กล่าวคือ อัตลักษณ์ของการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในสังคมไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลกซึ่งวัตถุประสงค์ของการเผยแผ่ก็คือ 1) การยกอุทาหรณ์และนิทานประกอบ เป็นรูปแบบที่พระพุทธรูปเจ้าทรงใช้บ่อย ๆ เพราะทำให้เข้าใจความได้ง่าย 2) การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปไมย ทำให้เข้าใจเรื่องราวได้ลึกซึ้ง 3) ใช้สื่อธรรมชาติใกล้ตัว ทำให้รู้จักเข้าใจง่ายเป็นอุปกรณ์การสอน 4) การสาธิตให้ดูหรือทำให้ดูเป็นตัวอย่าง 5) การใช้ภาษาในความหมายใหม่ เป็นเรื่องของความสามารถในโวหารธรรมหรือการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณไหวพริบ 6) การเลือกคน พระพุทธรูปองค์จะทรงเลือกบุคคลที่เป็นประมุขหรือหัวหน้า แม้ในการแสดงธรรมในท่ามกลางพุทธบริษัทเมื่อมีเป้าหมายจะโปรดบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นพิเศษ แต่ก็ไม่ทรงทิ้งบุคคลส่วนมากทำให้ทุกคนได้รับประโยชน์ในการฟังธรรมตามกำลังของตน 7) การรู้จักจังหวะและโอกาส เพื่อรอความพร้อมของผู้รับฟังทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และทางจิตใจ 8) ความยืดหยุ่นในการสอน มีทั้งการยกย่อง การข่ม การปลอบประโลม หรือโอนอ่อนผ่อนตาม 9) การลงโทษและให้รางวัล เมื่อเห็นว่าบุคคลใดควรยกย่องก็ยกย่อง หรือควรตำหนิก็ตำหนิ 10) การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า โดยจะต้องอาศัยปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไข ปัญหา ประยุกต์พุทธวิธีในการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายของการสอน (การเทศนา) คือ การยกหัวข้อธรรมขึ้นแสดง เพื่อสั่งสอนประชาชนให้รู้และเข้าใจอย่างถูกต้องมีเหตุผล จะได้ละชั่ว ทำดี มีความสุขสงบ มีสันติ หรือถึงนิพพานอันเป็นจุดสูงสุดของชีวิตในทัศนะคติทางพระพุทธศาสนา แต่พระสงฆ์ในสังคมไทยส่วนใหญ่เน้นสอนเรื่องทานเป็นลำดับแรก ต่อด้วยศีล และภาวนาสุดท้ายโดยส่วนใหญ่วางหลักการสอนไว้ คือ 1) วิเคราะห์ผู้ฟัง 2) กำหนดครูปรับบทของผู้ฟัง เช่น เพศ วัย ฐานะ เป็นต้น 3) กำหนดเนื้อหาสาระที่จะทรงใช้สอน มีขั้นตอนการเลือกธรรมที่จะนำมาสอน นับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่ง 4) รูปแบบการนำเสนอ เช่น การสนทนา การบรรยาย และการตอบปัญหา เป็นต้น 5) วิธีการนำเสนอ เช่น บางครั้งทรงใช้วิธียกอุปมาขึ้นเปรียบเทียบ บางครั้งใช้วิธีตอบปัญหา บางครั้งใช้วิธีเล่านิทานมาประกอบ เป็นต้น 6) ลดส่วนที่เกินเพิ่มส่วนที่พร้อมมุ่งประโยชน์เกื้อกูล ต่อชาว โลก 7) การประเมินผล พระพุทธรูปองค์ทรงใช้วิธีการประเมินผลในการแสดงธรรมทุกครั้ง เมื่อจบการแสดงพระธรรมเทศนาแล้ว จะเกิดคำว่า อัมมาภิสมโย คือการได้บรรลุธรรมตามเหตุปัจจัย ส่วนคนที่อยู่ในที่ประชุมนั้นก็สามารถบรรลุคุณธรรมมากน้อยต่างกันไปตามความแก่กล้าของอินทรีย์ 8) การติดตามผล พระพุทธรูปองค์จะทรงติดตามผลความคืบหน้าในเรื่องที่ทรงสอนไป

พระครูอาทรวชิรภิกขุ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคประเทศไทย 4.0 ผลการศึกษาพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคประเทศไทย 4.0 นับเป็นโจทย์ที่ท้าทายความสามารถของพระสงฆ์ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำของพุทธบริษัททั้ง 4 พระพุทธศาสนาจะเผยแผ่ได้อย่าง

มั่นคง และยั่งยืนและเป็นประโยชน์สูงสุดได้นั้น อยู่ที่พระสงฆ์ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาจะสามารถนำวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระพุทธรองค์ทรงวางไว้เป็นแบบอย่าง เช่นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธรองค์ทรงเริ่มจากเข้าหาผู้นำของประเทศนั้น ๆ ก่อน เพราะเมื่อผู้นำยอมเชื่อฟังแล้วประชาชนในประเทศนั้น ๆ ก็ปฏิบัติตาม และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธรองค์นั้นจะเป็นแบบราชานวัตร คือ อนุวัตตามชุมชนนั้น ๆ ก่อน แล้วค่อยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของพื้นที่นั้น แต่ต้องยึดหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธรองค์อย่างมั่นคง คือหลักโอวาทปาฏิโมกข์ ได้แก่ หลักคุณการณ์หรือเป้าหมายของพระพุทธศาสนา 4 ประการ หลักการเผยแผ่ 3 ประการ และวิธีการเผยแผ่ 6 ประการ นอกจากนี้พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องรู้จักการนำศาสตร์สมัยใหม่มาประยุกต์เข้ากับหลักพระพุทธศาสนา เช่น รูปแบบวงจรการทำงานของเดมมิ่ง (Daming) คือ PDCA หลักธรรมของพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่นั้นสามารถนำมาปรับใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคประเทศไทย 4.0 ได้เป็นอย่างดี เพราะขณะนี้ประเทศไทยกำลังจะก้าวพ้นจากประเทศไทย 3.0 จากเข้าสู่โมเดล ประเทศไทย 4.0 ซึ่งรัฐบาลกำหนดทิศทางในการบริหารประเทศเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” จึงเป็นโจทย์ที่พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องแก้ไขให้ได้ว่า อะไร คือความมั่นคง อะไรคือมั่งคั่ง และอะไรคือ ยั่งยืนอย่างแท้จริง ทำอย่างไรจึงจะสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด และประชาชนได้รับประโยชน์จากพระพุทธศาสนาอย่างเต็มที่

สนธิ ยืนศักดิ์ และคณะ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเชื่อและโลกทัศน์ในชุมชนแม่ใส ผ่านวรรณกรรมมุขปาฐะ ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมมุขปาฐะจัดอยู่ในวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทภายิต ซึ่งเป็นคำกล่าวที่มีการสืบทอดต่อกันมาในหลายรูปแบบ เช่น สำนวนสุภาษิต คำพังเพย และสำนวนโวหารทั่ว ๆ ไป และประเภทความเชื่อและโชคลาง (Believes and Superstitious) เป็นความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ที่แฝงอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต โดยแบ่งเป็นบทร้อง ในพิธีกรรม จำนวน 7 เรื่อง และภายิต จำนวน 9 บท ซึ่งวรรณกรรมมุขปาฐะที่ได้ทำการศึกษา นั้น สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและโลกทัศน์ของคนในชุมชน บ้านแม่ใส ดังนี้ ด้านความเชื่อแบ่งเป็น 2 ด้านย่อย คือ 1) ความเชื่อในด้านการให้กำลังใจ และ 2) ความเชื่อในการดำเนินชีวิตและการประกอบสัมมาอาชีพ ซึ่งด้านความเชื่อ ในการให้กำลังใจจะปรากฏในพิธีสืบทอดหมู่บ้านและการส่งเคราะห์หมู่บ้าน การเลี้ยง ผีเจ้าบ้าน พิธีส่งเคราะห์ผู้ป่วย หรือผู้หายป่วย การฮ้องขวัญหรือการเรียกขวัญ และความเชื่อในการดำเนินชีวิตและการประกอบสัมมาอาชีพจะปรากฏในการทำนา จับปลาและตีมีดสำหรับโลกทัศน์ที่ได้สะท้อนออกมาจากวรรณกรรมมุขปาฐะนั้น แบ่งเป็นด้านการทำงานและลักษณะของคนที่ไม่ควรคบ

มาลี ไพรสน และ พระครูพิพิธสุตาทร (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธรเจ้าในบริบททพหุวัฒนธรรมอินเดีย ผลการศึกษาพบว่า ในสังคมอินเดีย

ยุคพุทธกาลมีกลุ่มแนวคิดทางลัทธิศาสนาและความเชื่อเกิดขึ้นถึง 62 กลุ่ม ซึ่งล้วนเป็นมิชฌาภิกขุและ
 กรอบจำผู้คนทุกระดับชั้นวรรณะอยู่ในเวลานั้น กลุ่มแนวคิดเหล่านี้มีผลอย่างสำคัญต่อขบวนการ
 ขับเคลื่อนงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า ส่วนแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ
 พระพุทธเจ้านั้นมีเป้าหมายเพื่อการเผยแผ่ธรรมให้ ปวงชนได้รับประโยชน์และความสุข และเพื่อให้
 พระพุทธศาสนามีความบริบูรณ์ ตั้งมั่นและ แผ่ไพศาล จึงมีหลักการเคลื่อนไหวทั้งเชิงรุกและเชิงบูรณา
 การในการขับเคลื่อน จนสามารถบรรลุเป้าหมายได้ภายในพุทธูปาทกาลของพระองค์กล่าวได้ว่าแนว
 ทางการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้านั้น แท้จริงแล้วเป็นกระบวนการปลดปล่อย
 มนุษยชาติ จากข่ายของความหลงผิดไปสู่อิสรภาพที่แท้และยังเป็นการทำลายมิชฌาภิกขุของกลุ่มอัญ
 เตียรถีย์ที่เคยรุ่งเรืองให้อับแสงลงอีกด้วย ดังพระพุทธอุทานใน อุปัชฌาย์สูตร อันเป็นการยืนยัน
 ชัดเจนว่า พระพุทธศาสนานั้นมีบทบาทผูกพันกับสังคมมาโดยตลอดตั้งแต่พุทธประสงค์แรกเริ่มของ
 พระพุทธเจ้าผู้ให้กำเนิดพระพุทธศาสนาแล้ว ดังนี้ 1) ควรมีการศึกษาพุทธศาสตร์การเผยแผ่
 พระพุทธศาสนาในบริบทวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ในโลกยุคปัจจุบัน ทั้งกลุ่ม ประเทศใน
 โลกตะวันตก และอาเซียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน 2) องค์กรทางพุทธศาสนาควรทบทวน
 องค์กร ความรู้ว่าด้วยแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ใน
 โครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การฟื้นฟูกระบวนการเข้าสู่โลกุตรธรรม การนำหลักคำสอน ระดับ
 จริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการสร้างสันติภาพและสันติสุข ฯลฯ รวมทั้ง การพัฒนาเครือข่าย
 องค์กรพระพุทธศาสนาในพื้นที่ ภูมิภาคอาเซียนและสากลเพื่อนำไปสู่ ความเข้มแข็งของ
 พระพุทธศาสนา

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงโร) (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารการเผยแผ่
 พระพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรม ผลการศึกษาพบว่า การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตาม
 หลักพุทธธรรม คือการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยบูรณาการหลักการที่สำคัญ 2
 ประการ คือ ทฤษฎีการบริหาร POCCC กับหลัก 4 ส. เพื่อให้เกิดการเผยแผ่ที่มีคุณภาพ อันได้แก่ การ
 การวางแผน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้ชัดเจน ให้เกิดความร่วมมือ เกิดความกล้าหาญ
 ยินดีและเบิกบานในการเผยแผ่จากนั้นจัดองค์การ ให้เป็นไปตามบริบททางสังคมของหน่วยงานเอื้อต่อ
 การเผยแผ่ โดยกำหนดตัวบุคคลตำแหน่งและภาระงานให้ชัดเจน สร้างแรงบันดาลใจ เชิญชวน ชักชวน
 ให้ร่วมอุดมการณ์ในการเผยแผ่ ประการต่อมาสั่งการ ด้วยความชัดเจน ชวนให้ปฏิบัติตาม และเป็น
 คำสั่งชอบด้วยหลักการ ประการต่อมา ประสานงาน อย่างถูกต้องชัดเจน ทั้งกับบุคลากรในองค์กรหรือ
 หน่วยงานภายนอก ให้บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยินดีให้ความร่วมมือในการเผยแผ่อย่างเต็มที่
 จากนั้นการควบคุม กิจกรรมและกระบวนการเผยแผ่อย่างจริงจัง โดยมีการกำหนดระเบียบข้อบังคับ
 ต่าง ๆ ที่สำคัญสำหรับการเผยแผ่

องอาจ เขียวงามดีและ พระสุทธิสารเมธ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง องค์กรพุทธในประเทศไทย: มิติการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า องค์กรทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ปัจจุบันควรปรับปรุงแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สังคม เข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น เช่น หลังเคารพธงชาติทุกเช้า – เย็น ก็ควรมีการสอดแทรก หลักธรรมคำสอนเข้าไปด้วย เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ทุกคนในสังคมทุกเพศทุกวัยและเป็นการปลูกจิตสำนึกของมนุษย์ให้เข้าถึงพระพุทธศาสนาและปฏิบัติให้เป็นหน้าที่เหมือนกิจวัตรประจำวันอีกอย่างหนึ่ง รวมทั้งควรมีการจัดตั้งกลุ่มการพัฒนาโดยพระสงฆ์ที่สามารถดำเนินงานได้ในระยะยาวไม่ยึดติดเพียงผู้นำเพราะ จะมีส่วนช่วยยกระดับกระบวนการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชนและสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น แม้ว่าในบางประเทศจะมีศาสนาเป็นสถาบันหลักที่สำคัญ หรือในบางประเทศศาสนาอาจจะเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญน้อยที่สุด แต่คำถามที่สำคัญที่สุดคือในรัฐไทยนั้น ศาสนามีความจำ เป็นมากน้อยเพียงใดที่ต้องมีการควบคุมศาสนาพุทธให้เป็นไปภายใต้กลไกของรัฐ ศาสนาพุทธในไทยถึงแม้จะมีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์การดำรงและสืบทอดอำนาจ รวมทั้งการบริหารประเทศแต่ความเชื่อมโยงเหล่านั้นกลับเป็นเพียงการสร้างความชอบธรรมหรือเพิ่มพูนความศักดิ์สิทธิ์ของผู้มีอำนาจเท่านั้น เมื่อยุคสมัยที่เปลี่ยนผันไปและรูปแบบการปกครองสมัยใหม่ที่อำนาจการตัดสินใจถูกกระจายให้ประชาชนมีส่วนร่วม ความศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกเน้นย้ำ ไปที่สถาบันเดียว จึงเป็นสิ่งที่ล้าสมัยและหมดซึ่งความน่าเชื่อถือ

ป็นนัตดา นพพานวัน (2533) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย” วัตถุประสงค์ของการศึกษาครั้งนี้ เพื่อศึกษาถึงกระบวนการสื่อสารในการเผยแผ่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อศึกษาถึงวิธีการและกลวิธีในการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์บางรูปที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในปัจจุบัน และเพื่อสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มประชาชนเกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่ธรรมะที่น่าสนใจและน่าเลื่อมใสจากการศึกษาพบว่า รูปแบบวิธีสื่อสารที่ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะนั้นนับตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน เริ่มจากการใช้รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลโดยมีพระมหากษัตริย์และพระภิกษุสงฆ์เป็นหลัก ต่อมามีการใช้หนังสือ สิ่งพิมพ์ธรรมะและโสตทัศนูปกรณ์ในการศึกษาสมัยใหม่เข้าช่วย อีกทั้งมีการเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ มากยิ่งขึ้นด้วย และได้มีการพัฒนารูปแบบวิธีการเผยแผ่ธรรมะจากการเทศน์ตามประเพณีดั้งเดิมมาสู่การบรรยายธรรม สนทนาธรรม ปาฐกถาธรรม และการจัดนิทรรศการพุทธศาสนา สำหรับพระสงฆ์ในฐานะผู้ส่งสารที่ทำการศึกษาในครั้งนี้มีจำนวน 5 รูปคือ พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) พระทัตตะชีโวภิกขุ พระยอม กลยาโณ และพระเทพเวที (ประยูร ญัตโต) พบว่าพระสงฆ์ทั้ง 5 รูปมีวิธีการและกลวิธีในการเผยแผ่ธรรมะที่เป็นลักษณะเด่นร่วมกันคือ 1) ใช้ในรูปแบบบรรยายธรรม 2) ใช้ในภาษาที่เข้าใจง่าย 3) มีการจัดลำดับความยากง่ายของหัวข้อธรรมและการยกตัวอย่างประกอบ เหมาะสมกับเหตุการณ์ชีวิตปัจจุบันนำมาปฏิบัติได้

4) เป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม 5) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง 6) มีวิธีการและการใช้สื่อเผยแพร่ธรรมในหลายระดับและหลายด้าน หัวข้อธรรมะในฐานะสารที่ใช้ในการเผยแพร่พบว่า พระสงฆ์ทั้ง 5 รูป ไม่มีการกำหนดหรือเน้นหัวข้อธรรมะใดเป็นพิเศษในการเผยแพร่เป็นรายปี โดยเฉพาะ อาจจะมีการเทศน์ในหัวข้อธรรมะใดซ้ำกันทุกปีก็ได้ ในส่วนความเห็นของผู้แทนภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่พุทธศาสนานั้นสามารถสรุปได้เด่นชัดคือ ควรเผยแพร่หัวข้อธรรมะที่สามารถช่วยในการดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุขร่วมกันของคนในสังคม การใช้สื่อในการเผยแพร่ธรรมะของพระสงฆ์และวัดต่าง ๆ พบว่า ส่วนใหญ่ยังคงใช้เพียงเครื่องขยายเสียงเป็นหลัก มีแต่วัดพระธรรมกายเท่านั้นที่มีการใช้สื่อและสื่อดิจิทัลที่ทันสมัยใหม่อย่างสมบูรณ์แบบ ผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มประชาชนเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรมะที่น่าสนใจและน่าเลื่อมใสพบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวนกว่า 1 ใน 3 แสดงความเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อแนวทางแก้ไขปรับปรุงวิธีการเผยแพร่ธรรมะของพระสงฆ์ไทย เช่น ควรพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความรู้แตกฉานในหลักธรรมและวิชาการทางโลกที่จำเป็น ควรแสดงธรรมะในเรื่องใกล้ตัวผู้ฟังและเหมาะสมกับยุคสมัย ควรยกอุทาหรณ์หรือตัวอย่างที่ทำมาใช้ในการชีวิตปัจจุบันได้ เป็นต้น

สมเกียรติ เรื่องอนันต์เลิศ (2539) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเปิดรับธรรมะในยุคโลกาภิวัตน์” ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ 1. กลุ่มตัวอย่างเปิดรับและต้องการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับธรรมะจากการฟังโดยในรายละเอียดสรุปได้ว่า กลุ่ม “ผู้ไกลธรรมะ” เปิดรับข่าวสารธรรมะจากโทรทัศน์มากกว่าสื่ออย่างอื่น ในทางกลับกัน ด้านความต้องการในการเปิดรับข่าวสารด้านธรรมะ กลุ่มผู้ใกล้ศาสนากลับต้องการเปิดรับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากกว่าสื่ออื่น ในขณะที่กลุ่มไกลศาสนาต้องการเปิดรับข่าวสารธรรมะจากพระสงฆ์มากกว่าสื่ออื่น ส่วนหัวข้อธรรมะที่บุคคลทุกกลุ่มต้องการเปิดรับมากที่สุดคือ เรื่อง “กรรมดี กรรมชั่ว” 2. ในแง่ความแตกต่างของการเปิดรับข่าวสารและความต้องการจากการวิจัยพบว่า สำหรับตัวแปรด้านประชากร การเปิดรับข่าวสารด้านธรรมะของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันตามความแตกต่างด้านอายุ การศึกษาและอาชีพ ส่วนในด้านความต้องการในการเปิดรับข่าวสารธรรมะ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่ามีความแตกต่างกันภายใต้ตัวแปรด้านการศึกษา รายได้ และอาชีพ 3. ผลของการเปิดรับข่าวสาร มองภายใต้ตัวแปรด้านความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติเกี่ยวกับธรรมะที่เกิดขึ้นอันเป็นผลจากการเปิดรับธรรมะ พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มีความรู้และความเข้าใจความรู้สึกที่ดี และศรัทธาในพระพุทธศาสนา อันจะนำไปสู่การปฏิบัติที่สำคัญ ได้แก่ การสวดมนต์อย่างสม่ำเสมอ และการดำเนินชีวิตตามแนวทางของหลักศีลห้า

สมบัติ เสริมศิลป์ (2540) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วรรณกรรมคำสอนพระพะยอม กลยาโณ ได้ศึกษา 3 ด้าน คือ ศึกษาธรรมะ ศึกษากลวิธีการเสนอธรรมะและการศึกษาทัศนะของพระพะยอม ในด้านกลวิธีการเสนอธรรมะ” ผลการศึกษาพบว่า “ธรรมะที่ใช้สอนมากที่สุดได้แก่ อบายมุข 6 และความเพียรซึ่งจะปรากฏกับผู้ฟังทุกกลุ่ม ด้านกลวิธีการเสนอธรรมะ พระพะยอม กลยาโณ จะให้

ความสำคัญในการกล่าวคำนำและการสรุปเรื่อง ส่วนการเสนอธรรมนั้น ท่านจะแทรกธรรมะลงในตัวอย่าง นิทานเรื่องจากประสบการณ์การเปรียบเทียบและอารมณ์ขัน ส่วนทัศนะของพระพะยอม ท่านมุ่งเสนอให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยและทุกอาชีพ ปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดและต้องละจากอบายมุขทั้งปวงเพื่อครอบครัวและสังคมจะได้อยู่อย่างมีความสุข ส่วนทัศนะที่ปรากฏเด่นชัด คือ ข้าราชการต้องมีความซื่อสัตย์ ประหยัด และมุ่งรับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง สมณะต้องเสนอธรรมที่ประชาชนนำไปปฏิบัติได้และต้องไม่มอบสิ่งมอมเมาแก่ประชาชน”

พระวุฑฒิกโรจน์ วุฑฒิกโรจน์ (พรมพิมพ์) (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมพระราชวรมุณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)” ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาพุทธธรรมของพระราชวรมุณีมีจุดเด่น คือ มีเนื้อเรื่องบรรยายธรรมเป็นลำดับขั้น เป็นขั้นตอนแต่ละประเด็นจะมีความรู้ใหม่ ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ โดยใช้ภาษารวมสมัย ฟังเข้าใจง่าย อธิบายพุทธธรรมได้ลุ่มลึก ชัดเจน โดยสามารถสรุปประเภทเนื้อหาของพุทธธรรมที่ท่านนำเสนอได้ 4 ประเภท ดังนี้ คือ

1. เนื้อหาประเภทพัฒนาจิตใจเพื่อชีวิตที่ดีงาม
2. เนื้อหาประเภทบูรณาการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. เนื้อหาประเภทพระธรรมเทศนา
4. เนื้อหาประเภทวิชาการ

จากการศึกษาหนังสือและผลงานของพระราชวรมุณี จำนวน 42 เรื่อง พบว่า พระราชวรมุณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) มีเทคนิคและวิธีการเผยแผ่หรือถ่ายทอดพุทธธรรมที่เด่นชัด 6 วิธี คือ

1. การนำเสนอ โดยการยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ
2. การนำเสนอโดยวิธีการยกอุปมาเปรียบเทียบ
3. การนำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต ปรัชญา คาคม โคลง บทประพันธ์ และบทกลอน เป็นต้น
4. การนำเสนอโดยวิธีการพูดเชื่อมโยงเรื่องราวหรือเหตุการณ์สถานการณ์ต่าง ๆ
5. การนำเสนอโดยวิธีการยกบุคคลตัวอย่างประกอบการบรรยาย
6. การนำเสนอโดยวิธีการแทรกด้วยเรื่องที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ผลการสำรวจทัศนคติของพระภิกษุสามเณรทั้งสองกลุ่มที่มีต่อการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุณี ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม ส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งและเห็นด้วยต่อบุคลิกลักษณะเนื้อหาพุทธธรรมและเทคนิควิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุณีที่นำเสนอและมีความพอใจอยู่ในระดับดีมากต่อการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุณีในปัจจุบัน หนังสือสองเรื่องที่พระภิกษุและสามเณรทั้งสองกลุ่มอ่านมากกว่าครึ่ง คือ เรื่องที่ปลูกปลอบใจในยามวิฤตและพระพุทธานุชาตในยุคลอกาภิวัตน์ ข้อเสนอแนะในภิกษุสามเณรทั้งสองกลุ่ม คือ ต้องการให้พระราชวรมุณีนำเสนอพุทธธรรมตามสาธารณชนหรือตามสื่อต่าง ๆ ให้บ่อยและมากกว่าปัจจุบันนี้

สำคัญเป็นการสอนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ซึ่งพื้นฐานหลักสำคัญ 3 ประการคือ เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นเรียนรู้มีส่วนร่วมในการคิด การปฏิบัติจริงด้วยตนเอง และมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเรียนรู้

พระมหารุ่งเพชร ชวนปถุญ (พัตทาป) (2548) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)” พบว่า พระธรรมกิตติวงศ์ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาก คือเป็นพหูสูตร เป็นนักคิด นักประพันธ์หนังสือ มีอภิปรัชญาไม่ตรี มีน้ำใจโอบอ้อมอารีกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดง มีวิสัยทัศน์ต่อการเผยแผ่ศาสนากว้างไกล โดยเฉพาะหนังสือธรรมะเป็นคำสอนที่ซักจูงโน้มน้าวจิตใจของบุคคลให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเอง รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ของท่านจึงอาจเป็นแบบอย่าง เป็นบรรทัดฐานการเผยแผ่และสามารถนำไปศึกษาเพื่อใช้เผยแผ่พุทธธรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

พระมหาขวัญชัย วชิรญาณ (โคตรชุม) (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์อวัจนภาษาเพื่อการสื่อสารและการเผยแผ่พุทธธรรม ศึกษาเฉพาะกรณี : คัมภีร์ที่ขนิทาย สุตตันตปิฎก” พบว่า อวัจนภาษา คือ ภาษาที่ไม่ใช่คำพูด เช่น การแสดงท่าทางต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งมนุษย์ใช้เพื่อการสื่อสารควบคู่กับภาษาพูดมาแต่โบราณ อวัจนภาษาที่แสดงออกบางอย่างมีความคล้ายคลึงกัน บางอย่างมีความแตกต่างกัน ทั้งลักษณะของอวัจนภาษาและความหมาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความแตกต่างกันของแต่ละสังคมวัฒนธรรม อวัจนภาษา สามารถบอกให้ทราบถึงลักษณะต่าง ๆ ของผู้แสดง ในการสื่อสารเพื่อเผยแผ่ธรรมะของพระพุทธเจ้า ลักษณะของอวัจนภาษามีปรากฏแตกต่างกันไปตามแต่ความเหมาะสมกับผู้ฟัง ทรงแสดง ทรงใช้เพื่อแทนคำพูดบ้าง เสริมคำพูดบ้าง เพื่อโน้มน้าวใจผู้ฟัง ให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา น้อมใจไปตามกระแสธรรมะที่พระองค์ทรงแสดง มีความสำคัญต่อการเผยแผ่ธรรมะในแง่เป็นกุศโลบายเพื่อเข้าหาผู้ฟัง ชักนำผู้ฟังเข้าสู่ความสนใจในเนื้อหาของธรรมะ

Dao Manh Hung (2018) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและผลกระทบต่อวัฒนธรรมยอดนิยมในเวียดนาม ผลการศึกษาพบว่า พุทธศาสนากลายเป็นส่วนสำคัญของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมทางจิตวิญญาณของเวียดนามตั้งแต่ศตวรรษแรกจนถึงปัจจุบัน ประวัติศาสตร์ของประเทศแสดงให้เห็นว่าช่วงเวลาที่ดีที่สุดที่ผู้ปกครองมีแนวโน้มที่จะมีมนุษยนิยม และสามารถชื่นชมความภาคภูมิใจเป็นช่วงเวลาที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองเช่นกัน มีส่วนสำคัญในการสร้างความสำเร็จที่โดดเด่นที่สุดในวัฒนธรรมเวียดนาม รับผิดชอบต่อความสำเร็จทางทหารที่โดดเด่น และการสร้างสังคมที่สงบสุขที่ประสบความสำเร็จ อุดมการณ์ทางพุทธศาสนาจึงผสมผสานเข้ากับอุดมการณ์ความรักชาติ ตลอดเวลา แม้จะมีความก้าวหน้าหรือถดถอยในประวัติศาสตร์ของประเทศ พุทธศาสนาไม่เคยสูญเสียตำแหน่งในจิตสำนึกแห่งชาติของชาวเวียดนาม ในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมสมัยนิยม วัฒนธรรมนี้ไม่เคยถูกกลืนหรือทอดทิ้ง

Mike Megrove Reddy (2018) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้การสื่อสารเป็นลายลักษณ์อักษร โดยผู้นำ คริสเตียนยุคแรก: เพื่อการบารุงรักษาและการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ ผลการศึกษาพบว่า ในฐานองค์กรทางศาสนาใหม่ คริสเตียนยุคแรกใช้การสื่อสารด้วยวาจา การสื่อสารกลุ่มย่อยและการสื่อสารสาธารณะให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระหว่างการพัฒนาและการขยายพันธุ์ของระยะครีธา เมื่อพวกเขาไหลออกมาจากระยะการเคลื่อนไหวไปสู่ระยะขององค์กร พวกเขาเริ่มบันทึกค่านิยมและความเชื่อของตนอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่ผู้เชื่อจะมีความเข้าใจอย่างเพียงพอว่าสิ่งที่พวกเขาต้องการเป็นคริสเตียน มีการใช้การสื่อสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างกว้างขวางผ่านการใช้พระกิตติคุณ จดหมาย และจดหมายฝาก งานเขียนเหล่านี้แต่ละงานเขียนถึงผู้รับโดยคำนึงถึงจุดประสงค์เฉพาะคนแรกที่จัดพิมพ์รายการ หนังสือในพันธสัญญาใหม่ตามที่เราเห็นในทุกวันนี้คือ อะทาเนเชียสบิชอปแห่งเล็กซานเดรียในจดหมายอีสเตอร์ของเขาในปี ค.ศ. 367 ต่อมาไม่มีไม่กี่คนที่ตั้งคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาของศีล จึงแสดงให้เห็นถึงการบารุงรักษาและการเผยแพร่อย่างมีประสิทธิภาพ ของศาสนาคริสต์ คริสตจักรในปัจจุบัน ในยุคไฮเปอร์เทคโนโลยี สามารถและควรใช้รูปแบบการสื่อสารที่มีอยู่ใน ปัจจุบันให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อเผยแพร่ข่าวประเสริฐของพระคริสต์แก่คนรอบข้าง

Seunghye Lee (2020) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมวัตถุของการเผยแพร่พระพุทธศาสนา : การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในกรุงโซลยุคอาณานิคม ผลการศึกษาพบว่า การจัดตั้งพื้นที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาภายในปี 1920 ซึ่งได้รับการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วนเป็นครั้งแรกในการศึกษาค้นคว้านี้ แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่มีความหมายแต่สุดท้ายไม่ประสบความสำเร็จในการปรับปรุงพระพุทธศาสนาเกาหลีในพลวัตของพระพุทธศาสนาอาณานิคม แม้ว่าพื้นที่การแพร่กระจายจะมีความสำคัญในประวัติศาสตร์ของการแพร่กระจายของพระพุทธศาสนาและการเปลี่ยนแปลงการปกครองของกรุงโซลในช่วงยุคอาณานิคมยุคแรก แต่ก็ไม่ได้ได้รับความสนใจ เนื่องจากความมุ่งมั่นที่สนับสนุนอาณานิคมของผู้ก่อตั้งที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงในประวัติศาสตร์ภายหลัง พื้นที่การแพร่พันธุ์ ดังที่การวิเคราะห์ของผมเปิดเผย เป็นผลมาจากความพยายามอย่างไม่หยุดยั้งของยิวฮวางที่จะบรรลุความเป็นรัฐบาลสำหรับพระพุทธศาสนาเกาหลี แม้ว่ามันจะหมายถึงการสมรู้ร่วมคิดกับอาณานิคมก็ตาม ข้าพเจ้ายังได้หารือถึงบทบาทที่สำคัญของเลดี้ซอนในการก่อตั้งพื้นที่แพร่พันธุ์ ซึ่งเป็นการฟื้นฟูเสียงของหญิงธรรมดาคือสำคัญคนหนึ่งในการปรับปรุงพระพุทธศาสนาเกาหลีการประดิษฐ์พระพุทธรูปทองคำแทนภาพวาดของผู้ปกครองในราชวงศ์ที่ล่องลับไปแล้วดูเหมือนจะเป็นเครื่องยืนยันความสำเร็จของยิวฮวางที่พยายามฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในศูนย์กลางของรัฐและสังคมมานานแล้วในแง่หนึ่ง การก่อตั้งพื้นที่เผยแพร่กลางพระพุทธศาสนาเป็นช่วงเวลาอันรุ่งโรจน์สำหรับผู้ที่ยุบายปรับปรุงพระพุทธศาสนาเกาหลีในแบบของตนเอง อย่างไรก็ตาม ช่วงเวลานั้นห่างไกลจากความยั่งยืนทรัพย์สินของพื้นที่แพร่กระจาย ยกเว้นพระพุทธรูป ถูกยึดไปตั้งแต่ยิวฮวางไม่สามารถจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ได้ในปี 1924 ยิวฮวางในที่สุดก็สูญเสียการยึดเกาะเฮอินซาและสาขาในกรุงโซลเนื่องจากเรื่องอื้อฉาวทางการเงิน

ครั้งใหญ่ เลดีซ็อนยังทุกข์ทรมานจากความอภัยและความยากลำบากทางการเงินในสมัยสุดท้ายของเธอ แม้ว่าพื้นที่การแพร่ขยายจะยาวนานจนถึงต้นทศวรรษ 1930 แต่ดูเหมือนว่าจะไม่ได้คืนชื่อเสียงและการมีสังคมอย่างที่เคยมีในช่วงต้นทศวรรษ 1920

Andrea Llukani (2021) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การแพร่กระจายของศาสนาคริสต์ในอิตาลีเรีย ผลการศึกษาพบว่า สามารถกล่าวได้ว่าอัครสาวกเปาโลได้ใกล้ชิดกับอิตาลีเรียมาก เขาอยู่ที่มาซิโดเนีย ประมาณสามเดือนและอยู่ในนิโคโปจาในฤดูหนาว จากเมืองเหล่านี้ท่านอาจส่งมิชชันนารีไปเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในอิตาลีเรีย แต่พิจารณาอย่างถี่ถ้วนถึงแผนการเดินทางของเปาโล เราอาจกล่าวด้วยความเชื่อมั่นว่าท่านไม่เคยส่งสาวกของท่านไปยังที่ที่ท่านไม่เคยไปมาก่อน จดหมายถึงชาวโรมันเขียนระหว่างเปาโลพักอยู่ในเมืองโกรินโธ หลังจากเดินทางผ่านแคว้นมาซิโดเนียและบริเวณใกล้เคียง ในกรณีการกล่าวถึงอิตาลีเรียไม่ใช่เรื่องบังเอิญ เพราะเขาเพิ่งกลับมาจากการเดินทางของมิชชันนารีจากบริเวณเหล่านั้น. “ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงประกาศข่าวประเสริฐของพระคริสต์จากกรุงเยรูซาเล็มไปจนถึงเมืองอิลลิริคัม” (โรม 15:19) เปาโลต้องการจะไปกรุงโรม "หลังจากข้าพเจ้าอยู่ที่นั่น ท่านกล่าวว่า “ข้าพเจ้าต้องไปกรุงโรมด้วย” (กิจการ 19:21) และไม่เพียงแต่จะพบเขาเท่านั้น แต่อัครสาวกของประชาชาติทั้งหลายปรารถนาที่จะประกาศข่าวประเสริฐในกรุงโรม (โรม 1:1) การกล่าวถึงอิตาลีเรียในจดหมายถึงชาวโรมันไม่ใช่เรื่องบังเอิญ เนื่องจากเปาโลระหว่างการประกาศกิตติคุณผ่านอิตาลีเรียได้ใกล้ชิดกับอิตาลีเรียมากกว่าแต่ก่อน

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

การส่งเสริมพระพุทธศาสนา หมายถึง การช่วยเหลือสนับสนุนพระพุทธศาสนาในองค์รวมทั้งศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนพิธี ตลอดจนถึงด้านการศึกษาธรรม การปฏิบัติธรรม การเผยแผ่ธรรม การปกป้องพระพุทธศาสนา การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา

ทัศนะ หมายถึง ความคิดเห็นที่ประกอบด้วยเหตุผล ซึ่งแม้จะแตกต่างหรือขัดแย้งกันก็นับว่ามีประโยชน์ เพราะจะเป็นแนวทางให้ผู้อื่นได้มีโอกาสใช้ดุลพินิจตัดสินใจเลือก วิธีทางแก้ปัญหาได้หลายทางด้วยความสุขุมรอบคอบขึ้น

พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) หมายถึง พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) เปรียญธรรม 4 ประโยค เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ)

1.8 แนวคิดการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบ แนวคิดการวิจัยดังนี้

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) จากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารเพื่อนำมาประกอบ เนื้อหาของการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนี้

- 2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา
- 2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ
- 2.3 สรุป

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

2.1.1 แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

การส่งเสริม หมายถึง การเกื้อหนุน ช่วยเหลือ สนับสนุนให้ดีขึ้น เช่น ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ส่งเสริมการลงทุน หรือส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2546)

พระพุทธศาสนา หมายถึง ศาสนาพุทธที่มีอายุกว่า 2500 ปี ที่สอนให้มนุษย์พัฒนาจิตใจด้วยความเพียรเพื่อนำไปสู่หนทางออกจากกองทุกข์ และยอมรับผลของการกระทำของตัวเองด้วยกฎแห่งกรรม สอนให้ใช้ปัญญาในการอยู่กับความทุกข์อย่างรู้เท่าทันตามความเป็นจริง มีพระพุทธเจ้าเป็นองค์ศาสดา มีหลักธรรมคำสอนซึ่งได้รักษาไว้ในพระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีสิ่งที่เป็นที่เคารพสูงสุดและเป็นสรณะที่พึ่งอันประเสริฐคือพระรัตนตรัย ที่เรียกว่าไตรสรณะ ได้แก่พระพุทธพระธรรม และพระสงฆ์ มีพุทธศาสนิกชนผู้เป็นพุทธสาวกที่ร่วมกันรักษาพระพุทธศาสนาไว้และสืบทอดมาจนปัจจุบันคือพุทธบริษัท 4 เมื่อกล่าวถึงพระพุทธศาสนาเรามักหมายถึงองค์รวมทั้งหมดที่เป็นองค์ประกอบของพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และศาสนพิธี (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558)

2.1.2 ความสำคัญของการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

การดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงและมีความเจริญรุ่งเรือง เป็นฐานะและหน้าที่ของพุทธบริษัท 4 ที่เป็นพุทธสาวก ทั้งในด้านการศึกษารวม คือฝ่ายคณาจารย์ และการปฏิบัติเจริญภาวนา คือฝ่ายวิปัสสนาธุระ ตามที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ให้พุทธสาวกได้ประพฤติปฏิบัติตามสิกขาบทเพื่อเป็นผู้มีความเห็นถูก คือสัมมาทิฐิ จะได้เผยแผ่คำสอนเพื่อเป็นการสงเคราะห์แก่ชาวโลก

ได้อย่างถูกต้อง ชุระที่พึงกระทำในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน คือทั้งคัมภีร์และวิปัสสนาธุระเป็นหลักการปฏิบัติอันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา คือสัทธรรม 3 อันหมายถึง ธรรมอันดี ธรรมที่แท้ ธรรมของสัตตบุรุษ มี 3 ประการ คือ

1. ปริยัตติสัทธรรม คือ คำสั่งสอนอันจะต้องเล่าเรียน ได้แก่พุทธพจน์
2. ปฏิบัติสัทธรรม คือปฏิบัติอันจะต้องปฏิบัติ ได้แก่ อภิสัมมัตติกรรม หรือไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา
3. ปฏิเวธสัทธรรม คือผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน เรียกว่า ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ นั่นเอง

การส่งเสริมพระพุทธศาสนามีความสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองและดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาสืบทอดอยู่คู่สังคมไทยตลอดไปเนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือและยกย่องเทิดทูนเป็นสรณะแห่งชีวิตสืบทอดต่อเนื่องกันเป็นเวลายาวนาน แม้กระทั่งชนบทรอบนิคมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของชาติก็มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา แม้องค์พระมหากษัตริย์ซึ่งทรงเป็นพระประมุขของชาติทุกๆพระองค์ก็ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงดำรงอยู่ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกยกย่องพระพุทธศาสนาให้สถิตสถาพรมาทุกยุคทุกสมัย พระพุทธศาสนาจึงถือได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติและอยู่เคียงคู่กับชาติไทยมาโดยตลอด (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543) ได้สรุปว่าพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อสังคมไทยดังนี้

- 1) พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนไทย เพราะคนไทยนำเอาหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และลักษณะนิสัยของคนไทยมีจิตใจที่ตั้งงามในทุกๆด้าน มีความเป็นมิตรกับทุกคน เป็นต้น
- 2) พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการปกครองประเทศ กษัตริย์ทุกพระองค์ของไทยได้นำเอาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปใช้ในการปกครองประเทศ เช่น ทศพิธราชธรรม ตลอดจนมาใช้หลัก “ธรรมาธิปไตย” และหลักอภิปรินิยธรรม เป็นหลักในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น
- 3) พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจ เนื่องจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นให้เกิดความรักความสามัคคีกัน มีความเมตตากรุณาต่อกัน เป็นต้นจึงเป็นศูนย์รวมของจิตใจของชนชาวไทยให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน
- 4) พระพุทธศาสนาเป็นที่มาของวัฒนธรรมไทย ด้วยวิถีชีวิตของคนไทยผูกพันกับพระพุทธศาสนา จึงเป็นกรอบในการปฏิบัติตนตามหลักพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาต่างๆ เช่น การบวช การแต่งงาน การทำบุญเนื่องในพิธีการต่างๆ การปฏิบัติตนตามประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมไทยจนถึงปัจจุบัน

5) พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือ และสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญในด้านต่างๆ ทั้งด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านศิลปกรรม

6) พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันอยู่อย่างแนบแน่นกับพระพุทธศาสนา ชีวแพทยกรรมผสมผสานอยู่ในแนวคิด จิตใจและกิจกรรมแทบทุกก้าวของชีวิตตลอดเวลาอันยาวนาน โดยยังคงเนื้อหาสาระเดิมที่บริสุทธิ์ไว้ได้ก็มี ถูกดัดแปลงเสริมแต่งตลอดจนปนเปกกับความเชื่อถือและข้อปฏิบัติสายอื่นหรือผันแปรในด้านเหตุอื่น ๆ จนผิดเพี้ยนไปก็มาก

7) พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นเอกลักษณ์ของชาติ การที่พระพุทธศาสนาอยู่กับคนไทยมาช้านาน จึงก่อให้เกิดการซึมซาบเอาหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนาให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ก่อให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยที่ไม่เหมือนกับชาติอื่น ที่เป็นเอกลักษณ์เด่นได้แก่ รักความเป็นอิสระ และความมีน้ำใจไมตรี

8) พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นมรดกของชาติ หลักฐานทางคัมภีร์และศาสนวัตถุ ซึ่งนักโบราณคดีเชื่อว่า พระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแพร่ในดินแดนสุวรรณภูมิก่อน พ.ศ. 500 แต่ศรัทธาความเชื่อของปฤชนกก็เป็นไปตามยุคสมัย พระพุทธศาสนาจึงรุ่งเรืองและเสื่อมลงตามกาลสมัยด้วย จนกระทั่งพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ได้สถาปนากรุงศรีอยุธยา และรับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ครั้นราว พ.ศ. 1836 พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้อาราธนาพระสงฆ์ลังกาวงศ์จากนครศรีธรรมราชไปกรุงศรีอยุธยา และอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาจนมั่นคงยืนนานมาถึงปัจจุบันนี้

9) พระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรม คนชาติหนึ่งๆ นอกจากมีหน้าที่ต้องพัฒนาประเทศชาติของตนเองแล้ว ก็มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และส่งเสริมอารยธรรมโลกด้วย คนชาติไทยเป็นชนชาติที่เก่าแก่มาชนชาติหนึ่ง มีวัฒนธรรมที่เจริญก้าวหน้าอย่างสูงมาตลอดมาตลอดเวลายาวนานจึงได้มีส่วนร่วมในการสร้างเสริมอารยธรรมของโลกด้วย แม้ว่าจะอยู่ในขอบเขตที่ไม่กว้างนัก ส่วนร่วมที่ว่านี้ก็คือ ศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งพัฒนาขึ้นมาจนมีแบบแผนเป็นของตนเอง ที่เรียกว่ามีความเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทยเด่นชัด ศิลปวัฒนธรรมไทยเหล่านี้มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่

10) พระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่โลก พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานอารยธรรมที่สำคัญของโลก ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น พระพุทธศาสนายังช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่ชาวโลกได้ หากศึกษาในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจะมีทั้งการสร้างสรรค์ อารยธรรมและสันติภาพแก่มวลมนุษย์ นั่นคือ พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในอินเดียหรือชมพูทวีป พระพุทธศาสนาได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมในอินเดีย กล่าวคือ สังคมในอินเดียเคยนับถือพระพรหมเป็นเทพเจ้าสูงสุด เป็นผู้สร้างผู้บันดาลทุกสิ่ง มีการบูชาผู้เทพเจ้า แต่ก็ถือว่าพราหมณ์เป็นผู้ที่ติดต่อสื่อสารกับ

เทพเจ้าและพระพรหม เป็นผู้รู้ความต้องการของพระองค์ เป็นผู้รับเอาคำสอนมารักษา มีการผูกขาดการศึกษาให้อยู่ในวรรณะสูง คนในวรรณะต่ำเรียนไม่ได้ เป็นต้น เมื่อพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องเหล่านี้อย่างมาก เช่น เรื่องวรรณะ 4 พระพุทธศาสนาไม่ยอมรับ แต่ให้ถือหลักว่า “คนมิใช่ประเสริฐหรือต่ำทรามเพราะเรื่องชาติกำเนิด แต่จะประเสริฐหรือต่ำทรามเพราะการกระทำ” แล้วก็มิให้มัวหวังผลจากการอ่อนวอนบุญช้ายัญ สอนให้เปลี่ยนการบุญช้ายัญหรือเลิกการบุญช้ายัญให้หันมาหวังผลจากการกระทำ นี่คือการ “ประกาศอิสรภาพของมนุษย์”

อย่างไรก็ตาม เมื่อย้อนไปหลังจากที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ได้ 9 เดือน ในวันเพ็ญ เดือน 3 (วันมาฆบูชา) โดยเมื่อพระพุทธองค์เสด็จกลับจากถ้ำสุกรขาตา เสด็จถึงพระวิหารเวฬุวัน แล้วได้ทอดพระเนตรเห็นพระอรหันตสาวกจำนวนมากถึง 1,250 รูป ล้วนแต่เป็นอรหันตชีนาสพผู้ได้อภิญญา 6 และพระอรหันตสาวกเหล่านั้นล้วนเป็นเอหิภิกขุ คือเป็นภิกษุที่พระพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบทให้ รอเฝ้ารับเสด็จโดยมิได้นัดหมาย เป็นเหตุอัศจรรย์ 4 จึงเรียกรวมประชุมในครั้งนั้นว่า จาตุรงคสันนิบาต โดยพระองค์ทรงประทานพระโอวาทสำคัญเพื่อให้เป็นแนวปฏิบัติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นแบบอย่างการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้กว้างไกลและมั่นคงในเวลาต่อมา พระโอวาทสำคัญที่พระพุทธองค์ทรงแสดงวันนั้น เรียกว่า โอวาทปาติโมกข์ และนั่นก็คือประมวลคำสอน ที่แสดงถึง อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการ ของพระพุทธศาสนา

2.1.3 องค์ประกอบของพระพุทธศาสนาและมิติในบทบาทการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

องค์ประกอบของศาสนาโดยทั่วไป แบ่งออกเป็น 6 ประการ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2530) คือ

- 1) ศาสดา หรือผู้ก่อตั้ง คือผู้ก่อตั้งศาสนาหรือผู้สอนศาสนาดั้งเดิม ท่านเหล่านั้นเดิมเป็นคนธรรมดาบ้าง แต่มีความฉลาดมาก บางท่านได้บำเพ็ญบารมีสะสมความดีมาาก พร้อมทั้งมีความวิริยะอุตสาหะอย่างมากที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์ จนแสวงหาจนพบ แล้วตั้งคำสอนหรือบัญญัติให้คนทั้งหลายประพฤติปฏิบัติ
- 2) หลักคำสอน หรือศาสนธรรม องค์ประกอบที่ 2 นี้ ถือว่าสำคัญมาก เพราะถือว่าเป็นผลงานของศาสนา หรือผู้ก่อตั้งศาสนา เพราะถ้าไม่มีผลงานที่ยอมรับของคนทั้งหลายแล้ว ท่านก็คงไม่ได้เป็นศาสดา เพราะนั้น ทุกศาสนาจึงต้องมีคำสอนเป็นสาระสำคัญ ทั้งที่เป็นระดับศีลธรรมจรรยาในการครองชีวิต และระดับปรมัตถ์สัจจะอันเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต
- 3) นักบวช สาวก หรือศาสนบุคคล สถาบันศาสนาที่ดำรงอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้ ก็โดยอาศัยการศึกษา การปฏิบัติ และการทำงานเผยแผ่ของสาวก หรือนักบวช ของศาสนานั้นๆ เพราะเป็นผู้แทนศาสดา เป็นผู้สืบต่อศาสนา และเป็นศาสนทายาทโดยตรง ศาสนานั้นๆ จะเจริญหรือเสื่อมโทรมก็โดยอาศัยผลงานการเผยแผ่ของสาวกเป็นสำคัญ
- 4) ศาสนิกชน ต้องมีศาสนิกชนผู้เลื่อมใสในศาสนานั้นๆ ศาสนิกชนเหล่านั้นมักเรียกตามชื่อศาสนาที่ตนเลื่อมใสนับถือ เช่น พุทธศาสนิกชน คริสต์ศาสนิกชน อิสลามิกชน หรือมุสลิม เป็นต้น

5) ศาสนสถาน ทุกศาสนาต้องกำหนดสภาวะศักดิ์สิทธิ์ให้แก่สถานที่ใดสถานที่หนึ่งสำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นที่เคารพสักการะบูชาสำหรับศาสนิกชน ศาสนสถานเหล่านี้เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ผู้เข้ามาจะต้องแสดงความเคารพ ใครจะมาล่วงเกินหรือประพฤติแสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสม หรือดูถูกเหยียดหยามไม่ได้

6) พิธีกรรม หรือศาสนพิธี ทุกศาสนาต้องมีพิธีกรรมทางศาสนา และมักประกอบพิธีในศาสนสถาน หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมทางศาสนา นับว่ามีส่วนสำคัญในการแสดงความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ทำให้ศาสนิกชนของศาสนานั้นมีโอกาสมาพบปะกัน

ในส่วนของพระพุทธศาสนานั้น สิ่งที่เคารพสูงสุด ที่เป็นที่ยิ่งอันประเสริฐสุด หรือสรณะของพุทธศาสนิกชน คือ พระรัตนตรัย อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ โดย “พระพุทธเจ้า” ทรงตรัสรู้ “พระธรรม” แล้วทรงสั่งสอนให้ “พระภิกษุ” ได้รู้ธรรม จนหลุดพ้นตามในที่สุด ทรงจัดตั้งชุมชนของพระภิกษุให้อยู่ร่วมกัน ด้วยการบัญญัติพระวินัย เพื่อเป็นกติกาในการอยู่ร่วมกัน เพื่อศึกษาธรรม (คันถธุระ) และฝึกฝนตนเองให้หลุดพ้น (วิปัสสนาธุระ) เรียกว่า “พระสงฆ์” ซึ่งมีความหมายว่า หมู่ หรือ ชุมชน อีกทั้งพระธรรมที่ทรงตรัสรู้ และพระวินัยที่ทรงบัญญัติ เรียกรวมกันว่า “พระธรรมวินัย” ซึ่งเป็นศาสนธรรม แล้วทรงมอบหมายให้พระสงฆ์ทั้งหลายออกไปเผยแผ่พระธรรม เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลกทั้งปวง

สำหรับพระธรรมวินัย ที่เป็นศาสนธรรมนั้น แต่เดิมในยุคก่อนที่จะมีลายลักษณ์อักษรใช้จะบันทึกไว้โดยวิธีท่องจำ (มุขปาฐะ) โดยใช้วิธีแบ่งให้พระสงฆ์หลายๆกลุ่มรับผิดชอบท่องจำในแต่ละหมวดหมู่ เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการรักษาความถูกต้องตามหลักคำสอน จนได้มีการบันทึกพระธรรมวินัยเป็นลายลักษณ์อักษรในเวลาต่อมา และรักษาไว้ในคัมภีร์ที่เรียกว่า “พระไตรปิฎก” ที่แปลว่าตะกร้าสามใบ ซึ่งหมายถึงคัมภีร์ หรือตำราสามหมวดหลักๆ ได้แก่

1) วินัยปิฎก ว่าด้วยวินัย หรือศีลสำหรับภิกษุ ภิกษุณี จัดเป็นรากของพระพุทธศาสนา เพราะเป็นการรักษาความน่าเชื่อถือของนิกาย

2) สุตตันตปิฎก ว่าด้วยพระธรรมทั่วไป และเรื่องราวต่างๆ จัดเป็นกิ่ง ใบ ผล ร่มเงาของพระพุทธศาสนา เพราะธรรมะย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แตกต่างกันไปในแต่ละคน ที่นำไปใช้เพื่อประโยชน์ของคนหมู่มาก

3) อภิธรรมปิฎก ว่าด้วยธรรมะที่เป็นปรมาัตถธรรม หรือธรรมะที่แสดงถึงสภาวะล้วน ๆ ไม่มีการสมมติ จัดเป็นลำต้นของพระพุทธศาสนา

ทั้งนี้มีพุทธบริษัท 4 ซึ่งรวมหมายถึง พุทธศาสนิกชน พุทธมามกะ พุทธสาวก เป็นกลุ่มผู้ร่วมกันนับถือ ร่วมกันศึกษา และร่วมกันรักษา เพื่อเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างไรก็ตามองค์ประกอบของพระพุทธศาสนา ด้านพระศาสดา ซึ่งได้แก่พระพุทธเจ้านั้นพระองค์ได้ส่งต่อพระพุทธศาสนา หรือในความหมายตามพระไตรปิฎก คือ พระธรรมวินัย นั้น ได้ทรงย้ำเตือนว่า “ครั้ง

นั่น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกท่านพระอานนท์มารับสั่งว่า ดูกรอานนท์ บางทีพวกเธอจะฟังมีความคิดอย่างนี้ว่า ปาพจน์มีพระศาสดาล่วงแล้ว พระศาสดาของพวกเราไม่มี ก็ข้อนี้ พวกเธอไม่ฟังเห็นอย่างนั้น ธรรมและวินัยอันใด เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอ โดยกาลล่วงไปแห่งเรา...” (ที.ม. (ไทย) 10/141/146)

แสดงว่า พุทธประสงค์ของพระพุทธเจ้า ให้ศาสนธรรม อันมีธรรมและวินัย หรือพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกเป็นศาสดาแทนพระองค์ ที่พุทธศาสนิกชนต้องช่วยกันดูแลปกป้องคุ้มครองรักษา และให้ความเคารพนับถือดุจพระศาสดา นอกเหนือจากสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้าเช่นพระพุทธรูป ที่เป็นรูปปั้นและภาพเขียนภาพวาด และสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ที่เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า เป็นองค์ประกอบในพระพุทธศาสนาแทนพระศาสดา ซึ่งก็คือ ศาสนวัตถุ ดังนั้น องค์ประกอบของพระพุทธศาสนาจึงมี 5 ประการ คือ

1. ศาสนธรรม คำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาที่บรรจุไว้ในพระไตรปิฎก
2. ศาสนบุคคล พุทธบริษัท 4 พุทธศาสนิกชน และพุทธมามกะผู้เป็นพุทธสาวก
3. ศาสนสถาน สถานที่ประดิษฐานพระพุทธศาสนา หรือสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ที่ใช้เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุ สามเณร เป็นศูนย์กลางทางสังคมของพุทธศาสนิกชนและเป็นสถานที่พุทธศาสนิกชนใช้ประกอบกิจกรรมต่างๆในพระพุทธศาสนา เช่น วัด สำนักสงฆ์ โบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญ เป็นต้น
4. ศาสนวัตถุ ได้แก่วัตถุอันเป็นที่เคารพบูชาของพุทธศาสนิกชน เช่นพระพุทธรูป พระไตรปิฎก เป็นต้น
5. ศาสนพิธี คือพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา หรือแบบแผนแนวทางการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆทางศาสนา เป็นสิ่งที่ช่วยหล่อเลี้ยงศาสนธรรมอันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไว้ หากมีการแนะนำและให้ผู้เข้าร่วมพิธีได้ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีต่างๆให้ถ่องแท้ตามหลักการทางพิธีกรรม เพื่อผู้ปฏิบัติจะได้นำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามจุดมุ่งหมายของศาสนพิธี

มิติในบทบาทการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

การส่งเสริมพระพุทธศาสนา เพื่อเกื้อหนุน ช่วยเหลือ และสนับสนุนพระพุทธศาสนา เป็นหน้าที่สำคัญของพุทธศาสนิกชน ตามที่พระพุทธองค์ ได้ทรงวางแนวทางให้พุทธบริษัท 4 ช่วยกันสืบต่อพระพุทธศาสนา ดังพุทธพจน์ (ที.ม. (ไทย) 10/168/113) ที่มีพุทธประสงค์ให้พุทธบริษัท 4 มีบทบาท ดังนี้

1. ต้องเฉียบแหลม ได้รับการแนะนำแก่ล้าวกล้า เป็นพหูสูต หมายถึง ต้องศึกษาธรรมจนแตกฉานเป็นพหูสูต
2. ต้องทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตามธรรม หมายถึง ต้องปฏิบัติธรรมตามที่ศึกษามาอย่างถูกต้อง

3 เมื่อศึกษาธรรมมาแล้ว ต้องบอกแสดงบัญญัติ กำหนดเปิดเผย จำแนกทำให้ง่ายได้

4. ต้องแสดงธรรมปาฏิหาริย์ ปรากฏปรากฏที่เกิดขึ้นให้เรียบร้อยโดยชอบธรรมได้หมายถึง ต้องปกป้องพระพุทธศาสนาด้วยการชี้แจง อธิบาย หรือแสดงความจริงให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง

หมายถึง ต้องศึกษาธรรมจนแตกฉานเป็นพหูสูต ต้องปฏิบัติธรรมตามที่ศึกษามาอย่างถูกต้อง ต้องเผยแพร่ธรรมให้คนอื่นรู้ตาม และต้องปกป้องพระพุทธศาสนาด้วยการชี้แจง อธิบาย หรือแสดงความจริงให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง

นอกจากมีบทบาทด้านการศึกษาระบบ การปฏิบัติธรรม การเผยแพร่ธรรม และการปกป้องพระพุทธศาสนาตามพุทธประสงค์ดังกล่าวแล้ว พระพุทธองค์ยังทรงสนับสนุนให้มีการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาเพื่อให้พระภิกษุได้รับปัจจัย 4 ตามความจำเป็น ได้แก่ อาหาร (บิณฑบาต) เครื่องนุ่งห่ม (จีวร) ที่อยู่อาศัย (เสนาสนะ) และยารักษาโรค และบำรุงรักษาศาสนสถานตามสมควรและความจำเป็น เพื่อให้พระภิกษุได้รับความสะดวกในการศึกษาระบบ ปฏิบัติธรรม เผยแพร่ธรรม และช่วยกันปกป้องพระพุทธศาสนา โดยทรงยกย่องผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาไว้หลายท่าน เช่น ทรงยกย่องนางวิสาขา ว่าเป็นเลิศในด้านผู้ยินดีในการถวายทาน (วิ.มท. (ไทย) 5/350/223) ทรงยกย่องนางสุปปียา ว่าเป็นเลิศในด้านผู้บำรุงภิกษุอาพาธ (วิ.มท. (ไทย) 5/280/63)

ดังนั้น เพื่อให้มีการสืบทอดพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนจึงควรมีบทบาทในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ทั้ง 5 ด้าน ในทุกองค์ประกอบของพระพุทธศาสนา ได้แก่

1. ด้านการศึกษาระบบ ตามหลักคำสอนที่ถูกต้อง เพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาในส่วนของศาสนธรรม อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนา
2. ด้านการปฏิบัติธรรม ตามสมควรแก่ธรรม ตามแนวทางที่ถูกต้อง ตามที่ได้ศึกษามาเพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาในส่วนของศาสนธรรม และศาสนบุคคล
3. ด้านการเผยแพร่ธรรม ให้บุคคลอื่นได้รับทราบ เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก เพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาในส่วนของศาสนธรรม ศาสนบุคคล และศาสนพิธี
4. ด้านการปกป้องพระพุทธศาสนา ไม่ให้มีการบิดเบือนคำสอนในทางพระพุทธศาสนาปกป้องรักษา ป้องกันภัยคุกคามไม่ให้สิ่งปลูกสร้างถูกทำลาย ถูกเหยียดหยามดูหมิ่น เพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาในส่วนของ ศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และศาสนพิธี
5. ด้านการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ด้วยการถวายปัจจัย 4 แก่พระภิกษุ บริจาคทรัพย์เพื่อสร้าง บำรุงรักษา สถานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เข้าร่วมกิจกรรมในพิธีทางศาสนา เพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาในส่วนของ ศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และศาสนพิธี

2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองสืบมาตั้งแต่เมื่อครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเหล่าสาวกได้ช่วยกันทำหน้าที่เผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าให้กว้างไกลและคอยอุปถัมภ์บำรุงส่งเสริม

พระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นสืบมา อุบาสกเป็นสาวกกลุ่มหนึ่งที่ได้มีบทบาทช่วยส่งเสริมสนับสนุนพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรือง ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึง บทบาทของอุบาสกไว้ในลักษณะต่าง ๆ กัน ดังนี้

2.1.4.1 บทบาทด้านการถวายความอุปถัมภ์พระสงฆ์ เป็นการทำหน้าที่บำรุงพระสงฆ์ในด้านการดำรงชีพให้อยู่โดยไม่เดือดร้อน กล่าวคือ

1) บทบาทด้านการถวายภัตตาหารเป็นประจำ บทบาทในด้านนี้มีอย่างสม่ำเสมอ นับตั้งแต่ในระยะเริ่มต้นที่มีการเผยแผ่ธรรม อุบาสก ทั้งที่เป็นพรหมณ์ เศรษฐี คฤหบดี พ่อค้าพาณิช ผู้เลื่อมใสในคำสอนของพระพุทธเจ้าต่างพากัน อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์โดยการถวายภัตตาหารเป็นจำนวนมากถึงแม้พระสงฆ์จะไปบิณฑบาตทางไหนก็ มีผู้ทำบุญถวายทานโดยตลอดจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองได้รวดเร็วขึ้น อุบาสกที่มีบทบาทในด้านนี้โดยตรง ส่วนใหญ่แล้วต่างมีโรงงานเป็นของตนเอง ซึ่งใช้ เป็นสถานที่ให้ทานอยู่เป็นประจำในบ้าน ดังนั้น จึงเป็นการสะดวกต่อการถวายความอุปถัมภ์ พระสงฆ์ ได้อย่างสม่ำเสมอ อนาถบิณฑิกเศรษฐี ซึ่งเป็นผู้ที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มาก ที่บ้านของท่านจะ จัดเตรียมสถานที่และตกแต่งอาสนะเพื่อถวายภัตตาหารเลี้ยงพระภิกษุสงฆ์วันละ 2,000 รูป เป็นประจำ ท่านมีกิจวัตรประจำ คือ การเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อสดับฟังธรรมทุกวัน เวลาไปก่อน เวลาอาหารก็ จะนำอาหารขบฉันไปถวาย เวลาไปในตอนหลังจะเอาเภสัช 5 อย่าง และปานะ 8 ประการ ไปถวาย เป็นประจำเวลาไปฟังธรรมท่านไปด้วยความเป็นคนใจบุญ (ขุ.ธ.อ. (ไทย) 1/141. วิ.จ. 7/256/129)

2) บทบาทด้านการถวายสิ่งของอุปโภคและยารักษาโรค บทบาทในด้านนี้ อุบาสกที่กระทำอยู่เป็นประจำเช่นเดียวกับการถวายอาหาร เนื่องจากว่าเครื่องอุปโภค อันหมายถึง เครื่องอัฐฐบริหาร เช่น ผ้าไตรจีวร เครื่องใช้ที่จำเป็นอย่างอื่น ๆ และยารักษาโรคเป็นสิ่งที่พระสงฆ์พึงต้องใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดความสบาย พอสมควร อันส่งผลต่อการปฏิบัติศาสนกิจได้ อุบาสกจำนวนมากที่มีบทบาทในลักษณะนี้ เช่น พระเจ้าอุเทน กษัตริย์เมืองโกสัมพี ได้ถวายจีวรแก่พระอานนท์เถระ เพราะมีความ ศรัทธาในการใช้สอยผ้าของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่มีความมั่งคั่ง และประหยัด เพราะได้ทรง สดับว่า ภิกษุที่รับจีวรแล้วจะมอบจีวรของตนแก่ผู้มีจีวรที่เก่กว่า จากนั้นจะนำเอาผ้าเก่านั้นทำ เป็นผ้าปูที่นอนผ้าปูพื้น ผ้าเช็ดเท้าจากนั้นแล้วใช้ผสมดินเหนียวฉาบทาฝา ทรงพิจารณาเห็นว่า พระสงฆ์ใช้ผ้าอย่างคุ้มค่าจึงเกิดความเลื่อมใสศรัทธาได้ถวายผ้าที่ค่าเป็นจำนวนมาก ทั้งผ้าที่มีราคา 500 กหาปณะ 1,000 กหาปณะ และ 100,000 กหาปณะ โดยได้ถวายเป็นชุด ๆ ตามราคาจีวร ทำให้พระสงฆ์มีเครื่องใช้ สอยไม่เดือดร้อน (วิ.จ. (ไทย) 7/2/392)

2.1.4.2 บทบาทด้านการส่งเสริมด้านความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นบทบาทที่ส่งเสริมเป็นไปเพื่อความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนา แยกอธิบายได้ ดังนี้

1) บทบาทด้านการสร้างเสนาสนะและถาวรวัตถุ เสนาสนะที่อยู่อาศัย ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมากสำหรับการดำเนินชีวิตทั้งของ คฤหัสถ์และบรรพชิต จัดเป็นปัจจัยหนึ่งในบรรดาปัจจัย 4 ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับพระสงฆ์คือ ผ้าห่ม (จีวร) อาหาร (บิณฑบาต) ที่อยู่อาศัย (เสนาสนะ) ยารักษาโรค (เภสัช) รวมเรียกว่า จตุปัจจัย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) หลักฐานที่ปรากฏชัดในพระไตรปิฎกว่า มีอุบาสกได้สร้างเสนาสนะถวายไว้ในพระพุทธศาสนา เช่น สร้างกุฏิ ศาลา เจดีย์ วิหาร ดังตัวอย่างต่อไปนี้ พระเจ้าพิมพิสาร ภายหลังได้ฟังธรรมแล้วเกิดความเลื่อมใส ได้ถวายพระเวฬุวัน ซึ่งเป็น พระราชอุทยานของพระองค์แด่พระพุทธเจ้า เพื่อเป็นที่พักอาศัยของพระสงฆ์ และเป็นวัดแรกในพระพุทธศาสนา (วิ.มหา. (ไทย) 4/3/70-72) โขสกลเศรษฐี ได้สร้างโฆสิตารามถวายโดยเฉพาะ ได้ตั้งโรงทานให้แก่คนเดินทางไกลและคนกำพร้าทุก ๆ วัน (ขุ.ธ.อ. (ไทย) 2/27-1)

2) บทบาทด้านการชำระอธิกรณ์และปัญหา พระพุทธศาสนาเมื่อมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาก็ไม่อาจที่จะพ้นจากภัยอันตราย จากสิ่งรอบข้างได้จึงทำให้เกิดเป็นปัญหา ซึ่งภัยดังกล่าวมานั้นได้เกิดขึ้นจากเจ้าลัทธิผู้สอนลัทธิ ศาสนาต่าง ๆ บ้างเกิดจากความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของพระพุทธสาวกเองบ้างจนเป็นปัญหา และอธิกรณ์ขึ้น เมื่อเกิดปัญหาหรือเกิดอธิกรณ์ขึ้นเหล่าพุทธสาวกได้ช่วยกันแก้ไขปัญหา และ อธิกรณ์นั้นให้หมดไป อุบาสกก็เป็นผู้หนึ่งที่ได้ทำหน้าที่ในด้านนี้ กล่าวคือได้ช่วยชำระอธิกรณ์ที่ เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาให้ หมดไปได้ เช่น ครั้งหนึ่งธิดาของเศรษฐีในเมืองราชคฤห์เกิดตั้งครรภ์ ขึ้นภายหลังจากที่บวชเป็นภิกษุณี ทำให้เกิดปัญหา เนื่องจากนางภิกษุณีที่ร่วมสำนักต่าง ก็พากันโจทก์ ใส่ร้ายและได้แจ้งเรื่องที่เกิดขึ้นแก่ พระเทวทัต พระเทวทัตกล่าวว่าความเสียชื่อเสียง จะเกิดขึ้นแก่ พวกภิกษุณีผู้ทำตามโอวาทของตน จึง สั่งให้นางภิกษุณีนั้นไปเสี่ยงจากสำนัก นางภิกษุณีได้ขอร้องและบอกความประสงค์ว่าที่นางไปยัง พระเชตวันมหาวิหาร เมื่อนางไปถึงพระพุทธเจ้าทรง ทราบแล้วว่า ครรภ์ของนางตั้งขึ้นตั้งแต่ก่อนที่ นางจะบวชแล้ว แต่เพื่อจะเปลื้องถ้อยคำของพวกคนที่อาจจะกล่าวตำหนิพระองค์ว่าไม่ทรงมีความ ยุติธรรม จึงได้เชิญพวกอุบาสกประกอบด้วย พระเจ้าปเสนทิโกศล อนาถปิณฑิกเศรษฐี จูฬอนาถปิณฑิกเศรษฐี และนางวิสาขามหาอุบาสิกา และตระกูล อุบาสกอุบาสิกาใหญ่อื่น ๆ มาแล้วให้ทำการชำระ อธิกรณ์ที่เกิดขึ้นปรากฏว่า อุบาสกได้ทำการชำระอธิกรณ์ร่วมกับอุบาสิกาและพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งมีพระ อุบาสิกาเป็นประธานในการวินิจฉัยตรวจสอบมีการตรวจดูมือ เท้า สะดือ และที่สุดท้องของนางภิกษุณี ภายในไม่นานและนับวันนับเดือนดู ก็ได้ความจริงว่า นางภิกษุณีได้ตั้งครรภ์ในเวลาที่นางเป็นคฤหัสถ์แล้ว จึงทำให้นางภิกษุณีนี้นั้นพ้นจากมลทินกล่าวหาได้ (ขุ.ธ.อ. (ไทย) 2/11-119)

3) บทบาทด้านการปกป้องพระพุทธศาสนา การป้องกันภัยถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรือง บทบาทในด้านนี้อุบาสกได้กระทำไว้อย่างสม่ำเสมอ เช่น พระเจ้าอชาตศัตรู ได้ช่วยปกป้องคุ้มครอง พระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงเมื่อ ครั้งที่มีการทำสังคายนาครั้งแรก พระองค์ได้ทรงรับเป็นภาระธุระ ในการช่วยเหลือให้ภิกษุสงฆ์ผู้ทำการสังคายนาใน

ครั้งนั้น ได้รับความสะดวกสบาย คือ พระองค์ได้ช่วย ปฏิสังขรณ์มหาวิหารถึง 1 ตำบลในเมืองราชคฤห์ เพื่อใช้เป็นสถานที่พักอาศัยของพระภิกษุสงฆ์ พระองค์ได้ช่วยปกป้องกันภัยต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นแก่พระสงฆ์ ผู้ทำการสังคายนา และได้อุปัฏฐาก บำรุงพระสงฆ์ด้วยอาหารบิณฑบาตในที่สุดการทำสังคายนาพระธรรมวินัยก็สำเร็จด้วยดี (วิ.อ. (ไทย) 1/10-14) พระเจ้าอโศกมหาราช ได้ทรงอุปถัมภ์การทำสังคายนาครั้งที่ 3 ซึ่งทำที่ อโศการาม กรุงปาตลีบุตร ประเทศอินเดีย พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระเป็นประธาน มีพระสงฆ์ ประชุมกัน 1,000 รูป ทำอยู่ 9 เดือน จึงแล้วเสร็จ สังคายนาครั้งนี้กระทำภายหลังที่พระพุทธเจ้า ทรงปรินิพพานแล้ว 234 หรือ 235 ปี ข้อปรารถนาในการทำสังคายนาครั้งนี้คือ พวกเดียรถีย์ หรือนักบวชศาสนาอื่น ๆ มาปลอมบวชแล้วแสดงลัทธิศาสนาและความเห็นของตนว่า เป็น พระพุทธศาสนา พระโมคคัลลีบุตร ติสสเถระ ได้ขอความอุปถัมภ์จากพระเจ้าอโศกมหาราชชำระสอบสวนกำจัดเดียรถีย์เหล่านั้น จาก พระธรรมวินัยได้แล้ว จึงสังคายนาพระธรรมวินัย (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2540)

4) บทบาทด้านการสนับสนุนพระสงฆ์เผยแผ่พระพุทธศาสนา อุบาสกหลายท่านได้สร้างบทบาทในด้านนี้โดยวิธีต่าง ๆ กัน เช่น แสดงธรรมให้ฟังบ้าง สนทนาธรรมบ้าง การโต้วาที กับบุคคลอื่น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นพุทธสาวก หรือเป็นผู้นับถือลัทธิอื่นมา ก่อน เช่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้ จิตตคฤหบดี นอกจากจะมีศรัทธาถวายทานให้ความอุปถัมภ์พระสงฆ์ และสร้าง เสนาสนะสถานไว้ในพระพุทธศาสนาแล้วท่านยังได้แสดงธรรมอันเป็นคำสอนของ พระพุทธเจ้าให้กับบุคคลอื่น ๆ ให้มีความรู้เข้าใจในธรรมยิ่งขึ้น ท่านจะใช้เวลาภายหลังจากที่ได้ทำบุญ ภัตตาหารแด่พระสงฆ์เสร็จแล้ว สนทนาธรรมกับพระสงฆ์อยู่เสมอ ๆ ครั้งหนึ่งท่านได้ถามปัญหาธรรม กับพระสงฆ์ที่นิมนต์มาฉันที่บ้านถึงเรื่องความต่างแห่งธาตุกับพระเถระผู้เป็นหัวหน้า แต่พระเถระไม่ ตอบแม้ว่าจะถูกถามถึง 3 ครั้งก็ยังไม่ตอบ ในที่สุดอภิสัทตะจึงอาสาตอบคำถามแทน ท่านได้สนทนา ธรรมกับท่านเศรษฐีได้ตอบกันจนทำให้ผู้ที่อยู่ในที่ประชุมนั้นเกิดความรู้แจ้งในธรรมะยิ่งขึ้น (ส.สพ. (ไทย) 1/537/147)

5) บทบาทด้านการชักชวนคนเข้าวัดฟังธรรม การชักชวนผู้คนไปฟังธรรม เป็นอีกบทบาทหนึ่งที่อุบาสกได้กระทำเพื่อสืบต่ออายุของ พระพุทธศาสนาไว้มีบุคคลหลายคนที่ได้ฟังธรรม เพราะการชักนำของอุบาสก การที่บุคคลนับถือ พระพุทธศาสนาและนำเอาหลักธรรมปฏิบัตินั้น หมายถึงว่า พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรือง เพราะหลักธรรมที่สำคัญ ๆ อันเป็นหลักของพระพุทธศาสนาจะได้รับการสืบทอดต่อไป อุบาสกที่ กระทำลักษณะนี้ เช่น พระเจ้าพิมพิสารภายหลังจากที่ทรงพาบริวาร ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่สวนตาล หนุมชื้อ ลัญจิวัน กระทั่งบริวารประกาศตนเป็นอุบาสกและได้บรรลุธรรมเป็นจำนวนมาก ครั้งหนึ่ง พระนางเขมาอัคมเหสีของพระองค์เป็นผู้ลุ่มหลงในรูปร่างของตน ไม่ปรารถนาจะไปเฝ้า พระพุทธเจ้า เพราะพระนางได้สดับฟังว่า พระพุทธเจ้าตรัสติเตียนโทษของรูปไว้ พระเจ้าพิมพิสาร จึงหาวิธีจะพา นางไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อฟังธรรม ได้สั่งพวกนักกวีแต่งเพลงขับพรรณนาความงาม ของพระเวฬุวัน เมื่อนักพ่อนขับเพลง พระนางได้ฟังแล้วมีความ

ปรารถนาจะไปพระเวฬุวัน เมื่อไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ได้เนรมิตสตรีรูปงามให้พระนางเห็นแล้ว ทรงทำให้รูปนั้นเปลี่ยนสภาวะไปตามลำดับจนเหลือ แต่ร่างเพียงกระดูก พระนางเห็นแล้วเกิดความ สลดใจคิดว่าในรูปนี้ไม่สาระอยู่ เลยและเมื่อได้ฟังธรรม แล้วพระนางได้บรรลุโสดาปัตติผล พระเจ้าป เสนทิโกศล ได้สนทนากับหมู่พระราชา 4 พระองค์เรื่องกามคุณว่า อะไรเป็น ยอดของกามคุณ พระราชาเหล่านั้นตอบว่า รูป...เสียง...กลิ่น...รส...โผฏฐัพพะ... ว่าเป็นยอดของกาม คุณ แต่ก็หา ข้อสรุปตกลงกันไม่ได้ พระองค์จึงได้ชักชวนให้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อ ฟังธรรมและทูลถาม ปัญหาเมื่อ ได้ฟังธรรมแล้ว ก็หมดความสงสัยมีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย เลิกการลุ่มหลงในกามคุณ อีกต่อไป (ช.ธ.อ. (ไทย) 20/21)

6) บทบาททั่วไป นอกจากนี้แล้วอุบาสกยังมีบทบาทอีกหลาย ๆ ด้านที่ได้ทำหน้าที่ ช่วยเหลือสังคม หรือที่ เรียกว่า สังคมสงเคราะห์ คือ การให้ความช่วยเหลือบุคคลผู้ยากไร้หรือได้รับ ความลำบาก ให้มีความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้น หรือมีอาหาร มีที่พักอาศัย มีงานทำ มีเสื้อผ้าใส่ มีคนคอยดูแล เวลาเจ็บไข้ได้ป่วย อุบาสกผู้มีฐานะเป็นเศรษฐีนอกเหนือจากที่ช่วยอุบะระผู้ที่ยากไร้ที่มาของฟังฟังให้ มีงานทำ และ อาหาร เครื่องอุปโภคบริโภค แล้วยังได้จัดสร้างโรงทานใช้เป็นสถานที่แจกจ่ายของไว้ ตามประตูบ้านของตน ใครที่ขัดสนหรือได้รับความเดือดร้อนก็สามารถไปพึ่งพิงขออาศัยฝากปากฝาก ท้อง และชีวิตยัง สถานที่แห่งนี้ได้โดยมีเจ้าหน้าที่คอยให้การดูแลในการแจกเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ต่อทุกคนที่มา ขอรับสิ่งของเสมอเหมือนกัน

สรุป บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ของอุบาสกอุบาสิกา มี 2 ประการสำคัญ ได้แก่ 1) บทบาทด้านการถวายความอุปถัมภ์พระสงฆ์ ซึ่งประกอบด้วย (1) บทบาทด้านการถวาย ความอุปถัมภ์พระสงฆ์ (2) บทบาทด้านการถวายสิ่งของอุปโภคและยารักษาโรค 2) บทบาทด้านการ ส่งเสริมด้านความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย (1) บทบาทด้านการสร้างเสนาสนะและ ถาวรวัตถุ เสนาสนะที่อยู่อาศัย (2) บทบาทด้านการชำระอธิกรณ์และปัญหา (3) บทบาทด้านการปกป ุองพระพุทธศาสนา (4) บทบาทด้านการสนับสนุนพระสงฆ์เผยแผ่พระพุทธศาสนา (5) บทบาทด้าน การชักชวนคนเข้าวัดฟังธรรม และ (6) บทบาททั่วไป ซึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญใน การส่งเสริมด้านความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ

2.2.1 ความหมายของทัศนคติ

ทัศนคติ เป็นแนวความคิดที่มีความสำคัญมากแนวหนึ่งทาง จิตวิทยาสังคม และการสื่อสาร และมีการใช้คำนี้กันอย่างแพร่หลาย สำหรับการนิยามคำว่า ทัศนคติ นั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ ความหมายไว้ดังนี้

ศักดิ์ไทย สุรกีจบรร (2545) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ สภาวะความพร้อมทางจิตที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และแนวโน้มของพฤติกรรมบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ สถานการณ์ต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง และสภาวะความพร้อมทางจิตนี้จะต้องอยู่นานพอสมควร

สร้อยตระกูล (ตวยานนท์) อรรถมานะ (2541) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ ผลผสมผสานระหว่างความนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็น ความรู้ และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด คนใดคนหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ๆ ซึ่งออกมาในทางประเมินค่าอันอาจเป็นไปได้ ในทางยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้ และความรู้สึกเหล่านี้ มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งขึ้น

พงศ์ หรดาล (2540) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ ความรู้สึก ท่าที ความคิดเห็น และพฤติกรรมของคณาชนที่มีต่อเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร กลุ่มคน องค์กรหรือสภาพแวดล้อมอื่น ๆ โดยการแสดงออกในลักษณะของความรู้สึกหรือท่าทีในทางยอมรับหรือปฏิเสธ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ ให้ความหมายของทัศนคติว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งผู้บริโภครู้จักจากประสบการณ์ในอดีตโดยใช้เป็นตัวเชื่อมระหว่างความคิดและพฤติกรรม นักการตลาดนิยมใช้เครื่องมือการโฆษณา เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อผลิตภัณฑ์และตราสินค้า

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดหรือความเชื่อ และแนวโน้มที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคล เป็นปฏิกิริยาโต้ตอบ โดยการประมาณค่าว่าชอบหรือไม่ชอบ ที่จะส่งผลกระทบต่อ การตอบสนองของบุคคลในเชิงบวกหรือเชิงลบต่อบุคคล สิ่งของและสถานการณ์ ในสภาวะแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ โดยที่ทัศนคตินี้ สามารถเรียนรู้ หรือจัดการได้โดยใช้ประสบการณ์ และทัศนคตินั้นสามารถที่จะรู้ หรือถูกต้องความได้จากสิ่งที่คนพูดออกมาอย่างไม่เป็นทางการ หรือจากการสำรวจที่เป็นทางการ หรือจากพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้น

2.2.2 ลักษณะของทัศนคติ

เนื่องจากว่านักจิตวิทยาได้ศึกษาในความหมายที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงควรกล่าวถึงลักษณะรวม ๆ ของทัศนคติที่ทำให้เกิดความเข้าใจทัศนคติให้ดีขึ้น (ศักดิ์ไทย สุรกีจบรร, 2545) ซึ่งลักษณะของทัศนคติ สรุปได้ดังนี้

1. ทัศนคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้
2. ทัศนคติดีมีลักษณะที่คงทนถาวรอยู่นานพอสมควร
3. ทัศนคติดีมีลักษณะของการประเมินค่าอยู่ในตัว คือ บอกลักษณะดี-ไม่ดี ชอบ-ไม่ชอบ เป็นต้น
4. ทัศนคติทำให้บุคคลที่เป็นเจ้าของพร้อมที่จะตอบสนองต่อที่หมายของทัศนคติ

5. ทักษะบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับสิ่งของและบุคคลกับสถานการณ์ นั่นคือ ทักษะที่ย่อมมีที่หมายนั่นเอง

2.2.3 องค์ประกอบของทัศนคติ

นักวิชาการได้เสนอความคิดไว้ 3 แบบ คือ ทัศนคติแบบ 3 องค์ประกอบ ทัศนคติแบบ 2 องค์ประกอบ และ ทัศนคติแบบ 1 องค์ประกอบ (ธีระพร อุวรรณโณ, 2528) ดังนี้

1. ทัศนคติมี 3 องค์ประกอบ แนวคิดนี้ จะระบุว่า ทัศนคติมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1) องค์ประกอบด้านปัญญา (Cognitive Component) ประกอบด้วยความเชื่อ ความรู้ ความคิดและความคิดเห็น 2) องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Affective Component) หมายถึงความรู้สึกชอบ - ไม่ชอบ หรือทำทางที่ดี - ไม่ดี 3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึงแนวโน้มหรือความพร้อมที่บุคคลจะปฏิบัติมีนักจิตวิทยาที่สนับสนุนการแบ่งทัศนคติออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ Kretch, Crutchfield, Pallachey (1962) และ Triandis (1971)

2. ทัศนคติมี 2 องค์ประกอบ แนวคิดนี้ จะระบุว่า ทัศนคติมี 2 องค์ประกอบ ได้แก่

1) องค์ประกอบด้านปัญญา (Cognitive Component) 2) องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Affective Component) มีนักจิตวิทยาที่สนับสนุนการแบ่งทัศนคติออกเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ Katz (1950) และ Rosenberg (1956, 1960, 1965)

3. ทัศนคติมีองค์ประกอบเดียว แนวคิดนี้ จะระบุว่า ทัศนคติมีองค์ประกอบเดียวคือ อารมณ์ความรู้สึกในทางชอบหรือไม่ชอบที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด นักจิตวิทยาที่สนับสนุนแนวคิดนี้ ได้แก่ Bem (1970) และ Fishbein & Ajzen (1975)

Sharon S., & Saul M. (1996) กล่าวว่า ทัศนคติ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้าน ความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive Component) หมายถึง ความเชื่อเชิงการประเมินเป้าหมาย โดยอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อ จินตนาการ และการจำ

2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกในทางบวก หรือลบ หรือทั้งบวก และลบต่อเป้าหมาย

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึง แนวโน้มของพฤติกรรมหรือ แนวโน้มของการแสดงออกต่อเป้าหมาย

Gibson J. (2000) กล่าวว่า ทัศนคติ เป็นส่วนที่ยึดติดแน่นกับบุคลิกภาพของบุคคลเรา ซึ่งบุคคลเราจะมีทัศนคติที่เป็นโครงสร้างอยู่แล้ว ทางด้านความรู้สึก ความเชื่อ อันใดอันหนึ่ง โดยที่องค์ประกอบนี้จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งหมายความว่า การเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบหนึ่งทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในอีกองค์ประกอบหนึ่ง ซึ่งทัศนคติ 3 องค์ประกอบ มีดังนี้

1. ความรู้สึก (Affective) องค์ประกอบด้านอารมณ์หรือความรู้สึกของทัศนคติ คือ การได้รับการถ่ายทอด การเรียนรู้มาจากพ่อ แม่ ครู หรือกลุ่มของเพื่อน ๆ

2. ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) องค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจของทัศนคติจะประกอบด้วย การรับรู้ของบุคคล ความคิดเห็น และความเชื่อของบุคคล หมายถึง กระบวนการคิด ซึ่งเน้นไปที่การใช้เหตุผล และตรรกะ องค์ประกอบที่สำคัญของความรู้ ความเข้าใจ คือ ความเชื่อในการประเมินผลหรือความเชื่อที่ถูกประเมินผลไว้แล้วโดยตัวเองประเมิน ซึ่งความเชื่อเหล่านี้จะแสดงออกมาจากความประทับใจในการชอบหรือไม่ชอบ ซึ่งบุคคลเหล่านั้นรู้สึกต่อสิ่งของ หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

3. พฤติกรรม (Behavioral) องค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจของทัศนคติจะหมายถึง แนวโน้มหรือความตั้งใจ (Intention) ของคนที่จะแสดงบางสิ่งบางอย่างหรือที่จะกระทำ (ประพฤติ) บางสิ่งบางอย่างต่อคนใดคนหนึ่ง สิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางใดทางหนึ่ง เช่น เป็นมิตร ให้ความอบอุ่น ก้าวร้าว เป็นศัตรู เป็นต้น โดยที่ความตั้งใจนี้อาจจะถูกขัด หรือประเมินออกมาได้ จากการพิจารณาองค์ประกอบทางด้านพฤติกรรมของทัศนคติ

Schermerhorn J.R. (2000) กล่าวว่า ทัศนคติ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้าน ความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive Component) คือ ทัศนคติที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ความคิดเห็น ความรู้ และข้อมูลที่บุคคลคนหนึ่งมี ซึ่งความเชื่อ จะแสดงให้เห็นถึงความคิดของคน หรือสิ่งของและข้อสรุป ที่บุคคลได้มีต่อบุคคลหรือสิ่งของนั้น ๆ เช่น งานของฉันขาดความรับผิดชอบ เป็นต้น

2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Affective Component) คือ ความรู้สึกเฉพาะอย่างซึ่งเกี่ยวข้องกับผลกระทบส่วนบุคคล ซึ่งได้จากสิ่งเร้าหรือสิ่งที่เกิดก่อนทำให้เกิดทัศนคตินั้น ๆ เช่น ฉันไม่ชอบงานของฉัน เป็นต้น

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) คือ ความตั้งใจที่จะประพฤติในทางใดทางหนึ่ง โดยมีรากฐานมาจากความรู้สึกเฉพาะเจาะจงของบุคคล หรือทัศนคติของบุคคล เช่น ฉันกำลังไปทำงานของฉัน เป็นต้น

Katz (1993) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของทัศนคติที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. หน้าที่ในการปรับตัว (Adjustment function) ทัศนคติช่วยให้เราปรับตัวเข้าหาสิ่งที่ทำให้ได้รับความพึงพอใจหรือได้รางวัลขณะเดียวกันก็หลีกเลี่ยงต่อสิ่งที่ไม่ปรารถนา ไม่พอใจหรือให้โทษ นั่นคือยึดแนวทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองมากที่สุด และหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นโทษให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด ซึ่งช่วยในการปรับตัวของแต่ละบุคคลให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นเกิดความพอใจ คือ เมื่อเราเคยมีประสบการณ์ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาก่อน และเราได้ประสบกับสิ่งนั้นอีก เราจะพัฒนาการตอบสนองของเราในทิศทางที่เราต้องการ

2. หน้าที่ในการป้องกันตน (Ego - defensive function) ทัศนคติช่วยปกป้องภาพลักษณ์ แห่งตน (ego or self-image) ต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ และแสดงออกมา

เป็นกลไกที่ป้องกันตนเอง ใช้ในการปกป้องตัวเองโดยการสร้างความนิยมนับถือตนเอง หลีกเลียงจากสิ่งที่ไม่พอใจ หรือสร้างทัศนคติขึ้นมาเพื่อรักษาหน้า

3. หน้าทีในการแสดงออกของค่านิยม (Value expressive function) ในขณะที่ทัศนคติที่ปกป้องตนเอง ได้สร้างขึ้นเพื่อปกป้องภาพลักษณ์ของตนเอง หรือเพื่อปิดบังทัศนคติที่แท้จริงไม่ให้ปรากฏ แต่ทัศนคติที่ทำหน้าที่แสดงออกถึงค่านิยมจะพยายามแสดงลักษณะที่แท้จริงของตนเอง ทำหน้าที่ให้บุคคลแสดงค่านิยมของตนเอง เป็นการแสดงออกทางทัศนคติที่จะสร้างความพอใจให้กับบุคคลที่แสดงทัศนคตินั้นออกมา เพราะเป็นการแสดงค่านิยมพื้นฐานที่แต่ละบุคคลพอใจ

4. หน้าทีในการแสดงออกถึงความรู้ (Knowledge function) มนุษย์ต้องการเกี่ยวข้องกับวัตถุต่าง ๆ รอบข้าง ดังนั้น จึงต้องแสวงหาความมั่นคง ความหมาย ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้น ทัศนคติจะเป็นสิ่งที่ใช้ประเมิน และหาความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และเป็นมาตรฐานเพื่อเปรียบเทียบ หรือเป็นขอบเขตแนวทางสำหรับอ้างอิงเพื่อหาทางเข้าใจ ให้สามารถเข้าใจโลกและสิ่งแวดล้อมได้ง่าย ๆ ขึ้น เพราะคนเราได้รับรู้แล้วครั้งหนึ่งก็จะเก็บประสบการณ์เหล่านั้นๆ ไว้เป็นส่วน ๆ เมื่อเจอสิ่งใหม่จะนำประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมมาเป็นกรอบอ้างอิงว่าสิ่งใดควรรับรู้ สิ่งใดควรหลีกเลี่ยง ซึ่งทัศนคติช่วยให้คนเราเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัวเรา โดยเราสามารถตีความ หรือประเมินค่าสิ่งที่อยู่รอบตัวเราได้

2.2.4 ประเภทของทัศนคติ

การแสดงออกทางทัศนคติสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท (ดาร์ณี พานทอง, 2542) คือ

1. ทัศนคติในทางบวก (Positive Attitude) คือ ความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อมในทางที่ดีหรือยอมรับ ความพอใจ เช่น นักศึกษาที่มีทัศนคติที่ดีต่อการโฆษณา เพราะวิชาการโฆษณาก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลได้มีอิสระทางความคิด

2. ทัศนคติในทางลบ (Negative Attitude) คือ การแสดงออก หรือความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อมในทางที่ไม่พอใจ ไม่ดี ไม่ยอมรับ ไม่เห็นด้วย เช่น นิดไม่ชอบคนเลี้ยงสัตว์ เพราะเห็นว่าทารุณสัตว์

3. การไม่แสดงออกทางทัศนคติ หรือมีทัศนคติเฉย ๆ (Neutral Attitude) คือ มีทัศนคติเป็นกลางอาจจะเพราะว่าไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ หรือในเรื่องนั้นๆ เราไม่มีแนวโน้มทัศนคติอยู่เดิมหรือไม่มีแนวโน้มทางความรู้ในเรื่องนั้นๆ มาก่อน เช่น เรามีทัศนคติที่เป็นกลางต่อตู้ไมโครเวฟ เพราะเราไม่มีความรู้เกี่ยวกับโทษหรือคุณของตู้ไมโครเวฟมาก่อน

จะเห็นได้ว่าการแสดงออกของทัศนคตินั้น เกิดจากการก่อตัวของทัศนคติที่สะสมไว้เป็นความคิดและความรู้สึก จนสามารถแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมา ตามทัศนคติต่อสิ่งนั้นการก่อตัวของทัศนคติ (The Formation of Attitude)

การเกิดทัศนคติแต่ละประเภทนั้นจะก่อตัวขึ้นมา และเปลี่ยนแปลงไปได้เนื่องจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน ซึ่งในความเป็นจริงปัจจัยต่าง ๆ ของการก่อตัวของทัศนคติ ไม่ได้มีการเรียงลำดับตามความสำคัญแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะแต่ละปัจจัย ปัจจัยใดมีความสำคัญมากกว่าขึ้นอยู่กับ การอ้างอิงเพื่อก่อตัวเป็นทัศนคตินั้น บุคคลดังกล่าวได้เกี่ยวข้องกับสิ่งของ หรือแนวความคิดที่มีลักษณะแตกต่างกันไปอย่างไร ซึ่ง Newsom และ Carrell ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดทัศนคติ และอธิบายว่าการเกิดทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. พื้นฐานของแต่ละบุคคลหรือเบื้องหลังทางประวัติศาสตร์ (Historical Setting) หมายถึง ลักษณะทางด้านชีวประวัติของแต่ละคน ได้แก่ สถานที่เกิด สถานที่เจริญเติบโต สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ผ่านมาจะเป็นตัวหล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคล และเป็นปัจจัยนำไปสู่การเกิดทัศนคติของคนนั้น ๆ
2. สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social environment) ได้แก่ การปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อกัน และกัน เช่น การเปิดรับข่าวสารกลุ่ม และบรรทัดฐานของกลุ่ม สภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับบุคคล และประสบการณ์
3. กระบวนการสร้างบุคลิกภาพ (Personality Process) และสิ่งที่เกิดขึ้นมาก่อน (Predispositions) เป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานในการสร้างทัศนคติของแต่ละบุคคล ได้แก่ ความคิดเห็น

2.3 สรุป

พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ใช้หลักการเผยแผ่ธรรมะ สรุปได้ว่า ท่านใช้หลักวิธีการสอนแบบหลักพุทธวิธีของพระพุทธเจ้าโดยใช้หลักการสอนทั่วไป 4 ประการ คือ แจ่มแจ้ง จูงใจ กล่าวหาญ ร่าเริง รวมถึงวิธีการสอนในรูปแบบแบบบรรยายแบบสนทนาแบบตอบปัญหาแบบตัดประเด็นหรือไม่ตอบการเลือกหัวข้อธรรมเหมาะสมกับสถานการณ์บุคคลตลอดจนการเข้าถึงจิตใจของผู้รับเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด วิธีการจำแนกการเผยแผ่พระธรรม 2 ประการ คือ 1) แบบประจำที่ 2) เผยแผ่แบบเคลื่อนที่

เป้าหมายหลักในการสอนของท่าน คือ สอนคนให้ภาวนาได้เท่านั้น ศาสนาพุทธเป็นศาสนาของใจ การภาวนาคือการพัฒนาจิตใจต้องให้ใจสงบก่อนจึงจะก้าวสู่วิปัสสนาได้ สมณะเป็นเหตุวิปัสสนาเป็นผลถ้าทำให้สงบตั้งมั่นเป็นสมาธิแล้วอย่างอื่นก็แล้วแต่อุปนิสัยและวาสนาบารมีของผู้ นั้นผู้ที่มาฝึกฝนก็ภาวนาไปด้วยฟังเทศน์ไปด้วย การขัดเกลาจิตใจให้สงบท่านสอนให้ใช้พลังจิตช่วยเหลือผู้อื่นตามโอกาส การเดินจิตให้ชำนาญให้คล่องตัวเกิดความชำนาญในการเข้าการออกเพื่อเป็นฐานของวิปัสสนา ท่านจะไม่พิจารณาไปตามกระแสธรรมที่เกิดจากการอ่านหรือการฟังโดยจิต

ยังไม่สงบ ความสงบค้นหาใจตนเองให้พบก่อนเป็นค้ำไปในจิตหากิเลสอาสวะที่หมักดองอยู่และชำระ สะสางออกไปจากจิตใจ

เนื่องจากพุทธศาสนิกชนเข้าร่วมฟังธรรมเป็นอันมาก ท่านจะใช้วิธีแบบบรรยายธรรมในการสอนมากที่สุด ท่านใช้หลักธรรมที่สำคัญคือทานศีลภาวนานำมาให้ผู้ประพฤติปฏิบัติเห็นในประโยชน์ของการภาวนาโดยบริกรรมพุทโธจึงเป็นอีกรูปแบบที่สำคัญเพื่อให้เกิดสติปัญญาแก้ไขปัญหาคชีวิตนำพาชีวิตให้เกิดความสงบสุขได้ เนื่องจากบุคคลนั้นมีความแตกต่างกันไป “บางคนสอนมาก เข้าใจน้อย บางคนสอนน้อยเข้าใจมาก” ท่านจึงใช้กุศโลบายในการสอนโดยการเล่าเรื่องเล่าเหตุการณ์ของแม่พ่อครูบาอาจารย์ในอดีตแล้วนำมายกตัวอย่างและอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้ศิษยานุศิษย์หรือสาธุชนทั้งหลายได้เข้าใจการสร้างวัตถุมงคลที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อเป็นบรรทัดฐานให้เขาเหล่านั้นได้ก้าวเข้าสู่การปฏิบัติภาวนาอันเป็นการปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็นการปฏิบัติที่สูงที่สุดเพื่อการพ้นทุกข์ แต่กระนั้นท่านเมตตาสอนเรื่องของวัตถุมงคลว่า “ความเป็นมงคลไม่ได้เกิดจากวัตถุแต่เกิดจากพลังจิตพลังพุทโธ” อาจหมายความว่า “มงคลที่แท้จริงเกิดจากตัวบุคคลไม่ได้เกิดจากวัตถุหรือสิ่งอื่นใดเพราะไม่มีอะไรเหนือกฏแห่งกรรมไปได้มนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายยังต้องเวียนว่ายในทุกข์ทั้งหลายและผู้ที่ทำวิธีประพฤติปฏิบัติเพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ แนวทางการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า (สายัณห์ ศรีสุระ) ก็เป็นอีกทางหนึ่งที่จะทำให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายประสบความสงบสุขในชีวิตได้

บทที่ 3

การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด

ในบทนี้ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นศึกษาการส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด จากเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาในพระธรรมคำสอน พุทธวิธีการศึกษา และการสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกและคัมภีร์อธิบายอรรถกถา มีเนื้อหามากมายที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการเผยแผ่ธรรมะ ซึ่งผู้วิจัยก็ได้ศึกษาเนื้อหาในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าที่เชื่อมโยงกับของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) โดยได้แบ่งเนื้อหาในประเด็นที่จะศึกษาออกเป็นหมวดต่าง ๆ ดังนี้

- 3.1 ชีวิตประวัติและปฏิปทาของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ)
- 3.2 ผลงานของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ)
- 3.3 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการปกครอง
- 3.4 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางการศาสนศึกษา
- 3.5 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางการศึกษาสงเคราะห์
- 3.6 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางการเผยแผ่
- 3.7 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางการสาธารณูปการ
- 3.8 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางการสาธารณสงเคราะห์
- 3.9 สรุป

3.1 ชีวิตประวัติและปฏิปทาของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ)

พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) บรรพชาเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาที่วัดมิ่งเมือง ตำบลกลาง อำเภอสว่างภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ในการเผยแผ่ธรรมะท่านพำนักที่วัดมิ่งเมืองเป็นวัดที่ร่มเย็น ร่มรื่นสงบ เป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์ของพ่อแม่ครูบาอาจารย์ในการเผยแผ่ธรรมะมีปฏิปทาตามรอยครูบาอาจารย์สืบทอดพระศาสนาด้วยการแสดงธรรมเทศนาและอบรมด้านจิตภาวนา สมาธิและกรรมฐาน เพื่อพัฒนาจิตใจของประชาชนให้เกิดความสงบสุขต่อตนเองและสังคม ดังนั้นการได้ศึกษาประวัติและผลงานพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทราบบทบาทหน้าที่คุณค่าที่ท่านได้สร้างคุณประโยชน์แก่สังคม ประเทศชาติ พระพุทธศาสนาต่อไป (วัดมิ่งเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, 2567)

3.1.1 ชาติภูมิ

พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) อายุ 73 ปี พรรษา 53 สมณศักดิ์เป็น พระราชาคณะ ชั้นเทพ ที่พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง ตำบลกลาง อำเภอสลภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด และเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ)

1. สถานะภาพเดิม

เดิมมีชื่อว่า สายัณห์ ศรีสุระ เกิดวันอังคารที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2495 แรม 12 ค่ำ เดือน 11 ปีมะโรง ที่บ้านเลขที่ 16 หมู่ที่ 13 บ้านวังทอง ตำบลบึงงาม อำเภอกุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด บิดาชื่อ นายสุภี ศรีสุระ มารดาชื่อ นางนารี ศรีสุระ มีพี่น้องทั้งหมดรวม 7 คน ท่านเป็นบุตรคนโต

2. ชีวิตก่อนออกบวช

พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) เป็นบุตรคนโต สมัยท่านเป็นเด็กท่านได้ศึกษาจากโรงเรียนของหมู่บ้าน เลี้ยงวัวเลี้ยงควาย ทำนาช่วยกันกับน้อง ๆ และได้มาบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อศึกษาทางพระพุทธศาสนาเมื่ออายุได้ 13 ปี (วัดมิ่งเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, 2567)

3.1.2 บรรพชาและอุปสมบท

บรรพชาเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2508 แรม 15 ค่ำ เดือน 4 ปีมะโรง ณ วัดมิ่งเมือง ตำบลกลาง อำเภอสลภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีพระครูวินัยธร รสสุนทร ปณญาพล เป็นพระอุปัชฌาย์

อุปสมบทเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 ขึ้น 5 ค่ำ เดือน 7 ปีเถาะ ณ พัทธสีมาวัดมิ่งเมือง ตำบลกลาง อำเภอสลภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด โดยไดฉายา “ปณญาวิโร” แปลว่า “ผู้มีปัญญาดุจเพชร”

พระอุปัชฌาย์ พระครูวินัยธร รสสุนทร ปณญาพล วัดมิ่งเมือง ตำบลกลาง อำเภอสลภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด

พระกรรมวาจาจารย์ พระวินัยธร ทองดี กิตติญาโณ วัดมิ่งเมือง ตำบลกลาง อำเภอสลภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด

พระอนุสาวนาจารย์ พระปลัด จันทา ขนติโก วัดมิ่งเมือง ตำบลกลาง อำเภอสลภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด

หลังจากที่อุปสมบทในปี พ.ศ. 2518 ท่านได้จำพรรษาแรกที่วัดมิ่งเมือง ตำบลกลาง อำเภอสลภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด และเดินทางมาศึกษาพระปริยัติธรรมวัด (วัดมิ่งเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, 2567)

3.1.3 งานการศึกษา

พ.ศ. 2513 สอบได้นักธรรมชั้นเอก จากสำนักเรียนเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด

พ.ศ. 2521 สอบไล่ได้ ประโยค 4 จากสำนักเรียนเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด

พ.ศ. 2530 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศาสนศาสตร์บัณฑิต (ศน.บ.) จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2534 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท Buddhist Studies (M.A.) จากมหาวิทยาลัยเดลี ประเทศอินเดีย

พ.ศ. 2543 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก Pali and Buddhism (Ph.D.) จากมหาวิทยาลัยมาร์ทวาทาร์ ประเทศอินเดีย

- ผู้จัดการโรงเรียนวิโรจน์ผดุงศาสน์ วัดมิ่งเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- ผู้จัดการศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมวัดมิ่งเมือง
- ผู้จัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมิ่งเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
- อดีตรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด (วัดมิ่งเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, 2567)

3.1.4 งานการปกครอง

พ.ศ. 2531 ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง ตำบลกลาง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

พ.ศ. 2543 ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธรรมยุต) อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

- เป็นพระอุปัชฌาย์ (วัดมิ่งเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, 2567)

3.1.5 งานส่งเสริมการศึกษา

ท่านเป็นพระนักพัฒนาและนักปกครองที่มองเห็นการไกล ไม่เพียงแต่จะสร้างศาสนสถาน เช่น โบสถ์ วิหารลานเจดีย์เท่านั้น ยังส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุ-สามเณรที่เป็นสัทธาวิหาคาริกของท่านอย่างทั่วถึง ทั้งในและต่างประเทศทุกระดับชั้น ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจนถึงตอนปลาย (สายวิทย์ฯ) ปริญญาตรีถึงปริญญาเอก และพระเดชพระคุณจะสอนลูกศิษย์เสมอว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนก็คือการศึกษา จากเด็กบ้านนอกคอกนาได้อาศัยร่มเงาผ้ากาสาหวัดสตรีถูกฝึกฝนอย่างดี ทั้งเรื่องระเบียบและวินัยตามครรลองแห่งพระพุทธศาสนา เป็นบรรทัดฐานให้มีโอกาสได้สร้างสรรทั้งความรู้และความสามารถควบคู่กันไป ทั้งยังส่งเสริมงานการเผยแผ่ธรรมะทั้งในและต่างประเทศ โดยส่งพระลูกวัดที่มีความสามารถดี เข้ารับการฝึกอบรมพระธรรมทูตเพื่อเดินทางไปช่วยงานพระศาสนาอย่างต่างแดน หลวงพ่อเจ้าคุณพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ก็ยังได้เดินทางไปประกาศพระศาสนาอย่างต่างประเทศบ่อย ๆ เพื่อให้กำลังใจแก่พระธรรมทูตและศึกษาดูงานอีกด้วย อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐอินเดีย ประเทศออสเตรเลีย สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศสวีเดน ประเทศเยอรมัน เป็นต้น (วัดมิ่งเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, 2567)

3.1.6 ลำดับสมณศักดิ์

พ.ศ. 2531 ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะอำเภอชั้นเอก (จอ.ชอ.) ในราชทินนาม พระครูเอกตรสตาธิคุณ

พ.ศ. 2544 ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระราชาคณะชั้นสามัญเปรียญ ในราชทินนามที่ พระสุทธิสารโสภณ

พ.ศ. 2552 ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระราชาคณะชั้นราช ในราชทินนามที่ พระราชปริยัติวิมล โสภณศาสนกิจ ยติคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี

พ.ศ. 2565 ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระราชาคณะชั้นเทพ ในราชทินนามที่ พระเทพวชิรวิมล โสภณสังฆกิจวิธาน ศาสนภารธุราทร ยติคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี (วัดมิ่งเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, 2567)

3.2 ผลงานของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ)

พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ได้มาพำนักที่วัดมิ่งเมือง ตำบลกลาง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งสมัยก่อนจัดได้ว่ามีชื่อเสียงเรื่อง “ผีดู” มาก ซึ่งปัจจุบันกลายมาเป็นวัดที่ร่มเย็น ร่มรื่น สงบ โดยมีพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) เป็นเจ้าอาวาส เป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์ของพ่อแม่ครูบาอาจารย์ ในการเผยแผ่ธรรมะ ซึ่งท่านเป็นพระนักพัฒนา นักเผยแผ่ที่ชาวเสลภูมิและชาวพุทธรู้จักท่านเป็นอย่างดี ท่านได้พัฒนาวัด ทั้งวัดนอกและวัดใน วัดนอกหมายถึงสิ่งก่อสร้าง เสนาสนะ และถาวรวัตถุ วัดใน หมายถึง พัฒนาด้านจิตใจ) มีศิษยานุศิษย์สายกรรมฐานทั้งชาวร้อยเอ็ด ต่างจังหวัด และต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย นอกจากนั้นผลงานในด้านต่าง ๆ เป็นที่ประจักษ์ต่อพุทธศาสนิกชน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษามีดังต่อไปนี้

3.2.1 ด้านการปกครอง

ด้านการปกครองแม้พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ได้รับตำแหน่งด้านการบริหาร การปกครองคณะสงฆ์แต่ท่านก็ได้ให้ความร่วมมือและสนับสนุนกิจการของการบริหารการปกครอง คณะสงฆ์มาโดยตลอดเห็นได้จากกรที่ท่านได้ให้ความสนับสนุนบริหารงานของคณะสงฆ์ตามวาระโอกาสอย่างสม่ำเสมอ

- ผู้จัดการโรงเรียนวิโรจน์ผดุงศาสน์ วัดมิ่งเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- ผู้จัดการศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมวัดมิ่งเมือง
- ผู้จัดการโรงเรียนพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ วัดมิ่งเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
- เป็นพระอุปัชฌาย์
- เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

- เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ)
- อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

3.2.2 ด้านการศึกษา

- ได้อุปถัมภ์การก่อสร้างอาคารอเนกประสงค์โรงพยาบาลอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
  - ได้อุปถัมภ์การก่อสร้างอาคารเรียนมหาวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด
  - พ.ศ. 2551- 2552 ได้อุปถัมภ์การก่อสร้างอาคารเรียนโรงเรียนวิโรจน์ผดุงศาสน์ ให้อาคารเรียนแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา ในวัดเมืองเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
  - บริจาคข้าวสาร อาหารแห้งแก่ชาวบ้านที่ประสบอุทกภัยในเขตอำเภอเสลภูมิ อำเภอทุ่งเขาหลวง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
  - งานด้านวิชาการ ได้พิมพ์หนังสือแนวปฏิบัติ เช่น มรณานุสติ หนังสือสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน พุทธอภิเษก ทามกลางโลกธรรม ตั้งต้นปฏิบัติ เป็นต้น
- นอกจากนี้ท่านยังได้ผลิตสื่อการสอนเป็นแผ่น CD จำนวนมากเพื่อแจกจ่ายเป็นธรรมทาน

3.2.3 ด้านการสาธารณูปการ

- ก่อสร้างอุโบสถวัดมิ่งเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- ก่อสร้างกุฏิ วิหาร ศาลาโรงธรรมวัดมิ่งเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- ก่อสร้างเมรุเผาศพ ห้องสุขาวัดมิ่งเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- พ.ศ. 2539 - 2542 ได้เมตตาอุปถัมภ์การก่อสร้างอุโบสถ ศาลาหอฉัน ณ วัดป่าศรีไพรวัน ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด
- พ.ศ. 2559 ได้สร้างกุฏิพักฟ่อนสำหรับพระอาพาธไว้บริเวณริมน้ำ

3.3 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการปกครอง

การจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของรัฐบาลซึ่งในสมัยนั้นมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีที่มุ่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองประเทศ ที่นิยมการรวบอำนาจการตัดสินใจเด็ดขาดไว้กับผู้นำมาซึ่งความล่าช้า และความขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ดังนั้น จึงเห็นว่าการแยกอำนาจบัญชาการคณะสงฆ์ออกเป็น 3 ทาง คือ สังฆสภา คณะสังฆมนตรีและคณะวินัยธรรมตามพระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการยกร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ขึ้นใน พ.ศ. 2503 เมื่อคณะกรรมการทำงานสำเร็จ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ (พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ), 2550) คือ

“โดยที่การจัดดำเนินกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดยระบบเช่นนั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินกิจการ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ ให้สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์มหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัยทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา”

โดยการปกครองคณะสงฆ์ในยุคนี้อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความหมายกว้างขวางมาก เพราะถ้าพิจารณาเทียบเคียงกับอำนาจหน้าที่ของสังฆสภาคณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธรรมตามที่บัญญัติแยกอำนาจกันไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 แล้วจะพบว่าอำนาจหน้าที่ต่างๆ ทั้งสามส่วนนั้นได้รวมกันเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ อำนาจหน้าที่ของสังฆสภา คณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธรรม ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ได้รวมกันเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มีจุดเด่นในการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช คือ สมเด็จพระสังฆราชมีองค์เดียว และพระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ และกรรมการมหาเถรสมาคมมี 21 รูปเหมือนเดิม แต่อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดไว้อย่างชัดเจนกว่าฉบับ 2505 คือ

1. ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม
2. ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร
3. ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
4. รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
5. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

เพื่อการนี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมาย มหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่งมีมติหรือออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยใช้บังคับได้และจะมอบให้พระภิกษุรูปใดหรือคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ ตามมาตรา 19 เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งก็ได้

ภาพรวมการปกครองคณะสงฆ์ไทย อยู่ภายใต้การปกครองโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. 2505 โดยกำหนดอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เกี่ยวข้องกับการควบคุมและส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของสังฆมนตรีแห่งองค์การ 4 ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ปัจจุบันมหาเถรสมาคมมีอำนาจที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ 6 ประเภท คือ

1. การปกครอง
2. การศาสนศึกษา
3. การศึกษาสงเคราะห์
4. การเผยแผ่
5. การสาธารณูปการ
6. การสาธารณสงเคราะห์

การบริหารงานของมหาเถรสมาคม เป็นไปในลักษณะที่ว่ากรรมการทั้งหมดร่วมกันรับผิดชอบงานทั้ง 6 ประเภท โดยไม่มีการแต่งตั้งเป็น “กระทรวง” ให้ชัดเจน แล้วมอบหมายให้กรรมการรูปใดรูปหนึ่งทำหน้าที่เป็น “รัฐมนตรี” เพื่อกำกับดูแลเป็นการเฉพาะและการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ มีอำนาจคือ

ก. อำนาจนิติบัญญัติของมหาเถรสมาคม ในฐานะที่ปฏิบัติหน้าที่ของสังฆสภามหาเถรสมาคมจึงมีอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ ดังนี้

- 1) ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม
- 2) ออกข้อบังคับมหาเถรสมาคม
- 3) วางระเบียบมหาเถรสมาคม
- 4) ออกคำสั่งมหาเถรสมาคม
- 5) มีมติมหาเถรสมาคม
- 6) ออกประกาศมหาเถรสมาคม

ข. อำนาจบริหารของมหาเถรสมาคม โดยที่อำนาจการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสังฆมนตรีเดิมได้ตกเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ดังนั้น มหาเถรสมาคมจึงมีอำนาจหน้าที่ด้านการบริหาร ดังต่อไปนี้

- 1) จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์
- 2) จัดแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค
- 3) จัดตำแหน่งผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค
- 4) แต่งตั้งและถอดถอนผู้ปกครองคณะสงฆ์

และในนามคณะกรรมการมหาเถรสมาคมนั้น จะมีคณะกรรมการที่มหาเถรสมาคม แต่งตั้งอีกหลายคณะ คือ

- 1) คณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์
- 2) คณะกรรมการอำนวยการพระธรรมทูต
- 3) คณะกรรมการร่างกฎนิคหกรรม
- 4) คณะกรรมการจัดตั้งทุนสาธารณสงเคราะห์และศึกษาสงเคราะห์
- 5) คณะกรรมการควบคุมพระภิกษุสามเณรไปยังต่างประเทศ (ศ.ต.ภ.)

การปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบันนี้ มีการแบ่งเขตปกครองตามลำดับชั้นคือ ตั้งแต่เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส โดยแบ่งสายการปกครอง ดังนี้

- 1) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์มหานิกายภาค 1, 2, 3, 13, 14, และ 15
- 2) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์มหานิกายภาค 4, 5, 6 และ 7
- 3) เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก/ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์มหานิกายภาค 8, 9, 10, 11, และ 12
- 4) เจ้าคณะใหญ่หนใต้ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์/มหานิกายภาค 16, 17, และ 18
- 5) เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายทุกภาค

และเขตการปกครองคณะสงฆ์แบ่งตามภาค 18 ภาค ประกอบด้วยจังหวัดต่าง ๆ ได้แก่ ภาค 1 - ภาค 18 เป็นต้น

ส่วนการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคเป็นไปตามความในมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่กำหนดขึ้น ตำแหน่งพระสังฆาธิการหรือผู้ปกครองคณะตามลำดับชั้นต่อไปนี้

- 1) เจ้าคณะภาค
- 2) เจ้าคณะจังหวัด
- 3) เจ้าคณะอำเภอ
- 4) เจ้าคณะตำบล
- 5) เจ้าอาวาส

ค. อำนาจตุลาการของมหาเถรสมาคม การพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์หรือคดีความในคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2521 ว่าด้วยการลงนิคหกรรม กฎมหาเถรสมาคมนี้แบ่งอำนาจการพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ ออกเป็น 3 ชั้น คือ

1) การพิจารณาชั้นต้น เป็นอำนาจของเจ้าอาวาสที่ภิกษุถูกฟ้องสังกัดอยู่ถ้าผู้ถูกฟ้องเป็นเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะก็ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์เหนือขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง

2) การพิจารณาชั้นอุทธรณ์ เป็นอำนาจของคณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ ซึ่งจะประกอบด้วยเจ้าคณะหรือผู้ปกครองเหนือขึ้นไปกว่าเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะผู้พิจารณาในชั้นต้น

3) การพิจารณาชั้นฎีกา เป็นอำนาจของมหาเถรสมาคม คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของมหาเถรสมาคมในการลงนิคหกรรมไม่ว่าในกรณีใดให้เป็นอันถึงที่สุด

จะเห็นได้ว่า การที่ฝ่ายรัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ออกมาบังคับใช้ได้เป็นประจักษ์พยานอย่างดีที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรกับศาสนจักรเพราะการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ รัฐบาลได้ชื่อว่าให้การอุปถัมภ์แก่คณะสงฆ์ ทั้งนี้ เพราะคณะสงฆ์ไม่มีอำนาจลงโทษพระภิกษุผู้ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยขั้นร้ายแรงและไม่ยอมสละสมณเพศทั้งไม่มีอำนาจลงโทษผู้ใส่ความคณะสงฆ์ หากคณะสงฆ์ปล่อยไว้อย่างนั้นจะนำความเสื่อมเสียมาสู่วงการคณะสงฆ์ ในกรณีคณะสงฆ์จำเป็นต้องพึ่งอำนาจรัฐเพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับพระธรรมวินัยและความบริสุทธิ์แห่งพระศาสนา แม้ว่ามหาเถรสมาคมมีอำนาจปกครองคณะสงฆ์อย่างเต็มที่ ข้อนี้ไม่ได้หมายความว่าคณะสงฆ์มีอิสระจากการควบคุมของกลไกของรัฐ

หน้าที่และอำนาจเจ้าอาวาสและผู้รักษาการแทน

โดยที่วัดเป็นสถาบันหลักในการปกครองและการดำเนินกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาที่สำคัญสุด กฎหมายคณะสงฆ์บัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล และให้เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนวัดในกิจการทั่วไป ให้เจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองวัด เจ้าอาวาสนั้นมีฐานะเป็นผู้ปกครองวัดและมีฐานะเป็นผู้แทนวัด ทั้งมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามมาตรา 45 แห่งราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาส จึงเป็นผู้มีความสำคัญต่อความเสื่อมความเจริญของคณะสงฆ์และพระศาสนา แม้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ก็มีฐานะอย่างเดียวกับเจ้าอาวาส เพราะความสำคัญดังกล่าวจึงบัญญัติหน้าที่และอำนาจเจ้าอาวาสไว้โดยชัดเจนในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในหมวด 5 ว่าด้วยเรื่องของวัด ไว้ในมาตราที่ 37-38 มีข้อความดังต่อไปนี้

มาตรา 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

- 1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- 2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนัก อาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายเถรสมาคมข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- 3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์
- 4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา 38 เจ้าอาวาสมีอำนาจ ดังนี้

- 1) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งมีได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
  - 2) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
  - 3) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทางานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎหมายมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- อนึ่ง เพราะวัดจะต้องมีเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ซึ่งอาจปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่ว่างเว้นเลย จึงมีบทบัญญัติโดยชัดเจนในมาตรา 39 ดังนี้

“มาตรา 39 ในกรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส มีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาสการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม”

หน้าที่และอำนาจตามมาตรา 37 และ 38 เป็นหน้าที่และอำนาจโดยภาพรวม ส่วนอำนาจและหน้าที่โดยส่วนย่อย ยังมีในบทบัญญัติอื่น ๆ อีกส่วนรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีอำนาจหน้าที่ตามที่เจ้าอาวาสมอบหมาย

การปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ได้มีการพัฒนาเป็นลำดับจากการได้มีการตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ในรัชกาลที่ 5 และในรัชกาลที่ 8 มีตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. 2484 กำหนดรูปแบบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยจนมาถึงสมัยรัชกาลที่ 9 ปัจจุบันมีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์อีกสองฉบับ คือ ฉบับ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มีการจัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่ชัดเจนและเป็นสัดส่วนในการบริหารงานคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น และมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี บูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการปกครองไปพร้อมกับความเจริญและมีกฎหมายพระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ มีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและวิธีการในการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งว่ามีการส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์ให้มี

ประสิทธิภาพประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ และเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยวัตรข้อปฏิบัติเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม

3.4 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการศาสนศึกษา

การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของบรรพชิตและคฤหัสถ์หรือการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมซึ่งเป็นหนึ่งในสี่ธรรม 2 ประการของบรรพชิตและคฤหัสถ์ ในปัจจุบันจัดการศึกษาของสงฆ์ เป็น 2 ส่วน คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

การศาสนศึกษา หมายถึง ปรีชาปฏิบัติ ปฏิภาณ และมุ่งให้ศึกษาตามหลักไตรสิกขา คือ สीलสิกขา การอบรมกาย วาจา จิตสิกขา การอบรมใจ ปัญญาสิกขา การอบรมกาย วาจา ใจด้วยปัญญา (พระครูปลัดตาทิพย์ อดุลเวที (ชองดี), 2546)

การศึกษาตามหลักพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้ระดับต่างๆ ให้เกิดขึ้นสู่สังฆธรรม เมื่อรู้แล้วจะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี และสร้างสรรค์ในตัวเองในคนอื่นและสังคม การศึกษาในทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ การบวชเรียนคือ การศึกษาโดยการบรรพชาเป็นสามเณรอุปสมบทเป็นพระภิกษุเพื่อศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเนื้อหาของการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ก็คือ พระพุทธศาสนานั้นเอง

สภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในสมัยปัจจุบันการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันควรแก่สมณะเป็นกิจการสำคัญอย่างหนึ่งที่คณะสงฆ์จัดให้มีการดำเนินการ ดังที่กำหนดไว้ในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์” และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางก็ได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษาว่า “ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม” และในส่วนของ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคได้กำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นว่า “ควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษา ให้ดำเนินไปด้วยดี” การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ได้จัดการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน (พระยูทธนา รมณียธมโม (แก้วกันหา), 2547) คือ

1. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสูตร แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอกถ้าเป็นฆราวาสมีอุปาสก อุปาสิกา หรือแม่ชี ที่ศึกษาเล่าเรียนเรียกว่า ธรรมศึกษา แบ่งออกเป็นธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรม

ศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีตามหลักสูตร แบ่งออกเป็น 8 ชั้น คือ ประโยค 1-2 และเปรียญธรรม 3-9

2. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยกระทรวงประกาศให้เป็นระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 และฉบับปรับปรุงใหม่ เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2535 มีทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้หลักธรรม และหากพระภิกษุเณรเหล่านี้มีความประสงค์ จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาหรือใช้สมัครงานเพื่อประกอบอาชีพได้

การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี นอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วยโดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลี เพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้ว ก็จะไม่มีความรู้และเข้าใจพระพุทธรวจนะในพระไตรปิฎก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนาก็ต้องเสื่อมสูญไปด้วยเหตุนี้ กษัตริย์ผู้เป็นศาสนูปถัมภกตั้งแต่โบราณมาจึงทรงทำนุบำรุงสนับสนุนฐานันดรพระราชทาน ราชูปการต่าง ๆ มีนิตยภัต เป็นต้น จึงจัดให้มีวิธีการสอบพระปริยัติธรรมเพื่อให้ปรากฏต่อชาวโลกทั่วไปว่าพระภิกษุสามเณรรูปใดมีความรู้มากน้อยแค่ไหน เพียงใด เมื่อปรากฏว่าพระภิกษุสามเณรรูปใดมีความรู้ถึงขั้นที่กำหนดไว้ พระมหากษัตริย์ก็ทรงยกย่อง ภิภุสามเณรรูปนั้นให้เป็นมหาบาเรียน (ปัจจุบันเรียกว่า มหาเปรียญธรรม) ครั้นอายุพรรษาถึงชั้นเถรภูมิ ก็ทรงตั้งให้มีสมณศักดิ์ในสังฆมณฑลตามควรแก่คุณธรรมและความรู้เป็นครูอาจารย์สั่งสอนพระปริยัติธรรมสืบๆ กันมาจนบัดนี้

ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมและระดับอุดมศึกษา(มหาวิทยาลัย) ศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตจริง ทั้งทางโลกและทางธรรมผสมผสานกันไป และเพื่ออนุวัตน์ไปตามการเปลี่ยนแปลงของโลก แต่วิชาการพระพุทธศาสนายังเป็นแกนหลักในการศึกษา ถือเป็นการศึกษาสมัยใหม่ที่ผสมผสานทั้งทางด้านศาสนาและวิชาสามัญศึกษาเข้าด้วยกัน การศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในส่วนคันถธุระ และวิปัสสนาธุระจึงถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงหรือหน้าที่หลักของพระสงฆ์ เป็นการศึกษาเล่าเรียน เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อพัฒนาชีวิต โดยดำเนินตามองค์ประกอบของการศึกษาพระพุทธศาสนาที่สำคัญ 3 ประการ (พระมหาศกดิ์พิชิตฐานสิทโธ (ชัยดี), 2549) คือ

1. ปริยัติ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยนับเป็นองค์ประกอบสำคัญ โดยความเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติและการศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมนั้นเป็นการศึกษาภาคทฤษฎีคือ การศึกษาธรรมวินัย ให้มีความรู้พื้นฐานอย่างแจ่มแจ้ง เพื่อให้เกิดความกระจ่างแจ้งว่าศาสนของพระพุทธองค์ที่จัดเป็นธรรมบทนั้นบทรนี้ว่าด้วยเรื่องอะไร ถ้าผู้เรียนจะน้อมนำเอาธรรมคำสั่งสอนมาปฏิบัติเพื่อเป็น

แนวทางหรือแสงประทีปแห่งชีวิต จะทำอย่างไรและ เมื่อปฏิบัติตามแล้วจะได้ผลอย่างไร เรียกว่า ปริยัติ

2. ปฏิบัติ ได้แก่ การน้อมนาเอาหลักธรรมคำสอนที่ได้เรียนรู้ในทางภาคทฤษฎีนั้นมาสู่ ภาคปฏิบัติ คือ นำมาประพฤติปฏิบัติจริงๆ เพื่อเป็นการอบรมกาย วาจาและใจ กล่าวอีกในหนึ่งก็คือ นำเอาหลักธรรมที่เรียนรู้แล้วนั้นเป็นแนวทางหรือปทัชฐานแห่งชีวิตให้เหมาะสมกับฐานของตน เรียกว่า ปฏิบัติ

3. ปฏิเวธ ได้แก่ ผลของการปฏิบัติธรรมนั้น เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก พระอรหันตสาวิกา และพระอริยบุคคล เป็นต้น ผู้ได้รับผลแห่งการปฏิบัติ ซึ่งทำให้ยกฐานะจากปุถุชนธรรมดาขึ้นมาเป็นพระอริยบุคคล การบรรลุธรรมขั้นนั้นๆ ตามภูมิธรรมที่ตนปฏิบัติ นั้น ไม่มีใครมายกย่องหรือแต่งตั้งให้ แต่การยกฐานะดังกล่าวเป็นโดยอัตโนมัติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ฐานะหรือตำแหน่งแห่งพระอริยเจ้านั้นไม่มีการแต่งตั้งให้จะรู้ได้ด้วยตนเอง คือ เป็นปัจเจกตั้ง เวทิตัพโพ วิญญูหิ เรียกว่า ปฏิเวธ

นอกจากนี้ พระภิกษุ สามเณร ต้องศึกษาพระปริยัติธรรมตามหลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อพัฒนากาย วาจา ใจ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น พระพุทธศาสนาเรา ถือกันว่าเป็นศาสนาแห่ง ปัญญา ปัญญาเป็นตัวตัดสินที่ทำให้บรรลุจุดหมายหมายของพระพุทธศาสนาและจุดหมายของพระพุทธศาสนาเองก็เป็นปัญญา พระพุทธศาสนา มองว่าชีวิตแห่งมนุษย์เป็นชีวิตแห่งการศึกษาเพื่อนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า ปัญญา เมื่อมีการศึกษาเรียนรู้ ฝึกฝนพัฒนา ชีวิตก็องงามดีขึ้น ประณีตขึ้น ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา การศึกษา (สิกขา) ในทางพระพุทธศาสนาสามารถแยกออกไปเป็น 3 ด้าน โดยสอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มี 3 ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เรียกว่า ไตรสิกขา ซึ่งมีสาระสำคัญ (พระมหาศักดิ์พิชิต ฐานสิทโธ (ชัยดี), 2549) ดังนี้

1. ศีล การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมทางกายและทางวาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม 2 ประการ คือ 1) สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ เพื่อนมนุษย์ รวมทั้งสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง 2) สิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ได้แก่ ปัจจัย 4 เครื่องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งเทคโนโลยีและสิ่งทั้งหลายที่มีในธรรมชาติอย่างถูกต้องและมีผลดี

2. สมาธิ หมายถึง การฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรมและพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนาและเป็นไปตามเจตจำนงหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาดีแล้วก็จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย ซึ่งการพัฒนาจิตใจนี้มีสมาธิเป็นแกนหรือเป็นศูนย์กลาง เรียกว่า ยาย ภาสมาธิ

3. ปัญญา หมายถึง การพัฒนาปัญญา ซึ่งมีความหมายสำคัญสูงสุดเพราะปัญญาเป็นตัวแกนนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่ไหน ก็อยู่ที่ว่า มีปัญญาขึ้นมาหรือบอกทางให้

อย่างไรก็ตามการศึกษาฝ่ายพุทธจักรนั้นจะเน้นถึงองค์ประกอบหลักของธรรม 3 ประการ คือ ปรีชาดี ปฏิบัติ ปฏิเวธ และมุ่งศึกษาตามหลักธรรม 3 ประการ คือ 1) การฝึกหัดอบรมกาย วาจาให้เรียบร้อย เรียกว่า สีสสิกขา 2) การฝึกหัดอบรมจิตให้สงบแน่วแน่เป็นสมาธิเรียกว่าจิตตสิกขา 3) การหัดอบรมปัญญา ให้รู้แจ้งแทงตลอดสภาวะความเป็นจริงถึงขั้น บริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง เรียกว่า ปัญญาสิกขา สิกขาทั้ง 3 ประการนี้เรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา นี้ คือการศึกษาของกุลบุตร ผู้บวชเป็นพระภิกษุสามเณรเพื่อให้เข้าถึงจุดหมายปลายทางของการบวชคือพระนิพพาน อันเป็นธรรมชั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา

3.5 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาทางการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนจบการศึกษาอื่นนอกจากศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน (พระครูปลัดอาทิตย อดตเวที (ซองดี), 2546)

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อม แก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา (กรมการศาสนา, 2522)

คณะสงฆ์กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจของคณะสงฆ์ แบ่งเป็น 2 ประการ คือ

1. การศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ประชาชนหรือพระภิกษุสามเณร และในปัจจุบันนี้การศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จัดได้ถึง 4 ประเภท คือ

1) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง เรียนร่วมกับภิกษุสามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

2) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์และอยู่ในสังกัดของคณะกรรมการการศึกษาเอกชนปัจจุบันมีจำนวน 3 แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนม และโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน

3) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะวันอาทิตย์ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนาของมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งเพื่อให้

นักเรียนนักศึกษา ได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวันที่สถานศึกษาของฝ่ายราชอาณาจักร หยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมแก่เด็กศูนย์แห่งนี้ยังได้ทบทวนวิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตอนที่โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ภาษาอังกฤษ อันเป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

4) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาส่งเสริมให้ภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้านศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2517 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการ เพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้านที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมายมาช่วยเหลือฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัดและพระตั้งแต่เด็กสอนหนังสือง่ายๆ เบื้องต้นที่ไม่เกินกำลังของสมองที่เด็กจะเรียนได้และให้รู้จักสวดมนต์ไหว้พระ เป็นต้น

2. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาส่วนการจัดการศึกษาสงเคราะห์โดยวิธีอื่น จากการศึกษาหรือการสงเคราะห์ สถาบันการศึกษาหรือการสงเคราะห์บุคคลผู้กำลังศึกษา พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอเจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะดำเนินการทั้งเป็นการส่วนตัวหรือเป็นการคณะสงฆ์ได้ ซึ่งถือว่าการศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ และผลสะท้อนถึงพระภิกษุสงฆ์โดยตรง การสงเคราะห์การศึกษาสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

- 1) ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา
- 2) ช่วยพัฒนาสถานการศึกษา
- 3) ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา
- 4) ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

การศึกษาสงเคราะห์ นอกจากจะจัดแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้วภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานที่ศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษา/ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษาช่วยพัฒนาสถานศึกษาช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษา และช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

วัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการศึกษา เป็นสถานอบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็กที่ยากจนขาดแคลน และกำพร้าบิดาก็ได้อาศัยสถาบันสงฆ์เป็นผู้อุปการะ เป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิด พระ

ศาสนาและเป็นโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็กเพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไป

การศึกษาสงเคราะห์ถือว่าเป็นบทบาทและภารกิจของภิกษุสงฆ์ที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการสงเคราะห์ประชาชนด้านการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตน และดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลและการช่วยเหลือเกื้อกูล การศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่น นอกจากการศาสนศึกษา หรือบุคคล ผู้กำลังศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภทคือ 1) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 2) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา 3) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ 4) โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และ 5) โรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด (บุญศรี พานะจิตต์, 2545)

สรุปได้ว่า การศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไปเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนของชาติทั้งด้านการศึกษาการอบรมสั่งสอนการให้ที่อยู่อาศัย อาหารรวมทั้งการทำให้เด็กมีความอบอุ่นและมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงของชาติอย่างยิ่ง และสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ไทย ได้ทำหน้าที่จัดการศึกษาและให้การศึกษแก่คนไทยตั้งแต่อดีตมาแล้วเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นสภาพการณ์ต่างๆ เปลี่ยนไปทำให้บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ลดลงก็คงเหลือแต่การศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น ดังนั้น การศึกษาสงเคราะห์คือการให้การสงเคราะห์แก่รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน อนึ่ง มหาเถรสมาคมยังได้ให้ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์โดยประกาศเรื่องการจัดตั้งทุนสงเคราะห์แก่นักเรียนนักศึกษา โดยกำหนดข้อบัญญัติในเรื่องการจัดตั้งทุนว่า การตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษาให้เป็นไปตามกุศลเจตนาของวัดทั้งหลายที่มีกำลังและสามารถจะจัดทำได้ พระสงฆ์เห็นความจำเป็นที่บุตรหลานของประชาชนในท้องที่ของวัดนั้นจะต้องมีโรงเรียนให้เรียน ก็ช่วยกันชักชวนนำประชาชนช่วยสร้างโรงเรียนขึ้นในวัดเพื่อให้บุตรหลานของชาวบ้านได้เล่าเรียน รัฐบาล ก็ให้สงฆ์ให้ช่วยรับภาระจัดโรงเรียนและเป็นครูสอน นับเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ตั้งแต่แรกที่รัฐเริ่มจัดการศึกษา เป็นต้น

3.6 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการเผยแผ่

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดการศึกษาและการพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกฝ่ายที่จะต้องดำเนินการร่วมกันให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ที่มี

หน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอน จะต้องตระหนักในภาระหน้าที่เหล่านี้อย่างแท้จริง (พระยุพธนา รมณียธมโม (แก้วกันหา), 2547)

การเผยแผ่ศาสนาธรรม หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้แก่ ศาสนทายาทและประชาชนทั่วไปได้รับทราบในทุกๆ วิธีการที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนไปใช้ในชีวิตประจำวัน การเผยแผ่พระพุทธธรรมคาสอน ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ เพื่อปลูกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดี มีศีลธรรมและประพฤติปฏิบัติชอบนั้น อบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ใน สัมมาปฏิบัติ เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติสั่งสอนให้ผู้เรียนบังเกิดความรู้อรรถาธิบายในหลักธรรมก่อให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา และตั้งตนอยู่ในสัมมาปฏิบัติ เพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ยังประโยชน์สุข ให้เกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติ การพัฒนาศักยภาพของคณะสงฆ์เพื่อให้องค์กรคณะสงฆ์เข้มแข็งมีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น พระสงฆ์ควรตระหนักในการเผยแผ่คาสอนของพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

- 1) ศึกษารวมถึงกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาตินี้
- 2) สัมปรายิกกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาติหน้า
- 3) ปรมาตถประโยชน์ คือ ประโยชน์อย่างยิ่งคือ พระนิพพาน

ในส่วนงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. 2484 ที่กำหนดหน้าที่ของเจ้าคณะพระสังฆาธิการและพระสงฆ์เกี่ยวกับการเผยแผ่ไว้ คือ

1) อบรมภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องจรรยา มารยาท ตลอดถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่าง ๆ

2) อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

3) หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอน หรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์

4) แนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ

5) เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง

6) หาอุบายวิธีสกัดกั้นสังฆธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้นหรือบำบัดที่เกิดขึ้นให้หมดไปโดยชอบ

7) ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนาและอบรมในทางศีลธรรมมีการไหว้พระสวดมนต์ เป็นต้น

8) ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลี หรือเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง เกี่ยวกับการไหว้ พระสวดมนต์บ้าง เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักาศิลปวัฒนธรรมตามวัดต่าง ๆ ได้ท่องได้อ่านตามสมควรแก่สถานที่และโอกาส

บทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์การเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของภิกษุสงฆ์งานเผยแผ่ที่ภิกษุสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้

1. งานพระธรรมทูต ดำเนินการโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. 2508 โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศเป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมและ ความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะสามารถนธรรมะไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้องรวมทั้งสามารถ ใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อมงานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตได้แก่การเทศน์ การบรรยาย การสนทนา ธรรมกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียนนำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม วัตถุประสงค์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มี 4 ประการ คือ

- 1) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์
- 2) เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และให้คำแนะนำทางจิตใจแก่ประชาชน
- 3) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างข้าราชการประชาชนพระสงฆ์และผู้นำทางศาสนา ในการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชน
- 4) เพื่อให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่ประเทศชาติ และพระศาสนาตามสมควรแก่สมณวิสัย

2. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.บ.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้ภิกษุสงฆ์ในชนบท ได้มีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัด ให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

3. งานอบรมจริยธรรมนักเรียนข้าราชการ และประชาชนเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรม ไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

4. การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ 10 ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

5. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อจัดฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจ โดยมี

พระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไป ของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียกว่า พุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น 3 คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะได้แก่ เด็กอายุ 7-10 ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 11-15 ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะได้แก่ เด็กอายุ 16-18 ปี

6. การเผยแพร่ทางสื่อสารมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์วารสาร นิตยสารเผยแพร่ธรรมและการเผยแพร่ในต่างประเทศอาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

7. การเผยแพร่ตามศักยภาพของวัดเป็นโครงการที่จัด ขึ้นมาเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตาม ศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจ ลานกีฬา เป็นต้น (บุญศรี พานะจิตต์, 2545)

8. สื่อสารมวลชนกับคณะสงฆ์ เพื่อให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับมีความรู้ความเข้าใจใน การใช้สื่อสารมวลชน เช่น สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น และตระหนักว่าสื่อสารมวลชนมีบทบาท สำคัญในสังคมปัจจุบัน คือ

- 1) ความสำคัญของสื่อสารมวลชน
- 2) หลักการ และจรรยาบรรณของสื่อสารมวลชน
- 3) พ.ร.บ. คลื่นความถี่กับการพระศาสนา
- 4) ชนิดและรูปแบบของสื่อสารมวลชน
- 5) บทบาทพระสงฆ์กับสื่อสารมวลชน

9. งานประชาสัมพันธ์คณะสงฆ์เพื่อให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักและวิธีการประชาสัมพันธ์ และสามารถนำหลักการและวิธีการไปประยุกต์ใช้กับงานคณะ สงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ

- 1) หลักและวิธีการประชาสัมพันธ์
- 2) องค์ประกอบของการประชาสัมพันธ์
- 3) ความสำคัญของการวางแผนประชาสัมพันธ์
- 4) การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์
- 5) แนวทางการประชาสัมพันธ์ (พระครูปลัดอาทิตย์ อดิเวที (ซองดี), 2546)

ในการเผยแพร่พุทธธรรมนั้นมีหลายวิธี ดังต่อไปนี้

1) การเทศนาธรรม คือ การแสดงธรรมะ สั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อให้ผู้ฟัง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งวิธีนี้ ภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแพร่หลักธรรมเป็นประจำ

2) ปาฐกถาธรรม คือ การบรรยายธรรมะให้ผู้อื่นฟัง โดยทั่วไปจะยืนและผู้พูดจะต้องมี ลีลาในการพูดเพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังพิเศษเป็นวิธีการที่น่าสนใจ

3) อภิปรายธรรม คือ การชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่งให้ผู้อื่น เข้าใจ

4) สันทนาธรรม คือ การพูดจาหรือในหลักธรรมเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง

5) การสอนสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน คือ การสั่งสอนให้นั่งภาวนาเพื่อให้ใจเป็นสมาธิและเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริงของสังขาร ตามหลักไตรลักษณ์

6) การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เช่น การใช้หนังสือธรรมะ การใช้วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ม้วนเทป เป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่ศาสนาธรรมโดยอาจจำหน่ายแจกไปในกลุ่มที่มีเวลาศึกษาธรรมะด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า วิธีที่ภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบันมีหลายวิธี ได้แก่ การเทศนาธรรม ปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สันทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐานและการใช้สื่อประกอบการสอนธรรมะจะเลือกใช้วิธีใด ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับ การเทศนาสั่งสอนประชาชนเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่พระสงฆ์และคณะสงฆ์ ถือเป็นกิจการที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมประการหนึ่ง คือ ความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนหรือ การเผยแผ่นี้เองคณะสงฆ์ไทยเคยจัดให้มีโรงเรียนพระธรรมกถา ภิกษุสงฆ์ที่เทศน์ดี จะได้รับการยกย่องมาก และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสงฆ์ เพราะว่าพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นจะต้องมีความรู้ความสามารถและเทคนิควิธีการนอกเหนือจากความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จึงจะสามารถทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

3.7 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการสาธารณูปการ

สาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. 2484 ใช้คำว่า “องค์การสาธารณูปการ” แต่ในปัจจุบันบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางเรียกว่า “การสาธารณูปการ” ทั้งองค์การสาธารณูปการและการสาธารณูปการมีความหมายในการรวมกิจการคณะสงฆ์อย่างเดียวกัน กล่าวคือ

1. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน
2. กิจการอันเกี่ยวกับการวัด คือ การสร้างการตั้งการรวมการย้ายการยุบเลิกการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษาและการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง
3. กิจการของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร
4. การศาสนสมบัติของวัด

แนวทางในการจัดการด้านสาธารณูปการ วัดจะต้องมีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัด บริเวณวัดมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม้เกี่ยวกับพุทธประวัติ ทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษาสถานที่รื่นรมย์ ลานวัดสะอาด ปราศจากมูลฝอย สิ่งปฏิกูล มีถังรองรับขยะมีถนนทางเดินเท้าวัดควรมีประตูเปิดปิดตามวันเวลา เพื่อความปลอดภัยในทรัพย์สินมีป้ายแสดงสิ่งสำคัญ ๆ เพื่อดึงดูดความศรัทธาของประชาชนตามสมควร การทาสีเสนาสนะก็ตีแผนป้ายก็ตีให้ใช้สีทาเรียบ ๆ ไม่ฉูดฉาดการปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัด ให้ความรักไว้ซึ่งศิลปกรรมของไทยมีการจัดระบบน้ำดื่ม น้ำใช้ ไฟฟ้าที่อยู่อาศัย มีระบบกำจัดสิ่งปฏิกูลห้องน้ำ ห้องส้วม จัดสวัสดิการภิกษุสามเณร ได้รับความผาสุก ในการบำเพ็ญสมณธรรมวัดควรจัดบริเวณและอาคารสถานที่ให้ ร่มรื่นสวยงาม สะอาด สงบและมีสภาพเป็นอุทยานหรือสวนป่าที่มีความร่มรื่นและเป็นธรรมชาติมากที่สุดจัดวางแผนผังที่เป็นสัดส่วนโดยแบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาสและเขตฌาปนสงเคราะห์ให้เป็นระเบียบ จัดให้มีหอกระจายข่าวเพื่อสอดแทรกความรู้และบริการข่าวสารต่างๆ ให้แก่ชุมชน อีกทั้งจัดธรรมสถานหรือ สวนธรรมเพื่อเป็นสถานที่ฝึกอบรมศีลธรรม จริยธรรม แก่ประชาชนหรือคนในท้องถิ่นความมุ่งหมายของสาธารณูปการก็เพื่อบำรุงรักษาวัดและส่งเสริมสร้างวัดให้เป็นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือสังคมผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นให้วัฒนาสถาพรสืบไป การบริหารกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนา ในด้านสาธารณูปการของวัดในปัจจุบัน แบ่งได้ 3 เรื่อง คือ 1) การบูรณะและพัฒนาวัด 2) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และ 3) การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด และการบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสุข (สัปปายะ) 4 อย่าง คือ

1. อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นที่สบาย คือ ทำให้วัดเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่นรื่นรมย์เป็นรมณีสถานเจริญตาสบายในแก่ผู้พบเห็นเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ
2. อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบายตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร
3. บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบายบางแห่งไม่คำนึงถึงเรื่องบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสกอุบาสิกา และเด็กวัดวัดใดดี หรือไม่ดี ดูได้จากบุคคล 4 ประเภทนี้ สาธารณูปการจึงควรคำนึงถึงบุคคล 4 ประเภทนี้ โดยการจัดที่อยู่อาศัยของบุคคลแต่ละประเภทให้เหมาะสมตามสภาพของแต่ละบุคคลไม่ให้ปนกัน
- 4) ธรรมสัปปายะ ธรรมเป็นที่สบายจุดมุ่งหมาย คือ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

ดังนั้น การสาธารณูปการจะเน้นในส่วนบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์โดยตรง ในส่วนของรัฐและพุทธบริษัทจะต้องอุปถัมภ์ด้วยไม่ว่าจะก่อสร้างหรือบูรณะรักษาเสนาสนะของสงฆ์ พระสังฆาธิการทุกรูปต้องมองเห็นความสำคัญการจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง และรู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการ เป็นอย่างมีเทคนิคและวิธีการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้างการ

บริหารจัดการงานสาธารณูปการที่ดี และต้องรู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและพัฒนาวัดให้ สงบร่มรื่น เป็นศูนย์กลางพัฒนาของชุมชนโดยกำหนดยึดหลักการบริหารบูรณปฏิสังขรณ์การรักษา ดูแลทำนุบำรุง ศาสนวัตถุ และการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ถึงกระนั้นก็ตามพระสงฆ์จะมี เพียงหน้าที่ในการทำนุบำรุงรักษาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีการอนุรักษ์ศาสนสถานคือ ดูแลรักษา ศาสนสถานให้มั่นคงถาวรและเป็นการอนุรักษ์สถานแก่อนุชนรุ่นหลังได้ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัด เป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัด โดยเน้นการปรับปรุงและแก้ไข ข้อบกพร่องเดิมภายในวัดรวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมพระศาสนาในวัดให้มี คุณภาพและประสิทธิภาพสมบูรณ์ เพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งอารยธรรม อันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงามบุคลากรทาง ศาสนามีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในสังคมสามารถแนะนำให้ประชาชนในสังคม พ้นจากความลุ่มหลงฟุ้งเฟ้อและดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุขมีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่าง หลากหลาย ทั้งในด้านศาสนพิธี การให้การศึกษาการเผยแผ่ศาสนาธรรมและการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและที่สำคัญเพื่อให้ พระพุทธศาสนาสร้างความสงบสุขได้อย่างแท้จริง

3.8 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการสาธารณสงเคราะห์

สาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของ หน่วยงาน บุคคลหรือคณะบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการสงเคราะห์หรือการช่วยเหลือ เกื้อกูลอุดหนุนจุนเจือกิจการของรัฐหรือของเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์หรือการ ช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่ซึ่งจะเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไปและการเกื้อกูลทำประโยชน์ ร่วมกันทั้งให้คำแนะนำสอนความคิดและวัตถุสิ่งของตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาถือว่าการให้ธรรม เป็นทานย่อมชนะการให้ทานทั้งปวงฉะนั้นการสอนหนังสือก็ดีการแนะนำที่เกี่ยวกับความรู้ก็จัดเป็น สาธารณประโยชน์ทั้งนั้น (พระครูปลัดอาทิตย อดตเวที (ซองดี), 2546)

การสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะ คือ

1. การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น หน่วยอบรม อบต. ห้องสมุดเพื่อประชาชน มูลนิธิเพื่อคนยากจน
2. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การ พัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาวัด เป็นต้น
3. การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนน หนทางการขุด คลอง การพัฒนาก่อสร้างวัดพัฒนาโรงเรียน เป็นต้น

4. การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป เช่น การช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยากเพราะภัยทางธรรมชาติ เช่น วาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย เหล่านี้ถือว่าเป็นการสงเคราะห์ ช่วยเหลือคนอื่นทั้งนั้นรวมเป็นถึงการสงเคราะห์คนวัยชรา สถานเด็กกำพร้า เป็นต้น

การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์ โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจุบันที่ได้รับบริจาคมามาก ภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาสดังกล่าวแล้ว การสาธารณสงเคราะห์ เป็นการจัดการให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไปวัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคมพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนเมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ทางวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือการสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัด และเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัด จะสามารถจัดได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่ว่าวัดเป็นของประชาชนเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณีของชาวบ้านของวัดภิกษุสงฆ์ สามเณร ในวัดอันมีเจ้าอาวาสเป็นหัวหน้าปกครองดูแล รักษาวัด มีหน้าที่ให้ความสะดวกแก่ประชาชน ในการทำบุญบำเพ็ญกุศลทั้งที่บ้านและวัด หรือที่อื่นใดในหมู่บ้าน ตำบล ที่ตั้งวัดนั้นและหน้าที่จัดการสาธารณสงเคราะห์อื่นๆ แก่ประชาชน ในส่วนที่อยู่ในสมณวิสัยที่น่าจะจัดได้

กล่าวโดยสรุป การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ การสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์ สามเณรการสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ การสร้างห้องสมุดโรงเรียน เป็นต้นการสาธารณสงเคราะห์นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือชาวบ้าน ในสิ่งที่พวกเขาต้องการและมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย

3.9 สรุป

จากการศึกษาการเผยแผ่ธรรมะเถรวาท ตามลำดับหัวข้อ คือ ความหมายและความเป็นมาในการเผยแผ่ธรรมะ, หลักธรรมในการเผยแผ่ธรรมะของพระพุทธเจ้า, หลักพุทธวิธีในการสอนของพระพุทธเจ้า แสดงให้เห็นว่า วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือบุคคลทั่วไปทั้งเทวดาและมนุษย์ ตามพระนามที่ได้รับยกย่องว่า “สตถา เทวมนุสสุณานิ ทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย หลักธรรมคำสอนของ พระพุทธเจ้าเป็นความจริงที่

ประเสริฐ พระองค์ทรงมีวิธีสอนที่เหมาะสมแก่ผู้ฟังหรือผู้สนทนาด้วย เมื่อ จบการสอนหรือการสนทนาจึงมักจะได้รับผลตามจุดมุ่งหมาย คือเกิดความสะอาด สว่าง สงบภายใน จิตใจของตน เกิดปัญญาญาณที่นำไปสู่ความพ้นทุกข์ทั้งปวง

พุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนมากมาย ในบทนี้ได้นำหลักธรรมคำสอนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งจะคัดเลือกเฉพาะหลักธรรมที่มีความสอดคล้องกับการเผยแผ่ธรรมะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ซึ่งมีดังนี้

1. โอวาทปาติโมกข์หลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือคำสอนอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาได้แก่พุทธหลักการ 3 อุดมการณ์ 4 วิธีการ 6

2. หลักประโยชน์ 3 ทิฏฐธัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะ ปรมัตถะ

3. หลักไตรสิกขา หลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของบรรพชิตและคฤหัสถ์เรียกว่าเป็นธรรมที่มีความงาม 3 ประการคือสมาธิปัญญา

4. ปฏิจจสมุปบาท เป็นปรมัตถธรรมอันแสดงกระบวนการของจิตในการเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ และการดับไปแห่งกองทุกข์ว่าเกิดมาแต่เหตุเป็นปัจจัยที่แสดงความสัมพันธ์กันของเหตุปัจจัยนั้น ๆ การเผยแผ่พุทธธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อจำแนกแล้วสามารถแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะวิธีด้วยกัน คือ

1) วิธีการยอมรับคำสอนของนักปราชญ์อื่น คือ ยอมรับคำสอนของนักปราชญ์ต่าง ๆ ที่พระองค์เห็นว่าดีอยู่แล้วที่มีมาก่อนหน้านี้หรือร่วมสมัยกับพระองค์ ซึ่งจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับคำสอนของพระองค์ได้ และคำสอนนั้นจะต้องเป็นเรื่องจริงมีประโยชน์เช่นพระองค์ทรงนำเอามานสมบัติ มาสอนเกี่ยวกับการทำจิตให้เป็นสมาธิ หรือสอนผู้ประกอบความทางจิตให้บำเพ็ญฃาน โดยที่ฃานสมาบัติ เป็นการบำเพ็ญของนักพรตจำพวกฤๅษี และครั้งที่พระองค์ทรงผนวชใหม่ ๆ ก็ได้เข้าไปศึกษาอยู่ที่สำนักของอาฬารดาบสและอุทกดาบสซึ่งเป็นขฤๅษีจำพวกฤๅษี ได้สอนให้พระองค์ทำฃานสมาบัติ จนได้สำเร็จอรูฃาน หลังจากพระองค์ตรัสรู้แล้ว พระองค์ ก็ได้นำวิธีการนั้นมาปฏิบัติและเผยแผ่สืบต่อมา

2) วิธีการปฏิบัติ คือ วิธีการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด หมายถึงคำสอนของเจ้าลัทธิใดที่สอนกันมา ผิดๆ ทำให้คนหลงมกยไร้สาระ ไม่มีประโยชน์ไม่เป็นสิ่งที่จะนำคนให้พ้นไปจากทุกข์ได้ พระองค์ก็จะทรงสอนเปลี่ยนแปลงให้ตรงกันข้ามกับคำสอนของเจ้าลัทธิเหล่านั้น เช่น บางลัทธิสอนให้คนหมกมุ่น อยู่ในกามคุณที่เรียกว่า “กามสุขัลลิกานุโยค” ถือว่าการแสวงหาความสุขจากกามคุณเป็นหนทางแห่งความสุข พระองค์ตรัสชี้แจงตรงกันข้ามว่า “การหลีกออกจากกามเสียได้เป็นสุขอย่างยิ่ง ๆ

3) วิธีการปฏิรูประ คือ การนำเอาความเชื่อเดิมของประชาชนที่ได้อยู่แล้ว แต่ยังมีจุดบกพร่องอยู่ บ้างมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขใหม่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้ผลในทางปฏิบัติสมบูรณ์ ในข้อนี้ พระองค์ได้ทรงปรับปรุงแก้ไขหลักการเดิม และวิธีการของเหล่านักบวชที่มีอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งเป็น

ข้อ ปฏิบัติที่ทำกันมาก่อนหน้านั้น ทรงนำมาประยุกต์แก้ไขเพิ่มเติมอีกครั้ง เช่น เรื่องการจำพรรษา และ วันอุโบสถ เป็นต้น ซึ่งเป็นวันที่ประชาชนยึดถือปฏิบัติกันมาก่อนเป็นเวลานานแล้ว เมื่อพระองค์ทรง เห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี จึงได้นำมาปรับปรุงใช้ใหม่ และทรงปรับปรุงแก้ไขคำเรียกนักบวชในพระพุทธศาสนา ว่า ภิกษุบ้าง สมณะบ้าง บรรพชิตบ้าง เพราะการเผยแผ่พระศาสนาจำต้องอาศัยถ้อยคำที่เข้าใจพูดกัน ใน สมัยนั้น

4) วิธีการบัญญัติหลักการขึ้นใหม่ คือ วิธีการนี้เป็นสิ่งที่ใคร ๆ ยังไม่ได้นำมาสั่งสอนกัน ในสมัยนั้น เช่น หลักอริยสัจ 4 ปฏิจจสมุปบาท อนัตตา และนิพพาน

จุดมุ่งหมายในการสอนของพระพุทธเจ้าทรงมุ่งเน้นไปที่ประโยชน์ของมหาชนเป็นที่ตั้งการ ประกาศพระพุทธศาสนาจึงยึดหลักประโยชน์ของมหาชนเป็นที่ตั้งซึ่งเป็น เป็นหลักการสำคัญของการ สือ ธรรมในพระพุทธศาสนาโดยเป็นหลักและนโยบายในการเผยแผ่ธรรมะของเหล่าสาวกทั้งนี้ ก็ เพื่อ ประโยชน์สุขแก่มนุษย์โดยหลักการก็ก่อให้เกิดประโยชน์สุขตามพุทธประสงค์ 3 ประการคือ

- 1) ภิภูธัมมิกัตถประโยชน์ประโยชน์ชาตินี้
- 2) สัมปรายิกัตถประโยชน์ประโยชน์ชาติหน้า
- 3) ปรมัตถประโยชน์ประโยชน์อย่างยิ่ง

พุทธพจน์นี้เป็นเครื่องชี้ชัดถึงบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ธรรมะเพราะพระองค์ ประสงค์ให้เกิดเป็นประโยชน์แก่มหาชนเพราะฉะนั้นประโยชน์ 3 จึงเป็นความชัดเจนในคำสอน พระพุทธศาสนามุ่งหมายความสุขด้วยข้อปฏิบัติให้เกิดสุขมิใช่บรรลุด้วยความทุกข์หรือทุกคนเป็น อิสระสมบูรณ์จากกิเลสทั้งปวงจึงจะถือว่าเป็นความสุขที่เป็นจุดหมายปลายทางตามจุดมุ่งหมายใน พระพุทธศาสนา ดังนั้น พระพุทธองค์จึงทรงมีพุทธประสงค์ในการสอนเพื่อให้มหาชนเกิดความรู้ ความเห็น 3 ประการคือ

- 1) อภิญญาธรรมเทศนาเพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น
- 2) สนินทานธรรมเทศนาเพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ทรงแสดงธรรมอย่างมี เหตุมี ผลที่ผู้ฟังพอตรงตามให้เห็นด้วยตนเองได้
- 3) สัมปาฏิหาริย์ธรรมเทศนาเพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควรทรงแสดง ธรรมมีคุณเป็นอัครจริยธรรมสามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน

การเผยแผ่พระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เริ่มแรกพระพุทธองค์ทรงเผยแผ่ หลักธรรมคำสอนด้วยพระองค์เอง ต่อจากนั้นการเผยแผ่ธรรมะโดยพระสาวก ดำเนิน เรื่อยมาจวบจน ปัจจุบัน โดยมีหลักคำสอนที่สำคัญในการเผยแผ่ธรรมะคือ หลัก โอวาทปาติโมกข์ เพื่อให้มนุษย์และ สัตว์ทั้งหลายดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่เบียดเบียนกัน ทั้งตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นหลักการและวิธีที่จะ ทำให้มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายประสบความสุขตลอดไป โดยพระ พุทธองค์ทรงคำนึงถึงประโยชน์ที่ พุทธศาสนิกชนจะได้รับเป็นหลักสำคัญที่สุดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พุทธวิธีที่พระองค์ทรงสอน

นั้น ทรงเลือกใช้กุศโลบายและวิธีการที่เหมาะสมกับ บุคคล สถานที่ กาล เพื่อให้ผู้ที่พระองค์ทรงสอน เกิดสติปัญญาแก้ไขปัญหา สามารถนำพาชีวิตประสบ ความสงบสุข หลุดพ้นจากความทุกข์ ดำเนินสู่ มรรคผล คือ พระนิพพานโดยมีพุทธบริษัททั้ง 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เป็นผู้รักษาและ เผยแผ่พระพุทธศาสนา นำหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประกาศตาม แนวทางที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ สร้างศรัทธาที่มั่นคงให้พุทธบริษัทและพุทธศาสนิกชนเรื่อยมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ก็เป็นอีกหนึ่งกำลังที่สำคัญทำให้พระพุทธศาสนาตราตรึงจิตสถิตอยู่ในใจของพุทธบริษัทอย่างไม่ สั่นคลอน อีกทั้งยังเพิ่มกำลังศรัทธาให้พุทธบริษัทได้มากขึ้นอีกด้วย

กล่าวโดยสรุปภารกิจทั้ง 6 ด้านของคณะสงฆ์นั้น จัดได้ว่าเป็นการพัฒนาการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ เป็นงานที่พระสังฆาธิการจะทำได้โดยตรงคือ การให้คำแนะนำทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษา เกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ สามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจด้วยการประพาสจิตตนเป็นแบบอย่าง ส่วนการ สงเคราะห์สังคมที่กำลังพัฒนาในแง่ของ

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หน้าที่ในการเผยแผ่ของพระสงฆ์ คือ จัดการเทศนาอบรม สั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของ ประเทศชาติ ด้วยการอบรมภิกษุสามเณร ให้มีสมณะสัญญาและอบรมในเรื่องจรรยา มารยาทตลอดถึง การปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่าง ๆ อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบ เรียบร้อยหาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอน หรือแนะนำที่เป็นประโยชน์แนะนำสั่งสอนอบรม ประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม และให้ได้ ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง หาอุบายวิธีสกัดกั้นสังฆธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้น บำบัดที่ เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปโดยชอบ ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนาและอบรมในทาง ศีลธรรม มีการไหว้พระสวดมนต์ เป็นต้น ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรม บาลี หรือเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือที่เกี่ยวกับความรู้ทั่วไป ที่เกี่ยวกับการ ไหว้พระสวดมนต์ เป็นต้น

ด้านการศาสนศึกษา หากจะมองบทบาทของพระสงฆ์ โดยมองจากพื้นฐานอันเป็นแก่นแท้ ของคำสอนแล้ว ผู้เข้าสู่มรรคาแห่งสมณเพศ นั่นคือเข้าสู่สังฆมณฑล หมายถึงเข้าสู่วิถีแห่งการศึกษา ใน พระพุทธศาสนาเรียกว่า สิกขา หมายถึง ข้อที่จะต้องศึกษา, ข้อที่จะต้องปฏิบัติ ได้แก่ ศีล เรียกว่า ศีล สิกขา สมาธิ เรียกว่า จิตสิกขา และปัญญา เรียกว่าปัญญาสิกขา

ด้านการปกครอง เป็นการปกครองในเชิงของธรรมาภิบาล คือ ดูแลกันโดยธรรม ปกครองกั แบบพ่อปกครองลูก อาจารย์ปกครองศิษย์ ดังปรากฏตัวอย่างที่เป็นต้นแบบให้เห็นชัดเจน คือ หน้าที่ ของสัทธีวาทริกที่จะพึงปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์ และ หน้าที่ของพระอุปัชฌาย์จะพึงปฏิบัติต่อ สัทธีวาทริก ตรัสสั่งให้พระอุปัชฌาย์และสัทธีวาทริก ตั้งจิตสนทนกันและกัน ให้พระอุปัชฌาย์

สำคัญสัทวิหการิกฉันบุตร ให้สัทวิหการิกนัถือพระอุปฌาย์ฉันบิดา เมื่อเป็นเช่นนี้ ต่างจะมีความเคารพเชื่อฟังกันและกัน ย่อมถึงซึ่งความเจริญงอกงามในธรรม และมีการเอาใจใส่ดูแลการประพฤติปฏิบัติของบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัด ให้อยู่ด้วยความผาสุกให้ความอนุเคราะห์ในส่วนที่อยู่อาศัยและปัจจัยตามสมควร ช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่บรรพชิตคฤหัสถ์ด้วยพรหมวิหารธรรมตามสมควรแก่เหตุ

เมื่อดูในบริบทของหน้าที่ ต้องปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ด้วยการบำรุงรักษาวัดให้เป็นไปด้วยดี ทั้งการก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ การปรับปรุงตกแต่ง การกำหนดแบบแปลนแผนผัง ซึ่งล้วนแต่เป็นงานที่ต้องทำด้วยแรงงานและแรงความคิด อันเป็นส่วนสร้างสรรค์และเสริมสร้างส่วนที่เป็นวัตถุให้ปรากฏเป็นรูปธรรม และการจัดกิจกรรมของวัดก็ให้เป็นไปด้วยดี มีการจัดการศาสนสมบัติให้เป็นไปด้วยดี ดูแลและรักษา การใช้จ่าย การจัดหาทรัพย์สินของวัด ตลอดจนการบัญชีทั้งส่วนที่เป็นศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนสมบัติของวัด

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาการเล่าเรียน เช่น ปรียัติศึกษา คำว่าสิกขานี้ตรงกับภาษาไทยว่า ศึกษา หมายถึงการเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม อีกความหมายหนึ่งใช้คำว่า เรียน หมายถึง เข้ารับความรู้จากผู้สอน, รับการฝึกฝนอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจหรือความชำนาญ ส่วนบริบทในหน้าที่เป็นธรรมาธิการศึกษาและอบรมให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งแผนกบาลีและนักธรรม ธรรมศึกษา และบริบทในหน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ขอใช้วัดเป็นที่จัดบำเพ็ญกุศล

ด้านการสาธารณูปการ การจัดการสาธารณูปการ เป็นการลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการมีการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ จัดแผนผังวัด ทั้งการควบคุมการสาธารณูปการ และ ส่งเสริมการสาธารณูปการ

ด้านการสาธารณสงเคราะห์ เป็นการดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ หรือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของประชาชนทั่วไป แต่ถ้าหากชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตนเองถ้าพระเป็นผู้นำท้องถิ่น ก็ควรมีบทบาทด้วยการเสนอแนะให้ความคิดริเริ่มว่าในชุมชนมีอะไรที่จะทำให้เกิดแก่ประโยชน์ส่วนรวม ทางวัดจะทำได้ก็โดยทางอ้อม ด้วยการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำ หรือนำสิ่งของหรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่น มาเฉลี่ยแบ่งปันให้เป็นประโยชน์กว้างขวางออกไป โดยการสงเคราะห์นั้นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและกาลเทศะ ด้วยการทำหน้าที่ให้เหมาะสมกับบทบาทเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย วัตถุนิยมได้เข้ามามีบทบาทในสังคม หากพระสงฆ์แสดงบทบาททันตามปรากฏการณ์ของสังคมปัจจุบันก็จะสามารถแก้สภาพปัญหา จะส่งผลให้สภาพสังคมและประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้า

อีกทั้ง สถาบันศาสนาซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญคือ วัดและพระสงฆ์เป็นสถาบันทางสังคมที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่าย ดังนั้นจึงเป็นการง่ายต่อการประสานงานในการพัฒนา

ชุมชน และการเข้าร่วมพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์เป็นการสืบทอดเจตนารมณ์ของพระศาสดาซึ่งทรงมุ่งหวังให้พระสงฆ์เข้าไปช่วยเหลือสงเคราะห์สังคมเท่าที่พระสงฆ์จะทำได้ วัดในปัจจุบันนี้ ไม่ใช่สถานที่แบ่งแยกสภาวะของวัดและบ้านออกจากกันอย่างสิ้นเชิง ยังมีความสัมพันธ์เกื้อกูลซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ในทำนองเดียวกันพระสงฆ์ในปัจจุบันนี้ แม้มิใช่พระอริยสงฆ์ผู้ตักสิลสมุ่งเน้นนิพพานแต่ประการเดียว โดยไม่รับรู้ปัญหาของประชาชนทั้งหมดนั้นคงไม่ได้ พระสงฆ์จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับฆราวาส เพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์ตามหน้าที่สมควรแก่สถานะ การก้าวเข้าไปช่วยเหลือสงเคราะห์ชาวบ้าน พระสงฆ์จึงมีบทบาทเป็นนักพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดของสังคมไทย ดังนั้นพระสงฆ์ในปัจจุบันจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้อนุเคราะห์ประชาชนทั้งในทาง เศรษฐกิจสังคม และ จิตใจ สติปัญญา เป็นสภระที่พึ่งอย่างแท้จริง ในสังคมปัจจุบันอย่างดีที่สุด

บทที่ 4

วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด แนวความคิดที่สำคัญที่ท่านได้ทุ่มเทแรงกายแรงใจในการทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้วยประสบการณ์ ผนวกความใฝ่รู้ใฝ่เรียนเก็บเกี่ยวประสบการณ์ ผสานแรงบันดาลใจและความตั้งใจอย่างยั่งยืนเป็นการตอบโจทยสังคมในปัจจุบัน ด้วยวิสัยทัศน์ที่จะทำให้สังคมมีความสุข ได้ใช้ความมุ่งมั่นในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยการวิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ทั้ง 6 ด้าน ดังนี้

- 4.1 วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการปกครอง
- 4.2 วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านการศึกษา
- 4.3 วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- 4.4 วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านการเผยแผ่
- 4.5 วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ
- 4.6 วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณสงเคราะห์
- 4.7 สรุป

4.1 วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการปกครอง

การปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองจังหวัดร้อยเอ็ด จ. พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ได้มีแนวคิดและวิธีการปกครองตามรูปแบบของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมวินัย และเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ มติมหาเถรสมาคม ในทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ท่านได้แสดงไว้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ต้องมุ่งเน้นพัฒนาวัดแต่ละ วัดให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง จากนั้นวัดทั้งหลายก็สร้างเครือข่ายโยงใยรวมกันทำงาน ร่วมกันเป็นทีมทั่วประเทศ ทั้งพยายามลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ซ้ำซ้อนไม่ทันการ โดยปรับปรุง ระบบการทำงานของพระสังฆาธิการหรือทำรีเอนจิเนียริง (Reengineering) กับการบริหารคณะสงฆ์ ถือว่าเป็นระบบการบริหารที่ได้ดี โดยอาศัยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้าน

การสื่อสาร การปกครองคนต้องยึดธรรมาธิปไตยเป็นหลักในการปกครอง ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ในหนังสือสุขภาพใจว่า “แม่น้ำกว้างใหญ่เพราะอยู่ต่ำอย่างแม่โขงรองรับหยาดน้ำหยดน้ำจากลำธาร ห้วยคลอง หนองบึง ไหล มาเต็มเพราะแม่น้ำโขงอยู่ต่ำ ลองไปดูต้นแม่น้ำโขงที่อยู่สูง ที่นั่นแม่น้ำโขงจะเล็กนิดเดียว คนที่เป็นผู้นำ ก็เหมือนกัน จะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ต้องวางตัวเหมือนแม่น้ำเข้าถึงประชาชนเข้าถึงผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อน ร่วมงาน อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ใช่ทำตัวสูงเป็นพวกอัตตาธิปไตย ต้องเป็นธรรมาธิปไตยจึงจะยิ่งใหญ่ได้...” นอกจากหลักธรรมาธิปไตยแล้ว พระธรรมวินัยก็เป็นหลักการสำคัญในการปกครองคณะสงฆ์ ดังที่ท่านได้บรรยายแก่พระเลขานุการเจ้าคณะสังฆาธิการในเขตปกครองภาค 2 ในการอบรมหลักสูตร การเพิ่มประสิทธิภาพเลขานุการไว้ว่า “การปกครองคณะสงฆ์ถือว่าเป็นการปกครองโดยยึดหลักธรรม วินัยเป็นที่ตั้งเป็นรูปแบบแผน โดยอาศัยอำนาจของรัฐและจารีตเป็นหลักอุดหนุน หลักในการบริหารงาน บริหารคนนั้น ผู้ปกครองนักผู้บริหารจะต้องรู้จักคนมีความรู้ มีความสามารถ มีความรอบรู้เกี่ยวกับคน ร่วมงานหรือผู้อยู่ใต้บังคับเสียก่อน ว่าใครมีความสามารถนัดด้านไหนบ้าง เพื่อจะใช้คนถูกงาน

ในฐานะเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด การเลือกเลขานุการที่มีประสิทธิภาพ ต้องเลือกเลขานุการที่สามารถสนองงานได้ดีเป็นที่พอใจและทีมงานที่เข้มแข็ง งานจึงจะก้าวหน้าในมุมมองของคณะสงฆ์ถือว่า งานต่าง ๆ ทั้งหลายอยู่ในมือของเลขานุการ เรื่องจะถึงไม่ถึงผู้ใหญ่บางที่อยู่ทีเลขานุการ เรื่องจะเดิน หรือไม่เดินอยู่ที่เลขานุการ จะผ่านหรือไม่ผ่านอยู่ที่เลขานุการ งานคณะสงฆ์ต้องพึ่งพาอาศัยกัน คือ เจ้า คณะที่เป็นตำบลก็ขอแรงเจ้าอาวาส ในเขตปกครองมาช่วยงานที่ท่านเป็นเจ้าคณะอำเภอก็ขอแรงเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะจังหวัดก็ต้องขอแรงจากเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะภาคต้องขอแรงเจ้าคณะจังหวัดมาช่วยที่เรียกว่าช่วยกันทำงานเป็นทีม และผู้ประสานงานทั้งหมดอยู่ที่เลขานุการ นอกจากนี้พระเทพโสภณ ยังเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ว่า งานปกครองคณะสงฆ์เบื้องต้นนั้นจำต้องมีทีมงานคอย จึงกำหนดลักษณะงานไว้สนองงานเจ้าคณะเพื่อให้งานคณะสงฆ์ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย 4 ประการ คือ

1. งานสารบรรณ เป็นหัวใจหลักของงานด้านเอกสาร เป็นธรรมดาของผู้สนองงานเจ้าคณะหรือผู้บังคับบัญชา ที่ทำหน้าที่เป็นเลขานุการจะต้องคอยสังเกตและศึกษาว่า ผู้บังคับบัญชาของตนชอบอย่างไร การสังเกตเป็นเรื่องสำคัญ ผู้ที่จะเป็นแม่บ้านหรือเลขานุการได้ดีหรือไม่อยู่ที่การสังเกต เช่น เมื่อร่างหนังสือเสนอไปแล้วมีการแก้ไข เลขานุการที่ฉลาดจะสังเกตว่าท่านแก้ไขในเรื่องใดไม่ว่าจะเป็น การพิมพ์ การตรวจทาน วรรคตอน เป็นต้น เลขานุการต้องเป็นคนช่างสังเกตและจดจำ เพราะเลขานุการต้องทำหน้าที่เป็นแม่บ้านหรือหัวหน้าสำนักงาน หนังสือเข้าออกอยู่ในความรับผิดชอบของเลขานุการ การจัดระบบงานเอกสาร ตู้ไหนเก็บเอกสารอะไร ต้องให้เป็นระบบระเบียบ เมื่อเก็บแล้วเวลาที่ต้องการใช้สามารถหาได้รวดเร็ว ในเรื่องดังกล่าวนี้ พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ท่านเสนอใช้หลัก 5 ส. คือ (1) สะสาง เอกสารที่ใช้ก็มี ที่ไม่ได้ใช้ก็มี ต้องทิ้งไปบ้าง เก็บเฉพาะที่จำเป็น (2)

สะดวก คือจัดหมวดหมู่ สิ่งไหนที่ใช้ประจำก็เก็บไว้ใกล้มือเพื่อจะได้ค้นหาง่าย (3) สะอาด สำนักงาน และโต๊ะทำงานต้องสะอาด เป็นศักดิ์เป็นศรีของผู้มาติดต่องาน (4) สุขลักษณะ มีสุขลักษณะที่ดี เพื่อรักษาสุขภาพของเลขานุการ (5) สร้างนิสัย ต้องสร้างกันเป็นนิสัยคือต้องทำ 4 ส ข้างต้นที่กล่าวมาให้เป็นนิสัย และข้อควรปฏิบัติสำหรับเลขานุการมีอีก ส. คือ ปฏิสันถาร เวลาผู้มาติดต่องานต้องพบเลขานุการก่อนที่จะได้พบเจ้าคณะพระสังฆาธิการ เลขานุการต้องเป็นคนจัดลำดับให้เข้าพบ ต้องมีการนัดหมายเวลา เลขานุการต้องยิ้มแย้มแจ่มใส ตามหลักพระพุทธศาสนาที่ว่า ปุพฺพภาสี ทักทายเขาก่อน อุตฺตมนมุขี หน้าหงาย ปิยวาจา พุทฺจาไพเราะอ่อนหวาน ที่กล่าวมานั้นเป็นสิ่งที่เลขานุการต้องปฏิบัติในฐานะที่เป็นประชาสัมพันธ์ของเจ้าคณะพระสังฆาธิการด้วย

2. งานประชุม เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เป็นส่วนที่จะทำให้งานบริหารงานปกครองดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ มหาเถรสมาคมกำหนดไว้ว่า ระดับต่าง ๆ ต้องมีการประชุมพระสังฆาธิการในปีหนึ่งหลายครั้ง ฝ่ายเลขานุการมีบทบาทสำคัญที่สุดที่จะทำให้การประชุมได้ผล ตั้งแต่การแจ้งกำหนดประชุม จัดสถานที่ นัดผู้เกี่ยวข้องมาชี้แจง จัดทำวาระการประชุม สิ่งที่สำคัญที่สุดคือเตรียมเอกสารประกอบการประชุมอย่าให้ประชุมมือเปล่าเด็ดขาด ถ้าจะประชุมเรื่องอะไร กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งในเรื่องนั้น ๆ ว่าอย่างไร ต้องนำมาแจกที่ประชุม มิฉะนั้น แล้วจะทำให้การพิจารณาผิดกฎ ระเบียบ หรือคำสั่งในการประชุมคณะรัฐมนตรี เรื่องแต่ละเรื่องเสนอเข้าประชุมคณะรัฐมนตรี เลขานุการ คณะรัฐมนตรีจะตรวจอย่างละเอียด ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเงินต้องถามไปที่กระทรวงการคลังก่อนว่า เรื่องนี้กระทรวงการคลังมีมติว่าอย่างไร ถ้าเป็นเรื่องงบประมาณต้องถามไปที่สำนักงบประมาณ ถ้าทุก ฝ่ายเห็นพ้องกันว่าควรเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีจึงจะได้เสนอเข้าที่ประชุม นี้เรียกว่า “ทำงานหลังฉาก”

3. การเสนองาน เลขานุการไม่ใช่เพียงบรูชไปรษณีย์ บริษัทใหญ่ ๆ เขามีการจ้างเลขานุการแพง ๆ มีหน้าที่กรองงานและเสนองานเพื่อพิจารณาว่าเรื่องนี้เป็นมาอย่างไร ก่อนที่จะเสนอเจ้า คณะ ต้องกรองงานหรือมีบันทึกแนบเสนอถวายคำแนะนำก่อนพิจารณาอนุมัติ อาจจะเป็นบันทึกเล็ก ๆ ไว้ที่ท้ายว่า ระเบียบเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นสิ่งที่เลขานุการต้องรู้คือ กฎ ระเบียบ มติทั้งหมดในทาง ปฏิบัติเป็นไปได้อย่างไรแต่ต้องไปหาเรื่องที่เกี่ยวข้องมาเสนองาน เลขานุการต้องเป็นหูเป็นตาให้ผู้บังคับบัญชา หมายความว่าเรื่องที่จะมาถึง ให้เลขานุการกลั่นกรองก่อนและเป็นหูเป็นตาในการปกครองฝ่าย การข่าวต้องมี เมื่อเกิดกรณีอย่าให้ผู้บังคับบัญชาบอกว่าเรื่องนี้ยังไม่ได้รับรายงานเลขานุการต้อง เป็นผู้ประสานงานโดยโทรศัพท์บ้าง ลงไปในพื้นที่บ้าง นี่คือการหาข่าวของเลขานุการ

4. การเสนองาน เรียกว่าเป็นหน่วยเฉพาะกิจ ตรงนี้คณะสงฆ์เราแยกขาด และสิ่งที่เลขานุการต้องทำคือเวลาเกิดเรื่องเลขานุการต้องเป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็วเราเรียกว่า Trouble Shooter แปลว่า เจาะปัญหา ลงไปคลี่คลายปัญหา ตาบลดต้องมีทีมที่จะลงไปดูในระดับวัด อำเภอ ต้องมีทีมลงไปดูในระดับตำบล ในเวลาเกิดปัญหาเกิดเรื่องต่างๆ ทุกฝ่ายปรึกษาหารือ เฉพาะเรื่อง

นั้น ๆ และพยายามอย่าให้ถึงหนังสือพิมพ์ ที่คณะสงฆ์เกิดปัญหาในขณะนี้ เพราะขาดทีมที่จะเข้าไปจัดการกับ ปัญหา เราจะปัญหา เราควรจะต้องตั้งทีมงานหน่วยเคลื่อนที่เร็วเข้าไปแก้ปัญหา อย่าให้ลุกลามใหญ่โต กลายเป็นน้ำผึ้งหยดเดียว

ถ้าทำงานกันเป็นระบบอย่างนี้ งานจะเดินไปได้ด้วยดีและทำให้ท่านทำงานได้หลากหลาย สิ่งสำคัญประการสุดท้ายคือเมื่องานมากขึ้นต้องมีเจ้าหน้าที่สำนักงาน เลขานุการต้องหาทีมงานมาช่วย นี่เป็นความคาดหวังและอยากเห็นการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ภาค ให้พระสังฆาธิการ ได้อาใจใส่และมาดูแลกิจการของคณะสงฆ์ร่วมกัน มาเหนื่อยร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ต้องให้เกิดประโยชน์กับพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง

ด้วยแนวคิดที่มีรูปแบบด้านการปกครองผสมผสานกับความเป็นนักบริหารและวิชาการ พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) จึงเป็นที่ยอมรับและชื่นชมของวิญญูชน เป็นผู้มีความเหมาะสมในการที่จะได้รับคุณวุฒิบัณฑิต เพราะว่าท่านทำงานเกี่ยวกับหน้าที่นี้มาเป็นเวลานานแล้ว เท่าที่ทราบก็เป็นที่ยอมรับกันทั่ว ๆ ไปแล้วว่า งานที่เกี่ยวกับด้านปรัชญาและศาสนานั้น คณะสงฆ์ก็มักจะมอบหมายให้ท่านเป็นผู้ดูแล หรือช่วยเหลือในส่วนงานด้านนี้ และท่านเองก็ตั้งใจทำงานอย่างจริงจัง คณะสงฆ์มอบหมายงานการด้านปกครองคณะสงฆ์ในส่วนของเจ้าคณะจังหวัดซึ่งเป็นงานปกครองหรือเป็นงานที่จะต้องใช้อำนาจหน้าที่บ้างทั้ง ๆ ที่ไม่เคยปรากฏมีมาก่อนเลย แต่เชื่อว่าเพราะความสามารถที่ท่านทำงานมาเป็นเวลานาน คงจะทำได้และผลปรากฏว่าท่านทำได้และทำได้ด้วยดี งานที่ท่านทำมานั้นมีผลจนเป็นเหตุให้ตั้งใจทำงานในส่วนนี้ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ซึ่งพระสงฆ์มีหลายท่านที่ท่านทำงานของตนเองได้ดี แต่ส่วนมาก ชาวบ้านหรือคนทั่วไปก็เห็นว่าไม่มีความสำคัญอะไรนัก แต่การที่ของท่านเจ้าคุณเป็นงานสำคัญเป็นการเชิดชูเกียรติของท่านที่ทำงานในส่วนนี้

ดังนั้น คณะสงฆ์ในระดับตำบล อำเภอต้องเข้มแข็ง เพื่อทำงานและแก้ปัญหา การที่จะทำให้ระบบของเราเข้มแข็งจึงไม่ได้อยู่ที่ด้านใดด้านหนึ่ง พระสังฆาธิการต้องทำงานกันเป็นทีม ปรีกษาหารือกันรู้จักกันร่วมมือกันประสานความสัมพันธ์ มีการจัดประชุมกันอยู่เนืองนิตย์ อย่างไรก็ตามการจัดประชุมมติมหาเถรสมาคม ระดับเจ้าคณะจังหวัด อำเภอ ตำบล เจ้าอาวาส และเลขานุการเป็นต้น ก็เพื่อให้เกิดความสามัคคีมีความสัมพันธ์กันนั้น และต้องมีวิธีการที่ทำให้พระสังฆาธิการทำงานร่วมกัน เช่น การจัดโครงการอบรมหลักสูตร “การเพิ่มประสิทธิภาพเลขานุการเจ้าคณะพระสังฆาธิการ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบ โครงการอบรมพระนักเผยแผ่ โครงการอบรมหลักสูตรพระนักเทศน์ ในเขตปกครอง เป็นต้น เหล่านี้จะเป็นผลให้คณะสงฆ์ได้ทำงานร่วมกัน มีปัญหาก็จะได้ช่วยกันแก้ไข ได้พูดคุยสนทนาสร้างความสัมพันธ์มิตรต่อกัน ประเด็นที่น่าสนใจ คือเจ้าคณะพระสังฆาธิการจะต้องมีทีมงานเลขานุการที่พร้อมจะสนองงานในหน่วยงานของตน เพราะว่าเลขานุการต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นแม่บ้านหรือหัวหน้าสำนักงานเพื่อติดต่อประสานงานและดูแลรับผิดชอบงานเอกสาร และ

อีกหลาย ๆ เรื่อง เจ้าคณะพระสังฆาธิการ กับเลขานุการต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกันในการปฏิบัติงาน ถ้าเจ้าคณะไม่เก่งเลขานุการต้องเก่ง ถ้าเลขานุการไม่ต้องเก่งเจ้าคณะต้องเก่ง

สรุปได้ว่า พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) มีทัศนคติเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารการปกครองว่า “การบริหารที่ดีต้องเป็นผู้รู้เท่าทันสถานการณ์ต่าง ๆ อย่าเป็นผู้ตกข่าว บริหารต้องรวดเร็วและแม่นยำ การจะแก้ไขปัญหาใด ๆ นั้นต้องแก้ในขณะนั้น ให้ติดตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง ท่านยกอุปมาเปรียบเทียบว่า ตีเหล็กต้องตีตอนเหล็กร้อน การปกครองเมื่อมีเรื่องเดือดร้อนต้องดูทันที นั้นหมายถึงการที่จะแก้ไขทันเหตุการณ์ได้ดีต้องทำขณะนั้น อย่าชะลอจนเรื่องเงียบหายไปโดยไม่สนใจหรือนิ่งเฉยจะทำให้เสียระบบการทำงานเสียระบบการปกครอง การบริหารงานต้องมีระบบจัดการระบบให้ดีลำดับเหตุการณ์ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์อย่านิ่งดูตายต้องขวนขวายหางานอยู่เสมอ และท่านยังให้แนวคิดในสิ่งที่พึงทำคือการข่าวข้อมูลสื่อสารต้องรวดเร็วทันใจทันเหตุการณ์ เมื่อได้รับข่าวสารข้อมูลแล้วต้องรายงานผู้บังคับบัญชาของตนเองโดยเป็นลายลักษณ์อักษร รายงานความคืบหน้าของสถานการณ์ และการทำเชิงรุก รู้ทัน รู้คน รู้งาน รู้กาล เป็นแวมองเลือกหาคนดีมีฝีมือมารวมทีมเพื่อสนองงานและให้พิจารณาความดีความชอบให้กำลังใจด้วยผลงานที่เขาได้ทำ นั่นคือการส่งเสริมคนดีมีฝีมือได้ทำงาน การทำงานนั้นอย่าให้กระทบกระทั่งระบบการปกครองในระดับเบื้องบน หรือระดับสูงขึ้น...”

4.2 วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการศาสนศึกษา

การศึกษาเป็นกิจการของคณะสงฆ์ประเภทหนึ่งที่สำคัญมาก พระธรรมปิฎกได้กล่าวไว้ว่า “ถ้าเราไม่สามารถสร้างเครื่องมือและพัฒนานั้นอย่างดีเหลือเกินมีประสิทธิภาพ แต่คนใช้เครื่องมือไม่เป็นบัณฑิต อาจนำไปใช้ในทางโทษได้ โบราณถือว่า ยืนดาบให้กับโจร ฉะนั้นการสร้างคนให้เป็นบัณฑิต จึงเป็นเรื่องสำคัญ” ในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริม การศาสนศึกษาของคณะสงฆ์” (มาตรา 15 ตรี) และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ส่วนกลาง มหาเถรสมาคมได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษาว่า “ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม” ทั้งได้กำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นว่า “ควบคุมและส่งเสริม การศาสนศึกษาให้ดำเนินเป็นไปด้วยดี” การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของบรรพชิต และคฤหัสถ์หรือ การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมซึ่งเป็นหนึ่งในสี่ธรรม 2 ประการของบรรพชิต และคฤหัสถ์ 1 ใน ปัจจุบันจัดการศึกษาของสงฆ์ เป็น 2 ส่วน คือ 1) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม – บาลี และ 2) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ การศึกษาปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ และมุ่งให้ศึกษาตามหลักไตรสิกขา คือ 1) สीलสิกขา การอบรมกาย วาจา 2) จิตสิกขา การอบรมใจ และ 3) ปัญญาสิกขา การอบรมกาย วาจา ใจ ด้วยปัญญา

พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ได้ให้ทัศนคติเกี่ยวกับการศึกษาว่า “ การศึกษามาจาก ภาษาบาลีว่า สิกขา คำว่า สิกขา มีรากศัพท์ว่า สิกข หมายถึง วิชโซปาทาน แปลว่า การแสวงหาวิชา ส่วนคำว่า วิชา หมายถึง ความรู้สภาวะแท้จริงของสิ่งทั้งหลาย ดังนั้น สิกขาหรือศึกษาจึงหมายถึง การแสวงหาวิชาหรือความรู้แจ้ง ซึ่งก็คือปัญญานั้นเอง นั่นคือการศึกษาเป็นกระบวนการแสวงหา ปัญญาและกำจัดอวิชชาไปพร้อมกัน เมื่อปัญญามา อวิชชาก็หายไป เหมือนแสงสว่างเกิดขึ้นก็ขับไล่ ความมืดไปด้วย พระพุทธเจ้าจึงเปรียบปัญญาเหมือนแสงสว่างว่า นตถิ ปญญาสมา อาภา ไม่มีแสงสว่างใดเสมอด้วยปัญญา แสงสว่างคือปัญญาขับไล่ความมืด คือ อวิชชา ภารกิจของ การศึกษาคือการ สร้างปัญญาหรือวิชา ซึ่งหมายถึงความรู้สภาวะแท้จริงของสรรพสิ่งรูัจริงให้ถึงแก่นแท้ ของสิ่งทั้งปวง ไม่ว่าจะเรียนเรื่องอะไรก็ตาม ความรู้อย่างนี้ท่านเรียกว่า ยถาภูตญาณทัศนะ” พระพุทธศาสนา เป็น ศาสนาแห่งการศึกษา กระบวนการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา เรียกว่า สิกขา ซึ่งก็คือการศึกษานั้นเอง พระพุทธศาสนาจึงเป็นขบวนการทางสังคมที่ปฏิวัติระบบ การศึกษาในประเทศอินเดีย เมื่อสมัยก่อนประเทศอินเดียไม่มีระบบการศึกษาเพื่อมวลชน มีการเรียนการสอนคัมภีร์พระเวทสำหรับผู้ชายในวรรณะพราหมณ์ การศึกษาคัมภีร์นี้จะเป็นเรื่องปกปิดลับ คณวรรณะต่ำ เช่น วรรณะศูทร ไปแอบฟังคนสอนคัมภีร์พระเวท จะต้องถูกทำโทษด้วยการเอาตะกั่ว เคียวร้อน ๆ กรอกหู ถ้าคน วรรณะศูทรบังอาจสวดสาธยายคัมภีร์พระเวทก็จะต้องถูกตัดลิ้น ดังนั้น การศึกษาพระเวทจึงเป็นเรื่อง ลึกลับที่ถ่ายทอดเฉพาะกลุ่ม งานหลักหรือภารกิจที่สำคัญของสถาบันสงฆ์คือการศึกษาระบบต่างๆ ที่ จัดขึ้น ในทาง ปกครองกัณฑ์ ทางเลี้ยงชีพกัณฑ์ ทางชีวิตสังคมนิกัณฑ์ ล้วนมุ่งเน้นให้เป็นเครื่องมือส่งเสริม สนับสนุนระบบ การศึกษาอบรมทั้งนั้น กล่าวได้ว่าการศึกษาเป็นความหมายหรือเป็นตัวแท้ของชีวิต พรหมจรรย์ คำสอน และบทบัญญัติต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนามีสาระสำคัญที่ส่งเสริมการศึกษา การอบรม ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องมีระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณสมบัติและ ความสามารถต่าง ๆ ตลอดจน ลงมือกระทำกรต่างๆ ด้วยวิธีการอันถูกต้องเพื่อเข้าสู่จุดมุ่งหมายหรือ บรรลุสิ่งนั้นๆ คือต้องมีการศึกษา เท่านั้นเอง

พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ได้ให้เหตุผลการศึกษาปริยัติธรรมว่า “ การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนกบาลี นับว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้ เพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้วก็จะไม่สามารถรู้และเข้าใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกได้ คณะสงฆ์ในจังหวัดร้อยเอ็ด ๘. ประกอบด้วย 20 อำเภอ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาพระ ปริยัติธรรมแผนกบาลี จึงส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนในเขตปกครอง เพื่อเป็นการรักษาพระ พุทธพจน์ และอนุรักษ์ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ได้ส่งเสริมและให้ความสำคัญต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก ท่านได้กล่าวไว้ว่า “ ถ้าพระสงฆ์ทั้งหลายไม่จัดการศึกษาเล่าเรียนให้พระภิกษุสามเณรให้ได้รับ การศึกษาแล้ว ใครจะเอาใจใส่ตอนนี้ ถ้าเราไม่เสียสละไม่จัดการศึกษาอย่างที่เรทำได้ที่ดีที่สุด ใคร

จะมาทำให้เรา ให้เด็กได้เรียนวิชาพระพุทธศาสนา มีการปลูกฝังอบรมให้เด็ก ๆ ได้เรียนศาสนาได้ดี และเก่ง เราคิดว่าการจัด การศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณรควรมีคุณภาพไม่ด้อยกว่าการศึกษาของเด็กทั้งหลาย ถึงเวลาที่เรตองทุ่มให้ทุกฝ่ายจัดการศึกษาอย่างดีเพื่อพระภิกษุสามเณร ถ้าเราไม่ดูแลกันเองใครจะมาดูแลเรา” นอกจากนี้ ยังได้ปรารภถึงความสำคัญของการศึกษาพระธรรมวินัยและคุณค่าการศึกษาว่า “ในส่วนตัวผมมีความรู้สึกว่เมื่อต้องรับผิดชอบงานพระศาสนา สิ่งที่จะต้องทำคือ การส่งเสริมการศึกษา ภาษาบาลี คณะสงฆ์ไทยที่เข้มแข็ง เป็นหลัก เป็นผู้นำทางสังคม ต้องศึกษาพระธรรมวินัยได้อย่าง “เราต้องรับผิดชอบเรื่องการศึกษา ต้องดูแลให้เรียนภาษาบาลี ให้ศึกษา และลึกซึ้ง...” พระไตรปิฎกเป็นหลัก มิฉะนั้นสักวันเมื่อพระไม่รู้ภาษาบาลีไม่เข้าใจธรรมะอย่างลึกซึ้งขึ้นธรรมมาสน์เทศน์ ชาวบ้านจะเทศน์ได้ดีกว่าเรา ในมหาวิทยาลัยชาวบ้านเรียนพระพุทธศาสนาหรือเรียนภาษาบาลีถึงระดับปริญญาโท ถ้าเราเรียนแต่ไม่เท่าเขาเราจะรักษาพระพุทธศาสนาและเป็นผู้นำเขาได้อย่างไร เมื่อเราเข้ามา ในพระศาสนาเป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี...”

สรุปได้ว่า พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับศึกษาทั้งแผนกปริยัติธรรม อุดมศึกษาทำให้ได้รับยกย่องชื่นชมในความเป็นผู้สนใจการศึกษา ดังข้อความตอนหนึ่งที่มีผู้กล่าวยกย่องชื่นชมว่า “ท่านทั้งหลายมีเจ้าคณะจังหวัดดี มีความดีพร้อม ที่บอกว่ามีเจ้าคณะจังหวัดดี เพราะท่านสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาบาลี ท่านเคยเป็นรองอธิการบดีควบคุมดูแลมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งท่านก็เป็นเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด ๓. โดยที่งานทั้งสองไม่เสีย”

4.3 วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้ำนการศึกษาสงเคราะห์

ในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี (พ.ศ. 1781 - 1921) เป็นการศึกษาแบบโบราณ มีความเจริญสืบต่อมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมัยกรุงสุโขทัย รัฐบาลและวัดรวมกันเป็นศูนย์กลางแห่งประชาคม กิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐและวัดย่อมเป็นการสอนประชาชนไปในตัว วิชาที่เรียน คือ ภาษาบาลี ภาษาไทย และวิชาสามัญขั้นต้น สำนักเรียน มี 2 แห่ง คือ วัดเป็นสำนักเรียนของบรรดาบุตรหลานขุนนางและราษฎรทั่วไป มีพระที่เชี่ยวชาญภาษา บาลีเป็นครูสอน เพราะสมัยนั้นเรียนภาษาบาลีกันเป็นพื้น ใครรู้พระธรรมวินัยแตกฉานก็นับว่าเป็น ปราชญ์ และสำนักราชบัณฑิตซึ่งสอนเฉพาะเจ้าหน้าที่บุตรหลานข้าราชการเท่านั้น

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893-2310) การศึกษาทั่วไปตกอยู่แก่วัด ราษฎรนิยมพา ลูกหลานไปฝากพระเพื่อเล่าเรียนหนังสือ พระก็ยินดีรับไว้ เพราะท่านต้องมีศิษย์ไว้สำหรับปรนนิบัติ ศิษย์ได้รับการอบรมในทางศาสนา ได้เล่าเรียนอ่านเขียนหนังสือไทยและบาลีตามสมควร เพื่อเป็นการ

ตระเตรียมสำหรับเวลาข้างหน้าเมื่อเติบโตขึ้น จะได้สะดวกในการอุปสมบท การให้ผู้ชายที่มีอายุครบ 20 ปี บริบูรณ์อุปสมบทเป็นพระภิกษุ นั้น เป็นประเพณีที่มีมานานแล้ว

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนจบ การศึกษาอื่นนอกจากศาสนาหรือสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน การศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพประสิทธิภาพในการรักษา ความมั่นคงของชาติ และสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ไทย ได้ทำ หน้าที่จัดการศึกษาและให้การศึกษาแก่คนไทยตั้งแต่อดีตมาแล้ว เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นสภาพการณ์ ต่าง ๆ เปลี่ยนไปทำให้บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ลดลง ก็คงเหลือแต่การศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น ดังนั้น การศึกษาสงเคราะห์คือการให้การศึกษาแก่รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน อนึ่ง มหาเถรสมาคมยังได้ให้ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์โดยประกาศเรื่องการจัดตั้งทุนสงเคราะห์แก่นักเรียน นักศึกษา โดยกำหนดข้อบัญญัติในเรื่องการจัดตั้งว่า การตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้น ประถมศึกษา ให้ เป็นไปตามกุศลเจตนาของวัดทั้งหลายที่มีกำลังและสามารถจะจัดทำได้ มิให้มีการ บังคับด้วยประการใด ๆ ห้ามมิให้นำเงินการกุศลหรือเงินผลประโยชน์ หรือเงินอื่นใดของวัดมาจัดตั้ง ทุนเพื่อการนี้ ห้ามมิให้วัดกู้ยืมเงินมาจัดตั้งเป็นทุนไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งชั่วคราวหรือการจัดตั้งถาวร เป็นต้น การสงเคราะห์ให้คนหรือประชาชนได้รับการศึกษา ยังไม่มีครูฝ่ายฆราวาสเพียงพอ ก็ได้อาศัย ศาลาหรือเสนาสนะใด ๆ ของวัดเป็นโรงเรียน พระสงฆ์เห็นความจำเป็นที่บุตรหลานของประชาชนใน ท้องที่ของวัดนั้นจะต้องมีโรงเรียนให้เรียน ก็ช่วยกันชักชวนนำประชาชนช่วยสร้างโรงเรียนขึ้นในวัด เพื่อให้บุตรหลานของชาวบ้านได้เล่าเรียน รัฐบาลก็เผด็จสงฆ์ให้ช่วยรับภาระจัดโรงเรียนและเป็นครู สอน นับเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ ตั้งแต่แรกที่รัฐเริ่มจัดการศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การศึกษาสงเคราะห์เป็นการศึกษาที่นอกเหนือ

จากการศึกษาภาคปริยัติธรรม พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ให้ความหมายและ แนะนำจัดการในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ว่า การศึกษาสงเคราะห์เป็นการส่งเสริมให้เด็ก และเยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลกและทางธรรมนอกเหนือจากการสงเคราะห์ ในวัดหรือสถานที่ ศึกษาต่าง ๆ การตั้งศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ การตั้งเด็กและเยาวชนมาศึกษาธรรม การเปิด สอนธรรมศึกษา ให้แก่เด็กและนักเรียนนั้นจัดพระสงฆ์ให้เข้าอบรมในสถานที่ศึกษา การบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อน เปิดให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาในช่วงภาคฤดูร้อน และการมอบทุนการศึกษาสงเคราะห์ การตั้งทุนนิธิ เพื่อการศึกษาเหล่านั้น จัดเป็นการศึกษาสงเคราะห์ คณะสงฆ์กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจของ คณะสงฆ์ แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ 1) การศึกษาอื่นนอกจากการศาสนาที่พระสงฆ์ดำเนินการ เพื่อสงเคราะห์ประชาชนหรือ พระภิกษุสามเณร และในปัจจุบันนี้การศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จัดได้ถึง 4 ประเภท คือ (1) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เดิมจริง ๆ เป็นโรงเรียนราษฎร์ ของวัด โดยที่วัดจัดตั้งเป็นมูลนิธิของวัดเพื่อช่วยเหลือประชาชนเป็นหลัก (2) โรงเรียนสงเคราะห์เด็ก

ยากจนตามพระราชประสงค์เป็นโรงเรียนอยู่ในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาของเอกชน อยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ และเป็นโรงเรียนสงเคราะห์ เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ เพื่อให้ พระภิกษุสามเณรได้ดำเนินการกิจการคณะสงฆ์เพื่อพัฒนาส่งเสริมและสงเคราะห์เด็กและเยาวชน เพื่อให้เขาเหล่านั้นมีโอกาสใกล้้วดาวารามยิ่งขึ้น (3) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดจัดตั้ง ขึ้นเพื่อให้นักศึกษาอบรมปลูกฝัง ศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอน เฉพาะวันอาทิตย์ จัดตั้งตาม ระเบียบกรมการศาสนา และ (4) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จัดตั้ง ขึ้นเพื่ออบรมเด็กเล็กวัยก่อนเรียน จัดตั้งขึ้นตามระเบียบของกรมการศาสนา และ 2) การสงเคราะห์ เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษา

สรุปได้ว่า พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) มีส่วนการจัดการศึกษาสงเคราะห์โดยวิธีอื่น จากการศึกษาหรือการสงเคราะห์สถาบันการศึกษาหรือการสงเคราะห์บุคคลผู้กำลังศึกษา พระ สังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะดำเนินการทั้งเป็นการส่วนตัว หรือเป็นการคณะได้ ซึ่งถือว่าการ ศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ และผลสะท้อนถึงพระภิกษุสงฆ์โดยตรง การสงเคราะห์การศึกษา สามารถดำเนินการได้ ดังนี้ 1) ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และ อุดมศึกษา 2) ช่วยพัฒนาสถานการศึกษา 3) ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา และ 4) ช่วยเฉพาะ บุคคลผู้กำลังศึกษา

4.4 วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการเผยแผ่

การเผยแผ่หลักพระพุทธธรรมคำสอน ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ เพื่อปลูกฝัง อบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดี มีศีลธรรมและประพฤติปฏิบัติชอบนั้น อบรมสั่งสอนประชาชนให้ เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ สัน สอนให้ผู้เรียนบังเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมก่อให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา และตั้งตนอยู่ใน สัมมาปฏิบัติ เพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ยังประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติ การ พัฒนาศักยภาพของคณะสงฆ์ เพื่อให้องค์กรคณะสงฆ์เข้มแข็งมีประสิทธิภาพในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนานั้น

พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ได้ให้ทัศนะคิดว่า “คณะสงฆ์และองค์กรของชาวพุทธ ต้องเริ่มคิดว่า เราจะใช้สื่อให้เป็นประโยชน์เพื่อต่อต้านสิ่งที่เป็นปฏิปักษ์กับวัฒนธรรมไทย และค่านิยม แบบพุทธได้อย่างไร ทางคณะสงฆ์นั้นคงจะต้องรุกทางสื่อให้มากยิ่งขึ้น ถึงเวลาแล้วที่คณะสงฆ์ต้องมี โฆษกคณะสงฆ์ หรือโฆษกมหาเถรสมาคมที่เป็นพระสงฆ์ เพื่อช่วยชี้แนะแก้ไขสถานการณ์ พระพุทธศาสนาเมื่อมีคนมาย่ำยี โดยเผยแผ่ทางสื่อสารเวลาปัญหากระทบก็สามารถแก้ไขได้”

ฉะนั้น พระสงฆ์ควรตระหนักในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) วัตถุประสงค์กัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาตินี้ 2) สัมปรายิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาติหน้า และ 3) ปรมัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพาน ในส่วนงาน องค์การเผยแผ่ได้สนองนโยบายของคณะสงฆ์ และรัฐบาลโดยกำหนดกฎเกณฑ์ให้คณะสงฆ์จังหวัด ร้อยเอ็ด ธ. ได้ยึดถือตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. 2484 ที่ กำหนดหน้าที่ของเจ้าคณะพระสังฆาธิการและพระสงฆ์เกี่ยวกับการเผยแผ่ไว้ คือ 1) อบรมภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องจรรยาปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่าง ๆ โดยถูกต้อง 2) อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย 3) หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอน หรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ 4) แนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ 5) เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับพระศาสนา 6) หาอุบายวิธีสกัดกั้น สัทธิธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้นหรือบำบัดที่เกิดขึ้นให้หมดไปโดยชอบ 7) ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนาและอบรมในทางศีลธรรม มีการไหว้พระสวดมนต์ เป็นต้น 8) ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลี หรือเพื่อประโยชน์แก่ ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง เกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์บ้าง เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักาศิลปวัฒนธรรมตามวัดต่าง ๆ ได้ท่องได้อ่าน ตามสมควรแก่สถานที่และโอกาส และ 9) ขวนขวายจัดหาเครื่องอุปกรณ์ในการเรียนภาษาไทยบางประเภทสำหรับชั้นประถมศึกษา ขึ้นไว้ เพื่อเด็กที่ขัดสนนิยมใช้ในการเรียน

นอกจากนี้ พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) มีวิธีการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตปกครองคณะจังหวัดร้อยเอ็ด ธ. โดยยึดรูปแบบตามมติมหาเถรสมาคม และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นหลัก โดยที่ดำเนินการจัดให้มีการฝึกอบรมพระนักเทศน์นักเผยแผ่แก่เจ้าคณะพระสังฆาธิการ ท่านได้ให้แนวคิดในการเผยแผ่โดยภาพรวม คือจะต้องให้หน้าที่รับผิดชอบด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามบทบัญญัติมาตรา 37/3 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 คือ มาตรา 37/3 เจ้าอาวาสวัดมีอำนาจหน้าที่เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้า อาวาส หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส จะต้องประพฤติ จะต้องปฏิบัติ จะต้องจัด จะต้องทำ อันเป็น ภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส หรือผู้รักษาการเจ้าอาวาส แยกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) เป็นธุระในการจัดการศึกษาธรรม และสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และ 2) เป็นธุระในการอบรมและสั่งสอนธรรมแก่คฤหัสถ์ งานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด ธ. ได้ร่วมกับวัดบึงพระลานชัยจัดโครงการอบรมหลักสูตรพระนักเทศน์ นักเผยแผ่ แก่เจ้าคณะพระสังฆาธิการพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด ธ. มุ่งเน้นที่ความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจในหลักการเผยแผ่ แล้วนำไปปฏิบัติ

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยกำหนดสาระัตถะที่เป็นนโยบายในการเผยแผ่ คือ 1) หลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับมีความรู้ความเข้าใจหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สามารถนำหลักธรรม และวิธีการไปประยุกต์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีรายละเอียดเกี่ยวกับขอบข่ายที่พระนักเผยแผ่ต้องรู้ในหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ (1) นโยบายคณะสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (2) หลักและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (3) ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (4) การตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) และ (5) บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) บทบาทพระสงฆ์กับงานพระธรรมทูต เพื่อให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่พระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ คือ (1) หน้าที่ของพระธรรมทูต (2) ความสำคัญของพระธรรมทูต (3) คุณสมบัติและลักษณะพระธรรมทูตที่พึงประสงค์ (4) บทบาทพระธรรมทูตกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศ และ (5) บทบาทพระธรรมทูตกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่างประเทศ 3) พระสงฆ์กับการอบรมศีลธรรมแก่เยาวชน เพื่อให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับมีความรู้ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการอบรมศีลธรรมแก่เยาวชน เพื่อสร้างอนาคตที่ดีของประเทศชาติต่อไป คือ (1) หลักการ วิธี และกระบวนการในการจัดอบรม (2) กลุ่มเป้าหมายของผู้เข้ารับการอบรม (3) บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการสอนศีลธรรมแก่เยาวชน และ (4) ตัวอย่างการจัดโครงการอบรมศีลธรรมแก่เยาวชน 4) พระสงฆ์กับการใช้สื่อในการสอน เพื่อให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับมีความรู้ความเข้าใจในการใช้สื่อการสอนต่าง ๆ และสามารถนำไปใช้ประกอบการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ (1) ความหมายและความสำคัญของสื่อการสอน (2) ประโยชน์ในการใช้สื่อการสอน (3) วิธีการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ (4) พระสงฆ์กับประสิทธิภาพการใช้สื่อการสอน และ (5) พระสงฆ์กับการใช้สื่อเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) สื่อสารมวลชนกับคณะสงฆ์ เพื่อให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับมีความรู้ความเข้าใจในการใช้สื่อสารมวลชน เช่น สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น และตระหนักว่าสื่อสารมวลชนมีบทบาท สำคัญในสังคมปัจจุบัน คือ (1) ความสำคัญของสื่อสารมวลชน (2) หลักการและจรรยาบรรณของสื่อสารมวลชน (3) พ.ร.บ. คลื่นความถี่กับการพระศาสนา (4) ชนิดและรูปแบบของสื่อสารมวลชน และ (5) บทบาทพระสงฆ์กับสื่อสารมวลชน และ 6) งานประชาสัมพันธ์คณะสงฆ์ เพื่อให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักและวิธีการประชาสัมพันธ์ และสามารถนำหลักการและวิธีการไปประยุกต์ใช้กับงานคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ (1) หลักและวิธีการประชาสัมพันธ์ (2) องค์ประกอบของการประชาสัมพันธ์ (3) ความสำคัญของการวางแผนประชาสัมพันธ์ (4) การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์ และ (5) แนวทางการประชาสัมพันธ์

สรุปได้ว่า พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) มีนโยบายและวิธีการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด ธ. ได้ปฏิบัติทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอัน

เป็นหัวใจหลักในการประกาศพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงถาวรนั้น นับว่าได้ทำตามพุทธประสงค์ที่ทรงส่งสาวกประกาศพระพุทธศาสนาในเบื้องต้นแห่งพุทธกาล และเอื้อเพื่อต่อภพ ระเบียบพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทยเป็นอย่างยิ่ง ได้แสดงเหตุผลการเผยแพร่พระพุทธศาสนาว่า “การเผยแพร่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสงฆ์ เพราะว่าพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนานั้นจะต้องมีความรู้ความสามารถและเทคนิควิธีการนอกเหนือจากความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จึงจะสามารถทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ”

4.5 วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการสาธารณูปการ

สาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. 2484 ใช้คำว่า “องค์การสาธารณูปการ” แต่ในปัจจุบันบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์เรียกว่า “การสาธารณูปการ” ทั้งองค์การสาธารณูปการและการสาธารณูปการ มีความหมายในการรวมกิจการคณะสงฆ์อย่างเดียวกัน กล่าวคือหมายถึง 1) การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน 2) กิจการอันเกี่ยวกับการวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง 3) กิจการของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร และ 4) การศาสนสมบัติของวัด จะเห็นได้ว่าสาธารณูปการจะเน้นในส่วนบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้ เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์โดยตรง ในส่วนรัฐและพุทธบริษัทจะต้องอุปถัมภ์ ด้วยไม่ว่าจะก่อสร้างหรือบูรณะรักษาเสนาสนะของสงฆ์ ได้มีนโยบายการบริหารงาน

สรุปได้ว่า พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ได้มีทัศนคติด้านสาธารณูปการ ในการอบรมพัฒนาบุคลากรคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด ๓. ว่า “พระสังฆาธิการทุกรูปต้องมองเห็นความสำคัญการจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง และรู้จัก วิธีการบริหารงานสาธารณูปการ เป็นอย่างดี มีเทคนิคและวิธีการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่ รับผิดชอบ ขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้าง การบริหารจัดการงานสาธารณูปการที่ดี และต้องรู้จักวิธีการ บูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและพัฒนาวัดให้สงบร่มรื่น เป็นศูนย์กลางพัฒนาของชุมชน โดยกำหนดยึด หลักการบริหารบูรณปฏิสังขรณ์ การรักษาดูแลทะนุบำรุง ศาสนวัตถุ และการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนา ตัวอย่าง ถึงกระนั้นก็ตามพระสงฆ์จะมีเพียงหน้าที่ในการทำนุบำรุงรักษาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมี การอนุรักษ์ศาสนสถาน คือดูแลรักษาศาสนสถานให้มั่นคงถาวรและเป็นการอนุสรณ์สถานแก่นุชนรุ่น หลังได้

4.6 วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

สาธารณสุขสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณสุขประโยชน์ของหน่วยงานหรือของบุคคลหรือคณะบุคคลเว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการสงเคราะห์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูล หรืออุดหนุนจนเจือกิจการของรัฐหรือของเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือการช่วยเหลือ เกื้อกูลหรือการอุดหนุนจนเจือสถานที่ซึ่งจะเป็นสาธารณสุขสมบัติหรือประชาชนทั่วไป และการเกื้อกูลทำ ประโยชน์ร่วมกันไม่ว่าทั้งที่เป็นคำแนะนำความคิดและวัตถุประสงค์ของ ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ถือว่าการให้ธรรมเป็นทานย่อมชนะการให้ทานทั้งปวง ฉะนั้น การสอนหนังสือก็ถือการแนะนำที่เกี่ยวกับ ความรู้ที่ดีจัดเป็นสาธารณสุขประโยชน์ทั้งนั้น

สรุปได้ว่า พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ได้เสนอนโยบายของรัฐบาลหรือมหาเถรสมาคมเกี่ยวกับการจัดสาธารณสุขหรือสาธารณสุขสงเคราะห์ทั้งสงเคราะห์หน่วยประชาชนและพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด ๓. มีกำหนดนโยบายส่งเสริมสาธารณสุขประโยชน์ เช่น โครงการทุนวัดช่วยวัด โครงการรักษาโรคเรื้อน โครงการสงเคราะห์ส่งเงินบำรุงโรงพยาบาลสงฆ์ สาธารณสงเคราะห์แยกโดยลักษณะคือ 1) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น หน่วยอบรม อบท. ห้องสมุดเพื่อ ประชาชน มูลนิธิเพื่อคนยากจน 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณสุขประโยชน์ เช่น การ พัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาวัด เป็นต้น 3) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสุขสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดคลอง การพัฒนาก่อสร้างวัดพัฒนาโรงเรียน เป็นต้น และ 4) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป เช่น การช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยากเพราะ ภัยทางธรรมชาติ เช่น วาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย เหล่านี้ถือว่าการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนอื่นทั้งนั้น รวมเป็นถึงการสงเคราะห์คนวัยชรา สถานเด็กกำพร้า เป็นต้น

4.7 สรุป

การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด ท่านมีวัตรปฏิบัติโดยทำวัตรเช้า-เย็นไหว้พระสวดมนต์พร้อมกับพระภิกษุสามเณรในอุโบสถทุกวันตลอดปี มีการทำอุโบสถกรรม (สวดพระปาฏิโมกข์) ทุกกึ่งเดือน ท่านได้อบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณรด้วยการนั่งสมาธิทำวิปัสสนากัมมัฏฐาน และท่านยังมีทัศนะในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา 6 ด้าน คือ

ด้านการปกครอง มีทัศนะการปกครองในฐานะเจ้าอาวาส ท่านปกครองคณะสงฆ์ใช้หลักธรรมวินัยและกฎหมายของคณะสงฆ์กฎระเบียบของวัด คำสั่งของมหาเถรสมาคม และแนวปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร จัดให้มีการปกครองเป็นคณะเดียวกัน และมอบให้พระภิกษุผู้มีพรรษามากและมีความรู้เป็นผู้ควบคุมดูแลภายในวัด เพื่อให้อยู่ด้วยความเรียบร้อยและเป็นหมู่คณะ ส่วน

บทบาทด้านการปกครองในฐานะเจ้าคณะจังหวัด ท่านได้ทำงานร่วมกับเจ้าอาวาสทุกวัดในจังหวัด โดยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างวัด มีการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดในวัดต่าง ๆ เพื่อสร้างความผูกพันทางด้านไมตรีจิต และได้ปฏิบัติและยึดหลักพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบ คำสั่งและประกาศต่าง ๆ ซึ่งเป็นคำสั่งของผู้บังคับบัญชาสูงสุดอีกด้วย และท่านได้ปฏิบัติ 4 ประการ ได้แก่ การแต่งตั้งผู้ที่เหมาะสมในการปกครองดูแล การควบคุมให้ปฏิบัติตามวินัยสงฆ์มีการวางกฎระเบียบของวัด และการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง

ด้านการศาสนศึกษา ท่านเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมประจำสำนักศาสนศึกษาวัดมิ่งเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนวิโรจน์ผดุงศาสน์ ท่านได้ส่งเสริมการศึกษาตามหลักไตรสิกขา ใช้หลักธรรมะในการพัฒนาการศึกษาโดยใช้ความรู้ความสามารถของท่านในการสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธา เป็นผู้หลอมรวมคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและเป็นการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ท่านให้ความสำคัญการศึกษาสูงสุด ท่านกระทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี เสริมกำลังใจให้กับทุกคนที่รักในการศึกษาแต่ขาดแคลน ท่านไม่เพียงแต่ให้การสนับสนุนการศึกษาธรรมของพระสงฆ์ สามเณร ในส่วนของบุคคลทั่วไปท่านก็ให้การสนับสนุนไม่ต่างกัน อย่างเช่นการสนับสนุนการสอบนักธรรมของนักเรียน รวมถึงครู อาจารย์ ในโรงเรียน อีกทั้งจัดอบรมบาลีก่อนสอบ ท่านยังคอยให้การสนับสนุนสอดส่องดูแลในด้านศาสนศึกษาอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ เรื่อง ให้การสนับสนุนทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์สถานที่รวมถึงบุคลากรอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด มุ่งพัฒนาสถานศึกษาแห่งนี้ให้มีมาตรฐานประชาชนทั่วไปก็สามารถมาเรียนได้

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ท่านได้สนับสนุนส่งเสริมสวัสดิการแก่นักเรียนที่เรียนหนังสือในวัดและนอกวัด ส่งพระภิกษุสามเณรไปศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ต่างจังหวัด และระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ส่งเสริมเยาวชนชายที่ยากจนให้เข้ารับการศึกษาเพื่อศึกษาเล่าเรียนในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา ปัจจุบันมีพระภิกษุสามเณรศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนวิโรจน์ผดุงศาสน์ จำนวน 90 รูป ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนแผนกนักธรรม/ธรรมศึกษาตรีโท เอก ภายในวัด พร้อมมอบรางวัลแก่นักเรียนธรรมศึกษา ที่สอบผ่านหลักสูตรแต่ละช่วงชั้น ตั้งกองทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดีแต่ฐานะยากจนให้รางวัลแก่นักเรียนที่มีความตั้งใจขยันหมั่นเพียรในการศึกษาทุกปีการศึกษา

ด้านการเผยแผ่ธรรม ท่านเป็นผู้แสดงธรรมทุกวันธรรมสวนะ และงานฉาปนกิจศพทั่วไปในวัดและต่างจังหวัด ได้รับแต่งตั้งเป็นพระธรรมทูต เป็นหัวหน้าหน่วย อ.ป.ต. จังหวัด เป็นผู้จัดการโรงเรียนวิโรจน์ผดุงศาสน์ เป็นผู้อำนวยการดำเนินการจัดโครงการบรรพชาอุปสมบทภาคฤดูร้อน จัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนและประชาชน โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ สถานศึกษา และพ่อค้า ประชาชน ท่านเป็นผู้ดำเนินการเปิดสอนธรรมศึกษาตรี โท เอก สำหรับเยาวชนในพรรษา ท่านได้เข้าร่วมประชุมอบรมเป็นพระนิเทศแม่แบบหอประชุมใหญ่พุทธ

มณฑล จังหวัดนครปฐม ร่วมเป็นประธานจัดอบรมพระนวกะประจำปีคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด ดำเนินการจัดโครงการสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาปฏิบัติธรรมถวายเป็นพุทธบูชาเนื่องในวันวิสาขบูชา จัดให้มีการประกอบพิธี วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา ตามประเพณีนิยมทั้งทางราชการและคณะสงฆ์ มีพระภิกษุ สามเณร ประชาชน ครู และนักเรียน เข้าร่วมพิธี มีการอบรมพระภิกษุสามเณรหลังจากทำวัตรในเวลาเย็น จัดการอบรมศีลธรรมแก่นักเรียน ประชาชนจัดให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับการเผยแพร่ คือ สร้างหอกระจายข่าว เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางราชการรายการธรรมะ และข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน

ด้านการสาธารณูปการ งานก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดท่านได้ดำเนินจัดเสนาสนะให้เป็นระเบียบตามแบบแปลนที่วัดกำหนด สร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็กภายในวัด จัดตั้งอบรมประชาชนประจำจังหวัด อปจ. พร้อมจัดซื้อเครื่องปรับอากาศให้ มอบตู้เอกสารให้แก่โรงเรียนวิโรจน์ผดุงศาสน์ มอโบเต๊ะโซฟาไม้ จัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์สำนักงานเพื่อใช้ในสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดและให้พระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาได้ใช้ร่วมกันภายในวัด และปัจจุบันได้ดำเนินการก่อสร้างกุฏิ ศาลาการเปรียญลักษณะทรงไทย สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก-ไม้ หลังคามุงกระเบื้อง พื้นปูหินแกรนิต และยังได้ดำเนินการถมที่บริเวณวัดที่ได้ทำการซื้อขาย ส่วนงานบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด ได้ดำเนินการบูรณะซ่อมแซมมอโบสถเปลี่ยนหลังคามุงกระเบื้องใหม่หมดทั้งหลัง และวาดภาพศิลปะภายในทาสีใหม่ เทพื้นปูนบริเวณรอบ ๆ และซ่อมแซมบันได ประตูไม้ประดับรอบ ๆ บริเวณ บูรณะซ่อมแซมกุฏิโดยการทาสีใหม่และซ่อมหลังคา บูรณะซ่อมแซมศาลาอเนกประสงค์โดยการปูกระเบื้องใหม่ บูรณปฏิสังขรณ์ศาลาอเนกประสงค์โดยการสร้างเป็นอาสน์สงฆ์ทำด้วยพื้นไม้ บูรณปฏิสังขรณ์ศาลาห้องสมุด บูรณปฏิสังขรณ์ศาลาการเปรียญ 2 ชั้นโดยทำการติดฝ้าเพดานชั้นบน

ด้านสาธารณสงเคราะห์ ท่านเป็นผู้ดำเนินการซื้อดินสร้างถนนลูกรัง เป็นถนนทางลัดสำหรับนักเรียนในการสัญจรไปมาได้สะดวกสบายขึ้น ร่วมสร้างศาลาหมู่บ้าน ได้บริจาคเงินส่วนตัวสร้างศาลาอนุสรณ์ ได้บริจาคเงินส่วนตัวสร้างกุฏิ และได้บริจาคเงินส่วนตัวสร้างศาลาห้องสมุดให้แก่วัดในจังหวัดร้อยเอ็ด

การส่งเสริมพระพุทธศาสนาใน 6 ด้าน เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการต้องปฏิบัติตามให้เป็นไปตามอำนาจและหน้าที่โดยถือว่าเป็นกรอบใหญ่ที่พระสังฆาธิการต้องส่งเสริม โดยใช้หลักการหรือทฤษฎีในการส่งเสริมมาประยุกต์ใช้ในการนี้ เพื่อให้การส่งเสริมพระพุทธศาสนาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยชอบธรรม ในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาใน 6 ด้าน ที่สำคัญที่สุด คือ การปกครอง จะเห็นได้จากการใช้คำว่า “การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม” เพื่อเรียกการปกครองซึ่งถ้าหากพระสังฆาธิการได้ส่งเสริมด้านการปกครองให้เกิดความเรียบร้อยดีงามแล้วหากมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การอื่น ๆ ก็ จะเกิดความเรียบร้อยดีไปด้วย สำหรับการศาสนศึกษาเปรียบเสมือนเข็มทิศชี้ทางที่ถูกต้อง เพราะการศึกษาพระธรรมวินัยนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องเมื่อมีการปฏิบัติที่ถูกต้องก็จะนำไปสู่ปฏิเวธ คือ

ความรู้แจ้งเห็นจริง การศึกษาสงเคราะห์เป็นอีกประการหนึ่งที่พระสังฆาธิการต้องจัดให้มีเพื่อเป็นการ
 เกื้อกูลและตอบแทนสังคม โดยจะต้องจัดให้เป็นงานส่วนหนึ่งของคณะสงฆ์ การเผยแผ่ เป็นอีก
 ประการหนึ่งที่สำคัญ พระสังฆาธิการต้องสนับสนุนส่งเสริมให้มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบ
 ต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เช่น การเทศนาธรรม ปาฐกถากรรม อภิปรายธรรม สนทนาธรรม การ
 สอนวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น การสาธารณูปการ พระสังฆาธิการจะต้องชวนช่วยในการก่อสร้าง
 ถาวรวัตถุศาสนสถานใหม่ เพื่อให้เพียงพอและเหมาะสมกับการใช้งาน พร้อมกันนั้นต้อง
 บูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุศาสนสถานที่ชำรุดทรุดโทรมด้วย ประการสุดท้าย สาธารณสงเคราะห์ เมื่อ
 พระสงฆ์ได้กับการอุปถัมภ์จากสังคมแล้ว นอกเหนือจากการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน และเป็นเนื่อ
 นานบุญของสังคมแล้ว พระสงฆ์ก็ต้องทำประโยชน์เกื้อกูลให้กับสังคมบ้าง โดยการสร้าง
 สาธารณประโยชน์ หรือช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ ที่มองเห็นเป็นรูปธรรม ดังนั้นการส่งเสริม
 พระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ดทั้ง 6 ด้าน
 พระสังฆาธิการจะต้องส่งเสริมให้เป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อย ตามความเหมาะสมและกำลังที่จะ
 สามารถส่งเสริมได้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์เรื่อง การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ทฤษฎี เอกสารทางวิชาการ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาขอบเขตเนื้อหาของงานวิจัย รวมถึงการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาการส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด และ 3) เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีข้อสรุปดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

สำหรับการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ เพื่อการส่งเสริมพระพุทธศาสนาทำให้ผู้วิจัยทราบว่า

5.1.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

การส่งเสริมพระพุทธศาสนา หมายถึง การสนับสนุนหรือการอุปถัมภ์ดูแลพระพุทธศาสนา รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติแก่คนทั่วไป เพื่อให้ผู้รับการส่งเสริมสามารถพัฒนาตนเอง จากการเรียนรู้หลักธรรมตามคำสอนในพระพุทธศาสนา จนนำไปสู่การปฏิบัติธรรมตามแนวทางพุทธวิธี เพื่อความสงบสุขและสามารถเผยแผ่ไปยังบุคคลอื่นต่อไปได้ อีกทั้งมีบทบาทในการเผยแผ่ไปยังผู้อื่นต่อไปได้ อีกทั้งยังมีบทบาทการอุปถัมภ์ศาสนบุคคล บำรุงศาสนสถาน สนับสนุนเข้าร่วมศาสนพิธี และปกป้องและคุ้มครองพระพุทธศาสนาทั้งจากภายนอกและภายใน โดยมีพุทธสาวกซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนคือพุทธบริษัท 4 เป็นผู้สืบทอดและส่งเสริม มีทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีแรงจูงใจ ทฤษฎีการสื่อสาร หลักไตรสิกขา และอุบาสกธรรม การดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงและมีความเจริญรุ่งเรือง เป็นฐานะและหน้าที่ของพุทธบริษัท 4 ที่เป็นพุทธสาวก ทั้งในด้านการศึกษาระดับ คณิศระ และการปฏิบัติเจริญภาวนา คือฝ่ายวิปัสสนาธุระ ตามที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ให้พุทธสาวกได้ประพฤติปฏิบัติตามสิกขาบทเพื่อเป็นผู้มีความเห็นถูก คือสัมมาทิฐิ จะได้เผยแผ่คำสอนเพื่อ

เป็นการสงเคราะห์แก่ชาวโลกได้อย่างถูกต้อง ธรรมที่พึงกระทำในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน คือทั้ง คັນถุระและวิปัสสนาธรรมเป็นหลักการปฏิบัติอันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา คือศีลธรรม 3 อัน หมายถึง ธรรมอันดี ธรรมที่แท้ธรรมของสัตตบุรุษ มี 3 ประการ คือ 1) ปริยัติศีลธรรม คือ คำสั่งสอน อันจะต้องเล่าเรียน ได้แก่พุทธพจน์ 2) ปฏิบัติศีลธรรม คือปฏิบัติที่อันจะต้องปฏิบัติ ได้แก่ อภิวรรค หรือไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา และ 3) ปฏิเวธศีลธรรม คือผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุ ด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน เรียกว่า ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ นั้นเอง

การส่งเสริมพระพุทธศาสนามีความสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้มีความ เจริญรุ่งเรืองและดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาสืบทอดอยู่คู่สังคมไทยตลอดไปเนื่องจากพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือและยกย่องเทิดทูนเป็นสรณะแห่งชีวิตสืบทอดต่อเนื่องกันเป็น เวลาช้านาน แม้กระทั่งขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของชาติก็มีรากฐานมาจาก พระพุทธศาสนา แม้องค์พระมหากษัตริย์ซึ่งทรงเป็นพระประมุขของชาติทุกๆพระองค์ก็ทรงเป็นพุทธ มามกะ และทรงดำรงอยู่ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกยกย่องพระพุทธศาสนาให้สถิตสถาพรมา ทุกยุคทุกสมัย พระพุทธศาสนาจึงถือได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติและอยู่เคียงคู่กับชาติไทยมาโดย ตลอด

5.1.2 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด

พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ใช้หลักการส่งเสริมพระพุทธศาสนาเป็นวิธีการสอน แบบหลักพุทธวิธีของพระพุทธเจ้าโดยใช้หลักการสอนทั่วไป 4 ประการ คือ แจ่มแจ้ง จูงใจ กล่าวหาญ ร่าเริง รวมถึงวิธีการสอนในรูปแบบแบบบรรยายแบบสนทนาแบบตอบปัญหาแบบตัดประเด็นหรือไม่ ตอบการเลืกหัวข้อธรรมเหมาะสมกับสถานการณ์บุคคลตลอดจนการเข้าถึงจิตใจของผู้รับเพื่อให้ได้ ประโยชน์สูงสุด การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ใน จังหวัดร้อยเอ็ด ท่านมีวัตรปฏิบัติโดยทำวัตรเช้า-เย็นไหว้พระสวดมนต์พร้อมกับพระภิกษุสามเณรใน อุโบสถทุกวันตลอดปี มีการทำอุโบสถกรรม (สวดพระปาฏิโมกข์) ทุกกึ่งเดือน ท่านได้อบรมสั่งสอน พระภิกษุสามเณรด้วยการนั่งสมาธิทำวิปัสสนาก็มีภูฐาน และท่านยังมีทัศนะในการส่งเสริม พระพุทธศาสนา 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง มีทัศนะการปกครองในฐานะเจ้าอาวาส ท่าน ปกครองคณะสงฆ์ใช้หลักธรรมวินัยและกฎหมายของคณะสงฆ์ภิกษุสามเณรระเบียบของวัด คำสั่งของมหาเถร สมาคม และแนวปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร จัดให้มีการปกครองเป็นคณะเดียวกัน และมอบให้ พระภิกษุผู้มีพรรษามากและมีความรู้เป็นผู้ควบคุมดูแลภายในวัด เพื่อให้อยู่ด้วยความเรียบร้อยและ เป็นหมู่คณะ 2) ด้านการศึกษา ท่านเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมประจำสำนักศาสนศึกษาวัดมิ่ง เมือง จังหวัดร้อยเอ็ด คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนวิโรจน์ผดุงศาสน์ ท่านได้ส่งเสริม การศึกษาตามหลักไตรสิกขา ใช้หลักธรรมะในการพัฒนาการศึกษาโดยใช้ความรู้ความสามารถของ

ท่านในการสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธา เป็นผู้หลอมรวมคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและเป็นการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ท่านได้สนับสนุนส่งเสริมสวัสดิการแก่นักเรียนที่เรียนหนังสือในวัดและนอกวัด ส่งพระภิกษุสามเณรไปศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ต่างจังหวัด และระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่งเสริมเยาวชนชายที่ยากจนให้เข้ารับการบรรพชาเพื่อศึกษาเล่าเรียนในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา 4) ด้านการเผยแผ่ธรรม ท่านเป็นผู้แสดงธรรมทุกวันธรรมสวนะ และงานฌาปนกิจศพทั่วไปในวัดและต่างจังหวัด ได้รับแต่งตั้งเป็นพระธรรมทูต เป็นหัวหน้าหน่วย อ.ป.ต. จังหวัด เป็นผู้จัดการโรงเรียนวิโรจน์ผดุงศาสน์ เป็นผู้อำนวยการดำเนินการจัดโครงการบรรพชาอุปสมบทภาคฤดูร้อน จัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนและประชาชน โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ สถานศึกษา และพ่อค้า ประชาชน ท่านเป็นผู้ดำเนินการเปิดสอนธรรมศึกษาตรี โท เอก สำหรับเยาวชนในพรรษา 5) ด้านการสาธารณูปการ งานก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดท่านได้ดำเนินจัดเสนาสนะให้เป็นระเบียบตามแบบแปลนที่วัดกำหนด สร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็กภายในวัด จัดตั้งอบรมประชาชนประจำจังหวัด อปจ. พร้อมจัดซื้อเครื่องปรับอากาศให้ มอบตู้เอกสารให้แก่โรงเรียนวิโรจน์ผดุงศาสน์ มอบโต๊ะโซฟาไม้ จัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์สำนักงานเพื่อใช้ในสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดและให้พระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาได้ใช้ร่วมกันภายในวัด และ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ท่านเป็นผู้ดำเนินการซื้อดินสร้างถนนลูกรัง เป็นถนนทางลัดสำหรับนักเรียนในการสัญจรไปมาได้สะดวกสบายขึ้น ร่วมสร้างศาลาหมู่บ้าน ได้บริจาคเงินส่วนตัวสร้างศาลาอนุสรณ์ ได้บริจาคเงินส่วนตัวสร้างกุฏิ และได้บริจาคเงินส่วนตัวสร้างศาลาห้องสมุดให้แก่วัดในจังหวัดร้อยเอ็ด

5.1.3 วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด

วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ใน 6 ด้านว่า เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการต้องปฏิบัติตามให้เป็นไปตามอำนาจและหน้าที่โดยถือว่าเป็นกรอบใหญ่ที่พระสังฆาธิการต้องส่งเสริม โดยใช้หลักการหรือทฤษฎีในการส่งเสริมมาประยุกต์ใช้ในการนี้ เพื่อให้การส่งเสริมพระพุทธศาสนาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยชอบธรรม ในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาใน 6 ด้าน ที่สำคัญที่สุด คือ การปกครอง จะเห็นได้จากการที่ใช้คำว่า “การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม” เพื่อเรียกการปกครองซึ่งถ้าหากพระสังฆาธิการได้ส่งเสริมด้านการปกครองให้เกิดความเรียบร้อยดีงามแล้วหากมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การอื่น ๆ ก็จะทำให้เกิดความเรียบร้อยดีไปด้วย สำหรับการศาสนศึกษาเปรียบเสมือนเข็มทิศชี้ทางที่ถูกต้อง เพราะการศึกษาพระธรรมวินัยนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องเมื่อมีการปฏิบัติที่ถูกต้องก็จะนำไปสู่ปฏิเวธ คือความรู้แจ้งเห็นจริง การศึกษาสงเคราะห์เป็นอีกประการหนึ่งที่พระสังฆาธิการต้องจัดให้มีเพื่อเป็นการเกื้อกูลและตอบแทนสังคม โดยจะต้องจัดให้เป็นงานส่วนหนึ่งของคณะสงฆ์ การเผยแผ่ เป็นอีกประการหนึ่งที่สำคัญ

พระสังฆาธิการต้องสนับสนุนส่งเสริมให้มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เช่น การเทศนาธรรม ปาฐกถากรรม อภิปรายธรรม สนทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น การสาธารณูปการ พระสังฆาธิการจะต้องชวนช่วยในการก่อสร้างถาวรวัตถุศาสนสถานใหม่ เพื่อให้เพียงพอและเหมาะสมกับการใช้งาน พร้อมกันนั้นต้องบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุศาสนสถานที่ชำรุดทรุดโทรมด้วย ประการสุดท้าย สาธารณสงเคราะห์ เมื่อพระสงฆ์ได้กับการอุปถัมภ์จากสังคมแล้ว นอกเหนือจากการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน และเป็นเนื่อนาบุญของสังคมแล้ว พระสงฆ์ก็ต้องทำประโยชน์เกื้อกูลให้กับสังคมบ้าง โดยการสร้างสาธารณประโยชน์ หรือช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ ที่มองเห็นเป็นรูปธรรม ดังนั้นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ดทั้ง 6 ด้าน พระสังฆาธิการจะต้องส่งเสริมให้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ตามความเหมาะสมและกำลังที่จะสามารถส่งเสริมได้

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด มีข้อค้นพบที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และมีคุณค่าทางวิชาการ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป จึงนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

5.2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

การส่งเสริมพระพุทธศาสนา หมายถึง การการสนับสนุนหรือการอุปถัมภ์ดูแลพระพุทธศาสนารวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติแก่คนทั่วไป เพื่อให้ผู้รับการส่งเสริมสามารถพัฒนาตนเอง จากการเรียนรู้หลักธรรมตามคำสอนในพระพุทธศาสนา จนนำไปสู่การปฏิบัติธรรมตามแนวทางพุทธวิธี เพื่อความสงบสุขและสามารถเผยแผ่ไปยังบุคคลอื่นต่อไปได้ อีกทั้งมีบทบาทในการเผยแผ่ไปยังผู้อื่นต่อไปได้ อีกทั้งยังมีบทบาทการอุปถัมภ์ศาสนบุคคล บำรุงศาสนสถาน สนับสนุนเข้าร่วมศาสนพิธี และปกป้องและคุ้มครองพระพุทธศาสนาทั้งจากภายนอกและภายใน โดยมีพุทธสาวกซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนคือพุทธบริษัท 4 เป็นผู้สืบทอดและส่งเสริม มีทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีแรงจูงใจ ทฤษฎีการสื่อสาร หลักไตรสิกขา และอุบาสกธรรม การดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงและมีความเจริญรุ่งเรือง เป็นฐานะและหน้าที่ของพุทธบริษัท 4 ที่เป็นพุทธสาวก ทั้งในด้านการศึกษาระธรรม คือฝ่ายคันถธุระ และการปฏิบัติเจริญภาวนา คือฝ่ายวิปัสสนาธุระ ตามที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ให้พุทธสาวกได้ประพฤติปฏิบัติตามสิกขาบทเพื่อเป็นผู้มีความเห็นถูก คือสัมมาทิฐิ จะได้เผยแผ่คำสอนเพื่อเป็นการสงเคราะห์แก่ชาวโลกได้อย่างถูกต้อง ฐานะที่พึงกระทำในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน คือทั้งคันถธุระและวิปัสสนาธุระเป็นหลักการปฏิบัติอันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา คือศีลธรรม 3 อัน

หมายถึง ธรรมอันดี ธรรมที่แท้ธรรมของสัตตบุรุษ มี 3 ประการ คือ 1) ปริยัติสัทธรรม คือ คำสั่งสอน อันจะต้องเล่าเรียน ได้แก่พุทธพจน์ 2) ปฏิบัติสัทธรรม คือปฏิบัติอันจะต้องปฏิบัติ ได้แก่ อภิวรรค มรรค หรือไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา และ 3) ปฏิเวธสัทธรรม คือผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุ ด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน เรียกว่า ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ นั่นเอง

การส่งเสริมพระพุทธศาสนามีความสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองและดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาสืบทอดอยู่คู่สังคมไทยตลอดไปเนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือและยกย่องเทิดทูนเป็นสรณะแห่งชีวิตสืบทอดต่อเนื่องกันเป็นเวลายาวนาน แม้กระทั่งขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของชาติก็มียากฐานมาจากพระพุทธศาสนา แม้องค์พระมหากษัตริย์ซึ่งทรงเป็นพระประมุขของชาติทุกๆพระองค์ก็ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงดำรงอยู่ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกยกย่องพระพุทธศาสนาให้สถิตสถาพรมาทุกยุคทุกสมัย พระพุทธศาสนาจึงถือได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติและอยู่เคียงคู่กับชาติไทยมาโดยตลอด สอดคล้องกับ บรรจบ บรรณรุจิ (2536) ได้กล่าวถึงพระปทุมมณีนันทานีบุตรเถระ ไว้ในหนังสือ “อสีติมหาสาวก” พอสรุปความได้ว่า พระปทุมมณีนันทานีบุตรเถระ หลังจากได้บรรลุอรหัตตผลแล้ว ท่านได้เป็นกำลังสำคัญในการช่วยพระพุทธเจ้าประกาศพระพุทธศาสนาตลอดเวลา ผลงานชิ้นสำคัญของท่าน คือ ได้แสดงธรรมกถาให้พระอานนท์ฟังคราวที่พระอานนท์บวชได้ใหม่ ๆ จนได้บรรลุโสดาปัตติผลสำเร็จเป็นพระอริยบุคคลขั้นต้น นอกจากสอนพระอานนท์ให้ได้บรรลุโสดาปัตติผลแล้ว ต่อมา ยังได้สอนกุลบุตรชาวเมืองกบิลพัสดุ์อีก 500 คน จนเลื่อมใสแล้วมาขอบวชในสำนักของท่าน โดยท่านได้แสดงกถาวัตร 10 ประการให้ปฏิบัติ ไม่นานพระเหล่านั้นก็ได้บรรลุอรหัตตผล กอรปกับ พิลิฐู เจริญสุข (2539) ได้กล่าวถึงวิธีการเผยแผ่ธรรมะไว้ในหนังสือ “คู่มือการเผยแผ่ธรรมะ” พอสรุปความได้ว่า วิธีการเผยแผ่ธรรมะที่มีประสิทธิผล โดยสรุปมีอยู่ 2 วิธี คือ การเผยแผ่ทางกาย ได้แก่การปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง เวลา ยืน เดิน นั่ง นอน เป็นไป ด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีสติสำรวม ระมัดระวังแสดงท่าทางของผู้สงบเยือกเย็น และเผยแผ่ ทางวาจา ได้แก่พูดธรรมะให้ผู้อื่นฟังด้วยวิธีที่เรียกว่าบรรยาย ปาฐกถาธรรม แสดงธรรม ที่เรียกว่า ธรรมกถึก แปลว่า ผู้กล่าวธรรม ผู้สอนธรรม แสดงให้ผู้อื่นฟัง อย่างมีศิลปะ นอกจากนี้ พระมหาแหวนทอง ปุณฺณาคโม (2540) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนไว้ในหนังสือ “วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏในพระสูตรและพระวินัย” พอสรุปความได้ว่า วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าโดยทั่วไปแล้ว นับว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่พระองค์คิดค้นขึ้นและได้ทดลองใช้เห็นผลมาแล้วแต่สมัยพุทธกาล แต่ปัจจุบันกระบวนการสอนการเรียนทางด้านศีลธรรมหรือหลักพุทธธรรมอื่น ๆ ดูเหมือนว่าจะมีปัญหาใหญ่ เมื่อมองจากสายตาของผู้ให้การศึกษาและผู้เรียน ทั้งนี้ก็เพราะหลักการสอนอันยอดเยี่ยมนั้น มีลักษณะเป็นนามธรรมทั้งมีนัยลึกซึ้งมาก จึงต้องมีการตีความหรืออธิบายขยายความถึงวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าให้เป็นที่กระจ่างชัดยิ่งขึ้น แล้วยังมี พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2541) ได้เขียนหนังสือเรื่องพุทธวิธีการสอน ในตอนหนึ่งได้กล่าวถึง

หลักการสอนโดยทั่วไปที่ควรคำนึง 5 ประการ โดยสรุปคือ 1) ในการสอนนั้น การเริ่มต้นเป็นจุดสำคัญมากอย่างหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จผลดีเป็นอย่างมาก อย่างน้อยก็เป็นเครื่องดึงความสนใจและนำเข้าสู่เนื้อหาได้ 2) สร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลินไม่ให้เกิดความเครียดไม่ให้เกิดความอึดอัดใจและให้เกียรติแก่ผู้เรียนให้เขามีความภูมิใจในตัว 3) สอนมุ่งเนื้อหา มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญ ไม่กระทบตนและผู้อื่นไม่มุ่งยกตน ไม่มุ่งเสียดีใคร ๆ 4) สอนโดยเคารพ คือ ตั้งใจสอน ทำจริง ด้วยความรู้สึกรู้ว่าเป็นสิ่งมีคุณค่ามองเห็น ความสำคัญของผู้เรียน และงานสั่งสอนนั้นไม่ใช่สักว่าทำ หรือเห็นผู้เรียนโง่เขลา หรือเห็นเป็นคนชั้นต่ำ

5.2.2 การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด

พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ใช้หลักการส่งเสริมพระพุทธศาสนาเป็นวิธีการสอนแบบหลักพุทธวิธีของพระพุทธเจ้าโดยใช้หลักการสอนทั่วไป 4 ประการ คือ แจ่มแจ้ง จูงใจ กล่าวหาญร่าเริง รวมถึงวิธีการสอนในรูปแบบแบบบรรยายแบบสนทนาแบบตอบปัญหาแบบตัดประเด็นหรือไม่ตอบการเลือกหัวข้อธรรมเหมาะสมกับสถานการณ์บุคคลตลอดจนการเข้าถึงจิตใจของผู้รับเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด ท่านมีวัตรปฏิบัติโดยทำวัตรเช้า-เย็นไหว้พระสวดมนต์พร้อมกับพระภิกษุสามเณรในอุโบสถทุกวันตลอดปี มีการทำอุโบสถกรรม (สวดพระปาฏิโมกข์) ทุกกึ่งเดือน ท่านได้อบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณรด้วยการนั่งสมาธิทำวิปัสสนากัมมัฏฐาน และท่านยังมีทัศนะในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง มีทัศนะการปกครองในฐานะเจ้าอาวาส ท่านปกครองคณะสงฆ์ใช้หลักธรรมวินัยและกฎหมายของคณะสงฆ์กฎระเบียบของวัด คำสั่งของมหาเถรสมาคม และแนวปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร จัดให้มีการปกครองเป็นคณะเดียวกัน และมอบให้พระภิกษุผู้มีพรรษามากและมีความรู้เป็นผู้ควบคุมดูแลภายในวัด เพื่อให้อยู่ด้วยความเรียบร้อยและเป็นหมู่คณะ 2) ด้านการศึกษา ท่านเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมประจำสำนักศาสนศึกษาวัดมิ่งเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนวิโรจน์ผดุงศาสน์ ท่านได้ส่งเสริมการศึกษาตามหลักไตรสิกขา ใช้หลักธรรมะในการพัฒนาการศึกษาโดยใช้ความรู้ความสามารถของท่านในการสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธา เป็นผู้หลอมรวมคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและเป็นการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ท่านได้สนับสนุนส่งเสริมสวัสดิการแด่นักเรียนที่เรียนหนังสือในวัดและนอกวัด ส่งพระภิกษุสามเณรไปศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ต่างจังหวัด และระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่งเสริมเยาวชนชายที่ยากจนให้เข้ารับการศึกษาเพื่อศึกษาเล่าเรียนในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา 4) ด้านการเผยแผ่ธรรม ท่านเป็นผู้แสดงธรรมทุกวันธรรมสวนะ และงานฌาปนกิจศพทั่วไปในวัดและต่างจังหวัด ได้รับแต่งตั้งเป็นพระธรรมทูต เป็นหัวหน้าหน่วย อ.ป.ต. จังหวัด เป็น

ผู้จัดการโรงเรียนวิโรจน์ผดุงศาสน์ เป็นผู้อำนวยการดำเนินการจัดโครงการบรรพชาอุปสมบทภาคฤดูร้อน จัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนและประชาชน โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ สถานศึกษา และพ่อค้า ประชาชน ท่านเป็นผู้ดำเนินการเปิดสอนธรรมศึกษาตรี โท เอก สำหรับเยาวชนในพรรษา 5) ด้านการสาธารณูปการ งานก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดท่านได้ดำเนินจัดเสนาสนะให้เป็นระเบียบตามแบบแปลนที่วัดกำหนด สร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็กภายในวัด จัดตั้งอบรมประชาชนประจำจังหวัด อปจ. พร้อมจัดซื้อเครื่องปรับอากาศให้ มอบตู้เอกสารให้แก่โรงเรียนวิโรจน์ผดุงศาสน์ มอบโต๊ะโซฟาไม้ จัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์สำนักงานเพื่อใช้ในสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดและให้พระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาได้ใช้ร่วมกันภายในวัด และ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ท่านเป็นผู้ดำเนินการซื้อดินสร้างถนนลูกรัง เป็นถนนทางลัดสำหรับนักเรียนในการสัญจรไปมาได้สะดวกสบายขึ้น ร่วมสร้างศาลาหมู่บ้าน ได้บริจาคเงินส่วนตัวสร้างศาลาอนุสรณ์ ได้บริจาคเงินส่วนตัวสร้างกุฏิ และได้บริจาคเงินส่วนตัวสร้างศาลาห้องสมุดให้แก่วัดในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งสอดคล้องกับ สมบัติ เสริมศิลป์ (2540) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วรรณกรรมคำสอนพระพะยอม กลยาโณ ได้ศึกษา 3 ด้าน คือ ศึกษาธรรมะ ศึกษากลวิธีการเสนอธรรมะและการศึกษาทัศนะของพระพะยอม ในด้านกลวิธีการเสนอธรรมะ” ผลการศึกษาพบว่า “ธรรมะที่ใช้สอนมากที่สุดได้แก่ อบายมุข 6 และความเพียรซึ่งจะปรากฏกับผู้ฟังทุกกลุ่ม ด้านกลวิธีการเสนอธรรมะ พระพะยอม กลยาโณ จะให้ความสำคัญในการกล่าวคำนำและการสรุปเรื่อง ส่วนการเสนอธรรมะนั้น ท่านจะแทรกธรรมะลงในตัวอย่าง นิทาน เรื่องจากประสบการณ์การเปรียบเทียบและอารมณ์ขัน ส่วนทัศนะของพระพะยอม ท่านมุ่งเสนอให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยและทุกอาชีพ ปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดและต้องละจากอบายมุขทั้งปวงเพื่อครอบครัวและสังคมจะได้อยู่อย่างมีความสุข ส่วนทัศนะที่ปรากฏเด่นชัด คือ ข้าราชการต้องมีความซื่อสัตย์ ประหยัด และมุ่งรับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง สมณะต้องเสนอธรรมะที่ประชาชนนำไปปฏิบัติได้และต้องไม่มอบสิ่งมอมเมาแก่ประชาชน” กอรปด้วย พระมหาขวัญชัย วชิรญาโณ (โคตรชุม) (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์อวัจนภาษาเพื่อการสื่อสารและการเผยแผ่พุทธธรรมศึกษาเฉพาะกรณี : คัมภีร์ที่ฆนิกาย สุตตันตปิฎก” พบว่า อวัจนภาษา คือ ภาษาที่ไม่ใช่คำพูด เช่น การแสดงท่าทางต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งมนุษย์ใช้เพื่อการ สื่อสารควบคู่กับภาษาพูดมาแต่โบราณ อวัจนภาษาที่แสดงออกบางอย่างมีความคล้ายคลึงกัน บางอย่างมีความแตกต่างกัน ทั้งลักษณะของอวัจนภาษาและความหมาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความแตกต่างกันของแต่ละสังคมวัฒนธรรม อวัจนภาษาสามารถบอกให้ทราบถึงลักษณะต่าง ๆ ของผู้แสดง ในการสื่อสารเพื่อเผยแผ่ธรรมะของพระพุทธเจ้า ลักษณะของอวัจนภาษามีปรากฏแตกต่างกันไปตามแต่ความเหมาะสมกับผู้ฟัง ทรงแสดง ทรงใช้เพื่อแทนคำพูดบ้าง เสริมคำพูดบ้าง เพื่อโน้มน้าวใจผู้ฟัง ให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา น้อมใจไปตามกระแสธรรมะที่พระองค์ทรงแสดง มีความสำคัญต่อการเผยแผ่ธรรมะในแง่เป็นกุศโลบายเพื่อเข้าหาผู้ฟัง ชักนำผู้ฟังเข้าสู่ความสนใจในเนื้อหาของธรรมะ

5.2.3 วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด

วิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ใน 6 ด้านว่า เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการต้องปฏิบัติตามให้เป็นไปตามอำนาจและหน้าที่โดยถือว่าเป็นกรอบใหญ่ที่พระสังฆาธิการต้องส่งเสริม โดยใช้หลักการหรือทฤษฎีในการส่งเสริมมาประยุกต์ใช้ในการนี้ เพื่อให้การส่งเสริมพระพุทธศาสนาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยชอบธรรม ในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาใน 6 ด้าน ที่สำคัญที่สุด คือ การปกครอง จะเห็นได้จากการที่ใช้คำว่า “การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม” เพื่อเรียกการปกครองซึ่งถ้าหากพระสังฆาธิการได้ส่งเสริมด้านการปกครองให้เกิดความเรียบร้อยดีงามแล้วหากมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การอื่น ๆ ก็จะทำให้เกิดความเรียบร้อยดีไปด้วย สำหรับการศาสนศึกษาเปรียบเสมือนเข็มทิศชี้ทางที่ถูกต้อง เพราะการศึกษาพระธรรมวินัยนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องเมื่อมีการปฏิบัติที่ถูกต้องก็จะนำไปสู่ปฏิเวธ คือ ความรู้แจ้งเห็นจริง การศึกษาสงเคราะห์เป็นอีกประการหนึ่งที่พระสังฆาธิการต้องจัดให้มีเพื่อเป็นการเกื้อกูลและตอบแทนสังคม โดยจะต้องจัดให้เป็นงานส่วนหนึ่งของคณะสงฆ์ การเผยแผ่ เป็นอีกประการหนึ่งที่สำคัญพระสังฆาธิการต้องสนับสนุนส่งเสริมให้มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เช่น การเทศนาธรรม ปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สนทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น การสาธารณูปการ พระสังฆาธิการจะต้องชวนช่วยในการก่อสร้างถาวรวัตถุศาสนสถานใหม่ เพื่อให้เพียงพอและเหมาะสมกับการใช้งาน พร้อมกันนั้นต้องบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุศาสนสถานที่ชำรุดทรุดโทรมด้วย ประการสุดท้าย สาธารณสงเคราะห์ เมื่อพระสงฆ์ได้กับการอุปถัมภ์จากสังคมแล้ว นอกเหนือจากการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน และเป็นเนื่อนาบุญของสังคมแล้ว พระสงฆ์ก็ต้องทำประโยชน์เกื้อกูลให้กับสังคมบ้าง โดยการสร้างสาธารณประโยชน์ หรือช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ ที่มองเห็นเป็นรูปธรรม ดังนั้นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ดทั้ง 6 ด้าน พระสังฆาธิการจะต้องส่งเสริมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ตามความเหมาะสมและกำลังที่จะสามารถส่งเสริมได้ซึ่งสอดคล้องกับพระชลญาณมุนี และคณะ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ของการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในสังคมไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลกซึ่งวัตถุประสงค์ของการเผยแผ่ก็คือ 1) การยกอุทาหรณ์และนิทานประกอบ เป็นรูปแบบที่พระพุทธเจ้าทรงใช้บ่อย ๆ เพราะทำให้เข้าใจความได้ง่าย 2) การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปไมย ทำให้เข้าใจเรื่องราวได้ลึกซึ้ง 3) ใช้สื่อธรรมชาติใกล้ตัว ทำให้รู้จักเข้าใจง่ายเป็นอุปกรณ์การสอน 4) การสาธิตให้ดูหรือทำให้ดูเป็นตัวอย่าง 5) การใช้ภาษาในความหมายใหม่เป็นเรื่องของความสามารถในโวหารธรรมหรือการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณไหวพริบ 6) การเลือกคน

พระพุทธรองค์จะทรงเลือกบุคคลที่เป็นประมุขหรือหัวหน้า แม้ในการแสดงธรรมในท่ามกลางพุทธบริษัทเมื่อมีเป้าหมายจะโปรดบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นพิเศษ แต่ก็ไม่ทรงทิ้งบุคคลส่วนมากทำให้ทุกคนได้รับประโยชน์ในการฟังธรรมตามกำลังของตน 7) การรู้จักจังหวะและโอกาส เพื่อรอความพร้อมของผู้รับฟังทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และทางจิตใจ 8) ความยืดหยุ่นในการสอน มีทั้งการยกย่อง การข่มการปลอบประโลม หรือโอนอ่อนผ่อนตาม 9) การลงโทษและให้รางวัล เมื่อเห็นว่าบุคคลใดควรยกย่องก็ยกย่อง หรือควรตำหนิก็ตำหนิ 10) การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า โดยจะต้องอาศัยปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหา ประยุกต์พุทธวิธีในการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายของการสอน (การเทศนา) คือ การยกหัวข้อธรรมขึ้นแสดง เพื่อสั่งสอนประชาชนให้รู้และเข้าใจอย่างถูกต้องมีเหตุผล จะได้ละชั่ว ทำดี มีความสุขสงบ มีสันติ หรือถึงนิพพานอันเป็นจุดสูงสุดของชีวิตในทัศนะคติทางพระพุทธศาสนา แต่พระสงฆ์ในสังคมไทยส่วนใหญ่เน้นสอนเรื่องทานเป็นลำดับแรก ต่อด้วยศีล และภาวนาสุดท้ายโดยส่วนใหญ่วางหลักการสอนไว้ คือ 1) วิเคราะห์ผู้ฟัง 2) กำหนดรู้ปริบทของผู้ฟัง เช่น เพศ วัย ฐานะ เป็นต้น 3) กำหนดเนื้อหาสาระที่จะทรงใช้สอน มีขั้นตอนการเลือกธรรมที่จะนำมาสอนนับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่ง 4) รูปแบบการนำเสนอ เช่น การสนทนา การบรรยาย และการตอบปัญหา เป็นต้น 5) วิธีการนำเสนอ เช่น บางครั้งทรงใช้วิธียกอุปมาขึ้นเปรียบเทียบ บางครั้งใช้วิธีตอบปัญหา บางครั้งใช้วิธีเล่านิทานมาประกอบ เป็นต้น 6) ลดส่วนที่เกินเพิ่มส่วนที่พร่องมุ่งประโยชน์เกื้อกูล ต่อชาว โลก 7) การประเมินผล พระพุทธรองค์ทรงใช้วิธีการประเมินผลในการแสดงธรรมะทุกครั้ง เมื่อจบการแสดงพระธรรมเทศนาแล้ว จะเกิดคำว่า ธัมมาภิสมโย คือการได้บรรลุธรรมตามเหตุปัจจัย ส่วนชนที่อยู่ในที่ประชุมนั้นก็สามารถบรรลุคุณธรรมมากน้อยต่างกันไปตามความแก่กล้าของอินทรีย์ 8) การติดตามผล พระพุทธรองค์จะทรงติดตามผลความคืบหน้าในเรื่องที่ทรงสอนไป ซึ่งเป็นไปตามที่ สนิท ยินศักดิ์ และคณะ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเชื่อและโลกทัศน์ในชุมชนแม่ไผ่ผ่านวรรณกรรมมุขปาฐะ ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมมุขปาฐะจัดอยู่ในวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทภายิต ซึ่งเป็นคำกล่าวที่มีการสืบทอด ต่อกันมาในหลายรูปแบบ เช่น สำนวนสุภาษิต คำพังเพย และสำนวนโวหารทั่ว ๆ ไป และประเภทความเชื่อและโชคลาง (Believes and Superstitious) เป็นความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ที่แฝงอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต โดยแบ่งเป็นบทร้อง ในพิธีกรรม จำนวน 7 เรื่อง และภายิต จำนวน 9 บท ซึ่งวรรณกรรมมุขปาฐะที่ได้ ทำการศึกษานั้น สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและโลกทัศน์ของคนในชุมชน บ้านแม่ไผ่ ดังนี้ ด้านความเชื่อแบ่งเป็น 2 ด้านย่อย คือ 1) ความเชื่อในด้านการให้กำลังใจ และ 2) ความเชื่อในการดำเนินชีวิตและการประกอบสัมมาอาชีพ ซึ่งด้านความเชื่อ ในการให้กำลังใจจะปรากฏในพิธีสืบทอดห่มบ้านและการส่งเคราะห์หมู่บ้าน การเลี้ยง ผีเจ้าบ้าน พิธีส่งเคราะห์ผู้ป่วยหรือผู้หายป่วย การอัญเชิญหรือการเรียกขวัญ และความเชื่อในการดำเนินชีวิตและการประกอบสัมมาอาชีพจะปรากฏในการทำนา จับปลาและตีมีดสำหรับโลกทัศน์ที่ได้สะท้อนออกมาจาก

วรรณกรรมมุขปาฐะนั้น แบ่งเป็นด้านการทำงานและลักษณะของคนที่ไม่ควรคบ นอกจากนี้ มาลี ไพโรสน และพระครูพิพิธสุตาทธ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าใน บริบทพหุวัฒนธรรมอินเดีย ผลการศึกษาพบว่า ในสังคมอินเดียยุคพุทธกาลมีกลุ่มแนวคิดทางลัทธิ ศาสนาและความเชื่อเกิดขึ้นถึง 62 กลุ่ม ซึ่งล้วนเป็นมิถิฉาปฏิญญาและครอบงำผู้คนทุกระดับชั้นวรรณะ อยู่ในเวลานั้น กลุ่มแนวคิดเหล่านี้มีผลอย่างสำคัญต่อขบวนการขับเคลื่อนงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระพุทธเจ้า ส่วนแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้านั้นมีเป้าหมายเพื่อการเผยแผ่ธรรมให้ ปวงชนได้รับประโยชน์และความสุข และเพื่อให้พระพุทธศาสนามีความบริบูรณ์ ตั้งมั่น และ แผ่ไพศาล จึงมีหลักการเคลื่อนไหวทั้งเชิงรุกและเชิงบูรณาการในการขับเคลื่อน จนสามารถบรรลุ เป้าหมายได้ภายในพุทธูปบาทกาลของพระองค์กล่าวได้ว่าแนวทางการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของ พระพุทธเจ้านั้น แท้จริงแล้วเป็นกระบวนการปลดปล่อยมนุษยชาติ จากข่ายของความหลงผิดไปสู่ อิสราภาพที่แท้และยังเป็นการทำลายมิถิฉาปฏิญญาของกลุ่มอัญญ์ เดียรถีย์ที่เคยรุ่งเรืองให้อับแสงลงอีกด้วย ดังพระพุทธอุทานใน อุปปัชชัตตสูตร อันเป็นการยืนยันชัดเจนว่า พระพุทธศาสนานั้นมีบทบาทผูกพัน กับสังคมมาโดยตลอดตั้งแต่พุทธประสงค์แรกเริ่มของพระพุทธเจ้าผู้ให้กำเนิดพระพุทธศาสนาแล้ว ดังนี้ 1) ควรมีการศึกษาพุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม อื่น ๆ ในโลกยุคปัจจุบัน ทั้งกลุ่มประเทศในโลกตะวันตก และอาเซียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและ กัน 2) องค์กรทางพุทธศาสนาควรทบทวนองค์ ความรู้ว่าด้วยแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระพุทธเจ้าเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ใน โครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การฟื้นฟูกระบวนการเข้าสู่ โลกุตระธรรม การนำหลักคำสอน ระดับจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการสร้างสันติภาพและ สันติสุข เป็นต้น รวมทั้ง การพัฒนาเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในพื้นที่ภูมิภาคอาเซียนและสากล เพื่อนำไปสู่ ความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนา

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่าการส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด ทางด้านการปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่มีความ แตกต่างกันอย่างนัก เพราะคณะสงฆ์ได้ยึดหลักพระธรรมวินัยเดียวกันเป็นฐานในการกำหนดระบบการ ปกครองบริหารงานคณะสงฆ์ที่พบแตกต่างกันบ้าง ก็ในส่วนรายละเอียดปลีกย่อยเพื่อความเหมาะสม ตามยุคตามสมัย อาจจะมีบ้างในด้านการแยกนิกาย ซึ่งนั่นก็ถือเป็นธรรมดาของทุกศาสนา แต่ เนื่องจากพุทธศาสนามีพระธรรมวินัยเป็นฐานรองรับเป็นบรรทัดฐาน แม้จะต่างนิกายกัน โครงสร้าง การบริหาร การจัดการคณะสงฆ์ก็มีลักษณะที่สอดคล้องกัน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกครองคณะ สงฆ์ไทย แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย ก็ยังยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นขอบเขตในการ

พิจารณาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภาณ ตลอดถึงการดำเนิน กิจการคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด ๘. ก็มีกรอบการดำเนินการในลักษณะเดียวกันกับกฎหมายมหาชนวิวัฒนาการการปกครองคณะสงฆ์ไทยโดยรวมและอยู่ในขอบเขตพระธรรมวินัย พร้อมกันนั้นก็ยึดถือเพื่อต่อกฎหมายบ้านเมือง การบริหารจัดการคณะสงฆ์ต้องมีความพร้อมทั้งด้านวิทยาการสมัยใหม่เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้การบริหารจัดการก้าวหน้าทันโลกทันเหตุการณ์สอดคล้องกับการบริหารราชการบ้านเมือง ต้องพยายามให้มีความคล่องตัว การปกครองบริหารคณะ สงฆ์จึงจะมีศักยภาพสูง จะนำไปให้องค์กรสงฆ์มีโอกาสพัฒนา มีการปกครองที่เข้มแข็ง ยืนหยัดมั่นคงดำรงไว้ซึ่งพระธรรมวินัยตลอดไป

สิ่งที่ศึกษาเพิ่มเติมนอกเหนือจากงานวิจัยนี้ คือ

1. การศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการส่งเสริมพระพุทธศาสนากับเจ้าคณะผู้ปกครองรูปอื่น ๆ
2. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการส่งเสริมพระพุทธศาสนาคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด (๘.)
3. การศึกษาวิธีการส่งเสริมพระพุทธศาสนาการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ของ

พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ)

บรรณานุกรม

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534). พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ข้อมูลทุติยภูมิ

ภาษาไทย :

1) หนังสือทั่วไป

กรมการศาสนา. (2522). *คู่มือครูจริยศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

กรมการศาสนา. (2535). *ศีลธรรมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

กรมการศาสนา. (2536). *รายงานการศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2558). *ประวัติพุทธศาสนา (History of Buddhism)*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คณินันต์ จันทบุตร. (2536). *สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: กลุ่มประสานงาน
ศาสนาเพื่อสังคม.

จำเนียร ทรงฤกษ์. (2542). *ชีวประวัติพุทธสาวก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

ดารณี พานทอง. (2542). *ทฤษฎีจูงใจ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ธีรวัสส์ บาเพ็ญบุญบารมี. (2550). *โครงการวิจัยธรรมการเผยแผ่ธรรมะ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ:
มูลนิธิเบญจนิทาย.

บรรจบ บรรณรุจี. (2536). *อสีติมหาสาวก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสภา.

บุญศรี พานะจิตต์. (2545). *ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด*. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวาน
กราฟฟิก จำกัด.

- ประเวศ วะสี. (2530). *สวนโมกข์ ธรรมกาย สันตือโคก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ปัญญา หิรัญรัตน์. (2552). *การบริหารงานส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มสธ.
- พงศ์ หรดาล. (2540). *จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- พรทิพย์ อุดมสิน. (2556). *เอกสารโสตทัศน มสธ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มสธ.
- พระครูวิจิตรธรรมโกศล. (2527). *รวมปาฐกถายอดฮิต*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลี้ยงเซียง.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2550). *การพัฒนาพระสังฆาธิการ ภาค 2 ภาคปฏิบัติการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). *หนังสือพุทธธรรม (ฉบับเดิม) (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมมิก.
- พระมหานัด อุดถจารี และพระปลัดอาพล สุธีโร. (2543). *พระธรรมทูตสายต่างประเทศ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาแหวนทอง ปุณฺณาคโม. (2540). *วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏในพระสูตรและพระวินัย*. กรุงเทพฯ: สภามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2540). *พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พิสิฐุ เจริญสุข. (2539). *คู่มือการเผยแผ่ธรรมะ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ภิญโญ ช่างसान. (2542). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร*. สงขลา: สถาบันราชภัฏสงขลา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- วสิน อินทสระ. (2545). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมดา.

วัดมิ่งเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. (2567). *ประวัติ พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ปญญาวิโร)*. ร้อยเอ็ด:
สำนักงานวัดมิ่งเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด.

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2545). *จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการปฏิบัติการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
สุวีรียาสาส์น.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2538). *พฤติกรรมผู้บริโภคฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. (2541). *พฤติกรรมองค์การ: ทฤษฎีและการประยุกต์*.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและ
ประเมินคุณภาพ.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2530). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2540). *พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2544). *พุทธสาวก พุทธสาวิกา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภาและสถาบัน
บันลือธรรม.

2) ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์และ/หรือสารนิพนธ์

ปิ่นนัตตา นพพานวัน. (2533). *การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระครูปลัดอาทิตย์ อตถเวที (ซองดี). (2546). *การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของ
พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต): ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค 2*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระครูสิงห์แก้ว วรธมโม. (2554). *บทบาทของผู้สูงอายุในการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลเหล่ายาว อำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาขวัญชัย วชิรญาณ (โคตรชุม). (2549). *การศึกษาวิเคราะห์ท้าวจันภาษาเพื่อการสื่อสารและการเผยแผ่พุทธธรรม ศึกษาเฉพาะกรณี : คัมภีร์ที่ขนิภาย สุตตันตปิฎก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาถวิล เตชะคำ. (2546). *อุบาสกในพระไตรปิฎก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาทวี มหาปณฺโญ. (2545). *การศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการสอนในอัมมปทัฏฐกถา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหารุ่งเพชร ชวนปณฺโญ (พัตทาป). (2548). *ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาศักดิ์พิชิต ฐานสิทธิ์ (ชัยดี). (2549). *ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิบดี (วีระ ภาทจาโร)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุพัฒน์ กลยาณธมโม. (2545). *พระพุทธเจ้า: บทบาทและหน้าที่ในฐานะพระบรมครู*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระยุทธนา รมณียธมโม (แก้วกันหา). (2547). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์ประกอบสงฆ์ในสมัยพุทธกาล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวุฑฒิกรณ วุฑฒิกรโณ (พรมพิมพ์). (2543). *ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมมจิตโต)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภัทรา บุญสุยา. (2545). *ศึกษาระดับและเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องบุญ-บาป ตามกฎแห่งกรรมใน พระพุทธศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรมสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการ สหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ.*

สมเกียรติ เรื่องอนันต์เลิศ. (2539). *การเปิดรับธรรมะในยุคโลกาภิวัตน์. วิทยานิพนธ์ปริญญา นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

สมบัติ เสริมศิลป์. (2540). *วรรณกรรมศาสนพระพะยอม กลยาโณ. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.*

3) วารสาร

ธีระพร อุวรรณโณ. (2528). การวัดทัศนคติ: ปัญหาในการใช้เพื่อทำนายพฤติกรรม. *วารสารครุ ศาสตร์*, 1(14), 133-136.

นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต และพระครูพิสิฐปัญญากร. (2558). ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครู วิสุทธิบุญดิตถ์ (พ่อท่านนวล ปรีสุทโธ). *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*, 2(2), 64-74.

พระครูเกษมอาจารย์สุนทร. (2562). แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนา สังคม : กรณีศึกษา พระครูวิมลอิสสรธรรม (เม้า อีสสโร). *วารสารการบริหารการปกครอง และนวัตกรรมท้องถิ่น*, 2(1), 97-107.

พระครูอาทรวชิรกิจ. (2561). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคประเทศไทย 4.0. *วารสารพุทธอาเซียน ศึกษา*, 3(1), 28.

พระชลญาณมุนี, บุญทัน ดอกไธสง, พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ. (2560). พระสงฆ์ต้นแบบในการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(4), 136.

พระราชปรีดีวิมล (ศรีสุระ), พระมหาประสาท ปรีชานัน, พระครูปลัดรังสรรค์ คุณสาโร. (2560). การ บริหารงานกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารธรรมทรรศน์*. 17(2), 187-197

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร). (2563). การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักพุทธ ธรรม. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 2(3), 65.

มนชนก จุลสิขี. (2562). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาวัดในพื้นที่ฝั่งธนบุรี.
วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 21(2), 203-210.

มนตรี สหชัยรุ่งเรือง. (2564). การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ในการจัดกิจกรรมทาง
พระพุทธศาสนา. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8(7), 27-39.

มาลี ไพโรสน และ พระครูพิพิธสุตาทธ. (2563). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าในบริบท
พหุวัฒนธรรมอินเดีย. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(5), 93-94.

สนิท ยืนศักดิ์, เขารัตน์ เม็งขาว, และ สุกัญญา เกาะวิวัฒนากุล. (2562). ความเชื่อและโลกทัศน์ใน
ชุมชนแม่ไผ่นวนวรรณกรรมมุขปาฐะ. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา, 27(53), 188-189.

องอาจ เขียวงามดี และ พระสุทธิสารเมธ. (2563). องค์กรพุทธในประเทศไทย: มิติการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา. วารสารปรัชญาปริทรรศน์, 25(2), 59.

4) เอกสารสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

เปรมยุตา ทองสุภา. (2564). กระบวนการเรียนรู้. <https://www.gotoknow.org/post/200172>

พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ. (2562). การส่งเสริมพระพุทธศาสนา.

<http://www.siamtownus.com/2016/New-1905000028-1.aspx>

อลิสา อินทร์ประเสริฐ. (2555). ทฤษฎีแรงจูงใจ. <https://www.gotoknow.org/posts/448618>

ภาษาอังกฤษ

Bem, D. J. (1970). *Beliefs, Attitudes, and Human Affairs*. Belmont. Brooks/Cole.

Gibson J. (2000). *Organizations, Behavior, Structure, Processes* (9 th ed.). McGraw-Hill.

Katz D. (1960). The Functional Approach to the Study of Attitudes. *Public Opinion Quarterly*. 24, 163 - 204.

Katz R.L. (1966). *Reading in Personnel Management*. 2nd ed. South-Western Publishing.

Kretch D., Curtchfield R.S. and Ballachy E.L. (1962). *Individual in Social Psychology*. Kogakusha

Rosenberg, M. (1960). A Structural Theory of Attitude Dynamics. *Public Opinion Quarterly*, 24, 319-340.

Schermerhorn J.R. (2000). *Management* (7th ed.). John Wiley and Sons.

Sharon S., & Saul M. (1996). *Social psychology*. Houghton Mifflin.

Triandis, Hary C. (1971). *Attitude and Attitude*. John Wiley and Sons.

ภาคผนวก

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ก
ประกาศอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์

ประกาศบัณฑิตวิทยาลัยยัชฌายาวิชาญวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
เรื่อง อนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (Buddhism and Philosophy)
ปีการศึกษา ๒๕๖๗

เพื่อเป็นการสมบูรณ์แห่งการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาเพื่อให้เป็นไปตามข้อ ๑๓ แห่งระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๓ และข้อ ๔ แห่งประกาศบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เรื่องขั้นตอนการทำและการสอบคุชฎินิพนธ์ วิทยานิพนธ์และหรือ/สารนิพนธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๓ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ และมติคณะกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ (๓ บท) ในการประชุม เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๘ จึงออกประกาศเรื่อง อนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ปีการศึกษา ๒๕๖๗ ดังนี้

เลขทะเบียนนักศึกษา	ชื่อ/ฉายา/นามสกุล	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
๖๖๒๐๗๕๐๒๓๑๑๑๑	นายสงวน ศรีชิตเค้า	พระมหาสากล สุภรเมธี, ดร.
หัวข้อวิทยานิพนธ์		
ภาษาไทย	การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวิชิวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด	
ภาษาอังกฤษ	THE PROMOTION OF BUDDHISM ACCORDING TO THE VIEW OF PHRATHEPWACHIRAWIMON (SAYAN SRISURA) IN ROI ET PROVINCE	
วัตถุประสงค์	๑. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ๒. เพื่อศึกษาการส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวิชิวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ๓. เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามทัศนะของพระเทพวิชิวิมล (สายัณห์ ศรีสุระ) ในจังหวัดร้อยเอ็ด	
☒ อนุมัติ	ตามมติคณะกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ (๓ บท)	

ประกาศ ณ วันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

 (พระราชสุทิวชิระเมธี, ผศ.ดร.)
 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยยัชฌายาวิชาญวโรส
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	สงวน ศรีซัดเค้า
วัน เดือน ปี เกิด	วันอังคารที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2510
สถานที่เกิด	จังหวัดร้อยเอ็ด
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
ที่อยู่ปัจจุบัน	เลขที่ 1/8 ซอยรณชัยชาญยุทธ 40 ถนนรณชัยชาญยุทธ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด
ผลงานตีพิมพ์	-
รางวัลที่ได้รับ	-

